

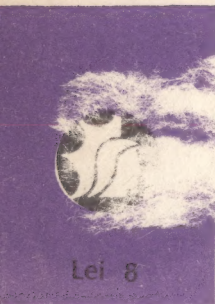
lirică slovacă

**de la începuturi
pînă azi**

«În istoria poeziei slovace se pot distinge trei mari etape. În etapa premodernă, marca specifică este furnizată de sincretismul genurilor și speciilor, de o evoluție discontinuă, am putea spune catastrofică, factori extraliterari destrucțurând aproape cu regularitate, procesul literar. În secolul al XIX-lea, poezia se structurează ca proces în care diversele compartimente și trepte succesive evoluează în interacțiune, se acceptă sau se resping, dar are de luptat atît cu normele și prejudecățile instituite în etapa premodernă (sincretismul), cu aspirația spre emancipare a prozei, încă socotită gen minor, cît și cu dogmele create în acest secol, în special de romantici, cum erau, de exemplu, supraevaluarea folclorului pentru literatura cultă și reducerea sferei tematice la ceea ce se aprecia a fi mai important pentru lupta națională. Secolul al XX-lea a lichidat dilemele precedente, cedînd prozei și dramaturgiei componentele epice ce li se cuveneau (cu toate că și acum genurile epice s-au servit, izolat, de virtuțile versului), poezia ancorînd în sfera lirismului pur, fiind, în zilele noastre, confesiune, eseu, meditație, o permanentă descoperire de lumi și de frumuseți noi.»

CORNELIU BARBORICĂ

Lei 8

editura

lirică slovacă

Ilustrația copertei: ceramică de *D. Rulková*

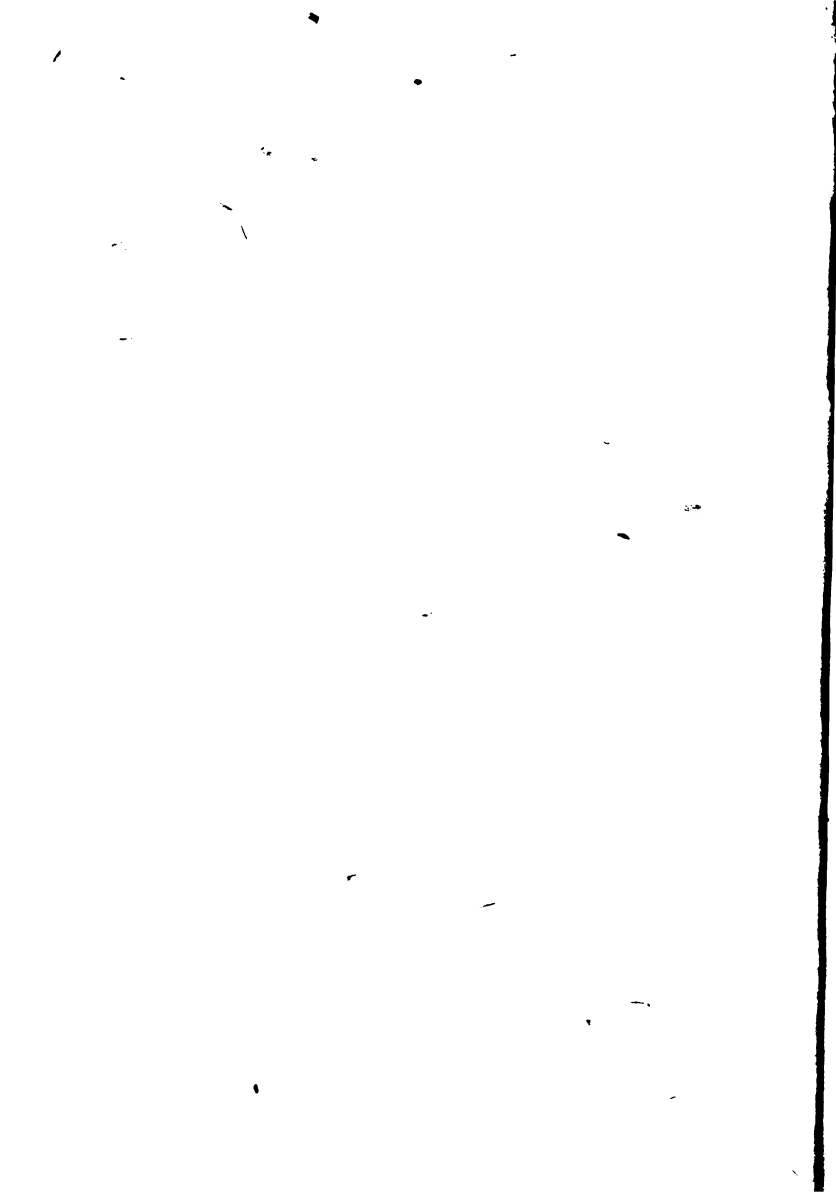
lirică slovacă

de la începuturi pînă-azi

**TĂLMĂCIRE, SELECȚIE ȘI PREFĂȚĂ
DE CORNELIU BARBORICĂ**

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1987

EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

PREFAȚĂ

În cursul istoriei lor, slovacii au folosit mai multe limbi literare. În secolul al IX-lea, se naște în Moravia Mare — stat în care elementul etnic îl constituia o masă slovaco-moravă — limba slavă literară, numită, din necesități de mai mare precizie, slava veche sau slava eclesias-tică, iar la noi limba slavonă. Pentru o anumită perioadă de timp, autoritățile papale au îngăduit utilizarea acestei limbi în serviciul religios și în transpunerea unor texte sacre. Spre sfârșitul secolului al IX-lea, slavona este interzisă, iar locul ei în cultura slovacă îl ia latina. Dealtfel, întreaga cultură slovacă se integrează de aci înainte spiritualității occidentale și formelor specifice ei de manifestare și evoluție, proces caracteristic și pentru alte neamuri slave, precum polonezii, cehii, slovenii, croații.

Sub influența unui complex de factori, slovacii încep să recurgă tot mai frecvent, începînd din secolul al XV-lea, paralel cu latina, și la limba cehă literară. Un rol decisiv în această adopțiune l-au avut husiții cehi, care s-au mutat în masă în orașele slovace, dar și împrejurarea că limba cehă ajunge limbă oficială, de uz administrativ, în vremea lui Matei Corvin și a guvernării Iagelonilor pe tronul Ungariei și Boemiei, în a doua jumătate a secolului al XV-lea și la începutul secolului următor.

Limba literară cehă, modificată adesea destul de mult de autorii slovaci, se menține pînă la începutul secolului al XIX-lea. Dar încă

spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, o grupare culturală patronată de Anton Bernolák (1767—1809) propune abandonarea limbii cehice și adoptarea limbii slovace ca limbă literară. Inițiativa lui A. Bernolák a dat naștere unei mișcări literare importante, din care se desprinde mai ales figura poetului clasicist Ján Hollý. Paralel însă, scriitorii de anvergură, cum au fost Pavel Jozef Šafárik și Ján Kollár, persistă în a scrie în limba cehă, deși recunosc individualitatea distinctă a limbii slovace, dar ei cred într-o romantică unificare spirituală panslavă și de aceea întregul proces de individualizare a neamurilor slave, sensibil la începutul veacului trecut, li se părea greșit și dăunător.

Această stare de duplicitate lingvistică ia sfârșit după 1843, când Ludovi Štúr, J. M. Hurban și M. M. Hodža anunță o nouă reformă lingvistică. Spre deosebire de A. Bernolák, ei iau ca bază a limbii literare dialectele centrale și scriu o serie de lucrări în care sistematizează și fixează noile norme. Sprijinită de un front larg de scriitori partizani, limba literară slovacă, în noua ei înfățișare, este adoptată în scurt timp de toți slovacii.

Istoria poeziei slovace începe în secolul al IX-lea. S-a păstrat din acest secol un *Prolog* la o carte de evanghelii, scris, cum se presupune, de Constantin-Chiril în limba slavă ecleziastică. Poemul are o destinație propagandistică, dar chiar și în limitele acestei meniri el are calitatea de a fi un elogiu adus culturii, elogiu deloc neînsemnat la un popor care abia ieșea din barbarie. În *Prolog* se vorbește despre carte ca mijloc de primenire a sufletului, de ridicare a omului de la condiția animalului la cea a umanului. Poemul lui Constantin-Chiril este una dintre primele încercări atestate de vorbire ritmată de factură cultă, și de integrare a metaforei în interiorul acesteia.

O cultură există și se menține printr-un număr de creatori și o circulație de valori spirituale. Triburile maghiare au dezorganizat structurile sociale, religioase și culturale care se constituiseră în secolul al IX-lea pe teritoriul slovaco-moravo-panonic. Abia în secolul al IX-lea, după apariția statului maghiar feudal, rețeaua culturală, clădită pe coloana vertebrală a instituțiilor ecleziastice, se restabilește și activitatea literară este reluată. Este un veritabil început, al doilea început pe baza unei noi limbi literare, care a fost latina. Din memoria slovacilor, primul început, cel din secolul al IX-lea, se șterge, slavona și puținele

cîştiguri în materie de limbaj poetic dobîndite atunci cînd în uitare şi nu mai pot avea vreo influenţă asupra destinului ulterioare ale literaturii.

Din secolul al XIV-lea s-au păstrat doar cîteva invocaţii religioase. Singura compoziţie versificată, despre care editorul ei presupune că ar fi apărut în secolul al XV-lea, este rugăciunea *Sfinţi patroni*¹.

Proza cu caracter ştiinţific, religios sau cronicăresc, în limba latină este preponderentă în primele secole ale noului mileniu: *Legenda sfinţilor Svorad şi Benedict de Maurus*, *Legenda Major*, *Legenda Minor*, *Legenda lui Hartoth* (scrise în anii 1060—1120), *Tractatum de poenitentia* (1440) şi *Summa teologiae* de Ioan din Kežmárrok, *Rosarium philosophorum* (1442) de Arnold, *Laudes artis poeticae* (1461) de Cristoff Petsohmessing, *Rosarius aut parvus floretus sacre theologie* de Matej din Zvolen, scrierile polemice husite şi antihusite ale lui Ján Vavrinčov şi Pavol din Dolany şi altele. În general, secolul al XV-lea, deşi vitreg cu poezia, a însemnat un important cumul de cultură. Învăţămîntul şcolar de diverse grade, pînă la cel universitar, cunoaşte o mare dezvoltare. Matei Corvin a înfiinţat la Bratislava, Academia Istropolitană. Apariţia tiparului sporeşte considerabil producţia de carte şi circulaţia acesteia se intensifică. Tipografiile şi bibliotecile eclesiastice şi particulare se înmulţesc.

Se pregăteau astfel premisele pentru avîntul cultural general din secolele următoare, cînd poezia va evolua sub semnul Renaşterii şi al tensiunii dintre Reformă şi Contrareformă. De acum înainte, poezia, specie care domină în chip absolut cîmpul literelor slovace, începe să se întoarcă mai mult spre sine, spre rosturile sale specifice, înfrumuseţindu-se, literaturizîndu-se. Poeţii umanişti Ondrej Jastrabínus, Ján Baptista, Florián Franta, Ján Filický, Gaspár Madach, Jakub Jakobeus, Martin Rakovský, Ján Milochovský, scriind în limba latină (dar şi în slovacă), au introdus un adevărat cult al formelor poetice riguroase ale antichităţii greco-latine. Se exprimau în ode, elegii, epigrame, satire şi utilizau, fireşte, metriul antic. Slovacia a scris numeroase versuri în limba latină multă vreme, pînă în secolul al XVIII-lea, cînd apare versul hibrid în limba latină, dar ritmat după

¹ Ján Mišianik, *Antológia staršej slovenskej literatúry*, (*Antologia literaturii slovace vechi*), Bratislava, 1964, p. 254.

accentul dinamic și rimat. O contribuție însemnată la pătrunderea umanismului și spiritului Renașterii în Slovacia au avut Matei Corvin și Nicolae Olahul (pe care Florián Franta îl elogiază într-o odă a sa). Versificația în limba latină se extinde și asupra altor genuri de discurs, nepoetice, cum sînt expunerile pe teme filosofice și social-politice, utopiile (Martin Rakovský, *Libellus de partibus Reipublicae et causis mutationum regnorum imperiorumque* — *Carte despre stratificarea statului și despre cauzele schimbărilor regatelor și imperiilor*, Viena, 1560).

Poezia slovacă din secolul al XVI-lea atinge momentele sale de vîrf în opera lui Ján Silván (1493—1573), Vavrínek Benedikt de Nedožery (1555—1615) și Eliáš Láni (1570—1618). În cea mai mare parte, poezia acestora dezvoltă, original dar și prolix, temele din psalmi. Poezia inspirată din psalmii biblici era frecventată pe toată aria Europei centrale și răsăritene (Mavro Vetranic la sîrbocroați, Jan Kochanowski la polonezi). Pretextul biblic devine prilej de meditație elegiacă asupra rosturilor existenței, asupra nestatorniciei sorții și atotputerniciei morții. Poezia lor are o accentuată notă personală, de confesiune lirică, formele prozodice denotă cultură și rafinament, vădite în special în structurile strofice variate, precum sînt terținele, catrenele, strofele cvinarii și de diverse alte lungimi și sistemul uneori complicat de rime. Formele fixe, precum sonetul sau rondelul, prețuite de dalmatini și polonezi după modele italienești, nu apar la poeții slovaci.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, se naște și o poezie epică cu caracter eroic, baladesc și elegiac, care cîntă faptele de vitejie ale unor luptători, în special în războaiele purtate cu turcii (*Cîntec despre bătălia de la Mohaci*, *Cîntec despre Sigōi*, *Cîntec despre Murán* etc.). Aceste poeme epice, numeroase și cuprinzînd fiecare multe sute de versuri, compuse de cărturari ai satelor sau țărilor rămași în cea mai mare parte anonimi, erau colportate pe cale orală și, din această cauză, conțin adesea ecouri din motivistica și versificația folclorică. Și invers, o parte din aceste poeme au intrat în folclor. Cele mai multe însă au fost uitate și recuperate mai tîrziu de diverse manuscrise.

Poeții cei mai de seamă ai epocii nu au scris lirică erotică, fiind unilateral preocupați de teologie și de meditația asupra vieții sociale și morale în spiritul tradiției husite și luterane. Poezia erotică există totuși și la slovaci în secolul al XVI-lea, proliferînd în secolul următor,

dar ea este opera unor poeți de ocazie, de cultură umanistă și renaștinistă, rămași în mare parte necunoscuți, ca și autorii de poeme epice.

În secolul al XVII-lea, Slovacia devine teatru de război. Teritoriul ei este disputat între Principatul Transilvaniei și Austria. Paralel, austriei poartă și un război de recatolicizare forțată a populației reformate. Turcia, ale cărei frontiere se întindeau pe toată linia de sud a teritoriului slovac, intensifică acțiunile militare pentru a pătrunde mai adânc în inima Europei. În aceste condiții, dezvoltarea culturală are de suferit. Viața oamenilor de cultură devine nesigură, mulți pier în vîltoarea evenimentelor dramatice sau sînt siliți să ia drumul emigrației, trăind în Saxonia sau Polonia. Literatura ia naștere fie în exil, fie în puținii ani de răgaz precar între două evenimente militare. Se încheagă cu dificultate o conștiință literară și o structură literară coerentă, operele scriitorilor circulînd greu, căzînd repede în uitare sau pierzîndu-se pentru totdeauna. De aceea, posteritatea a moștenit din acest secol numai fragmente de opere, mai mari sau mai mici. Ceea ce s-a păstrat este însă impresionant și constituie o dovadă grăitoare că secolul n-a fost arid în poezie. Destinul a fost norocos cu anumiți scriitori. Cunoaștem astăzi aproape integral scrierile unora, precum Peter Benický (1603—1664), Gašpar Madach (1590—1657), Jakub Jakobeus (1591—1660), Ondrej Lucae (1596—1673), Štefan Pilárik (1615—1693), Ján Milochovský (1630—1684), Daniel Sinapius (1640—1688).

Poezia secolului al XVII-lea are o structură stilistică eterogenă, întrunind însușiri ale Renașterii, clasicismului, umanismului latinizant și barocului. Poezia savantă coabitează cu lirica de cea mai pură esență, extazul mistic și idealismul doctrinar cu erotismul de toate nuanțele, pînă la cel lubric. Ondrej Lucae deslușește în catastrofele epocii semnele apocaliptice ale sfîrșitului lumii, Peter Benický satirizează relele moravuri în versuri slovace și maghiare, Jakub Jakobeus și Daniel Sinapius versifică, în slovacă și latină, pe tema *fortuna labilis* și *memento mori* și, laolaltă, depling suferințele și invocă pacea. Poezia catastrofelor naturale din secolul al XVIII-lea, cum este cea a lui Ján Čerňanský și Štefan Korbeľ, reprezintă o prelungire a liricii anxioase și vizionare din epoca barocului, după cum poezia moralizatoare, cu elemente pastorale, a lui Hugolín Galvovič, continuă spiritul didactic și moralizator mai ales al poeziei lui Peter Benický.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea creează o situație literară nouă. Factori diverși favorizează dezvoltarea literaturii. Valorile literare încep să circule mai intens, contactele între oamenii de cultură sînt mai strînse, apar grupuri literare, idei care se atrag sau se resping. Ia naștere o conștiință literară manifestată în atitudinea criticii — deși critica literară autonomă, profesionistă, se va naște mai tîrziu. Spre deosebire de trecut, cînd evoluția literară era cel mai adesea incoerentă, literatura va avansa de acum înainte ca un proces structurat în care diversele laturi și momente se vor determina reciproc prin jocul complicat al negării și acceptării.

Raționalismul iluminist, ca pretutindeni în Europa, nu a fost un mediu intelectual propice înfloririi poeziei. Literatura slovacă a avut la începutul secolului al XIX-lea doi poeți mai de seamă, pe Juraj Palkovič (1769—1850) și Bohuslav Tablic (1769—1832), ambii clasicizanți, formați la școala cehă a lui Václav Thám și Puchmajer, avînd meritul de a fi modernizat considerabil limbajul poetic, apropiindu-l de uzul lingvistic contemporan.

Acum se traduc și se citesc Bion, Teocrit, Vergiliu, Anacreon, Pindar, Gessner și Florian. Filosofia lui Epicur devine stîndard în bătălia pentru abandonarea atitudinilor teologale și mistice. Idila bucolică — în special în volumul lui J. Palkovič, *Muza din munții slovaci*, din 1801, dar și în cele patru volume de *Poezii* publicate de B. Tablic între anii 1806 și 1812 — se instaurează ca specie de predilecție în țesătura căreia se strecoară totodată sentimente patriotice, element al mentalității romantice de mai tîrziu. Poemul lui Augustin Doležal, *Tragedie vestită în lumea toată* (1791), este o vastă panoramă a evoluției umanității, parafrazînd narațiunile biblice după exemplul lui Milton și Klopstock.

Poezii slovaci iluminiști încercau să se detașeze de predecesori nu numai prin limbajul lor actualizat, ci și printr-o mai mare rigoare prozodică. Ei aplică cu mare consecvență ritmul silabo-tonic și metrul trohaic. Paralelismul fonic și intonațional astfel instituit nu putea să ducă cu timpul decît la uniformitate și monotonie și va provoca reacții exact pe acest teren. În 1918, a apărut lucrarea *Principiile poeziei ceh, mai ales ale prozodiei*, semnată de slovacul Pavel Jozef Šafárik și cehul

František Palacký, în care se avansau propuneri de remaniere prozodică. Autorii pledau pentru utilizarea metricii cantitative, invocînd autoritatea esteticianului german F. Bouterwek, profesor la Jena. Ei porneau de la constatarea că existența silabelor lungi și scurte în limba cehă, ca și în cea slovacă, ar da temelie pentru a se recurge cu maximum de profit la metrica antichității. Cultul antichității clasice, alimentat din mai vechea tradiție locală și încurajat de poeții germani Klopstock și Hölderlin, care scriseseră multe versuri în hexametri, se manifesta puternic și în noua etapă de evoluție a poeziei slovace. Ján Hollý (1785—1849), primul poet care scrie în codul lingvistic normat de A. Bernolák, a compus epopei (*Svatopluk*, *Slav*, *Kirilo-Methodiada*), idile, elegii și ode în metru antic. Ján Hollý a fost un remarcabil poet, care a avut însă neșansa de a scrie într-o variantă lingvistică fără istorie și fără viitor. Deși mai conservator în chestiunea limbii literare, Ján Kollár (1793—1852), versificînd în limba cehă a avut o altă rezonanță la contemporani și în posteritate. Gloria literară a lui J. Kollár se întemeiază pe virtuozitatea limbajului său poetic, pe mînuirea cu egal talent a metrului antic și versificației tonice și pe bogata eflorescență de sonete — specie pe care el o consacră în literaturile cehă și slovacă. Ideile panslave, vehiculate de el în poezie ca și în alte scrieri, au făcut din J. Kollár un poet de notorietate în lumea literară slavă din prima jumătate a secolului trecut. Îl elogiază Taras Șevcenko și polonezul Stanislaw Jaszowski (în sonetul *Kollár*), îl imită croatul Petra Preradovič (în odele *La moartea lui Kollár*, *Slavilor*, *Menirea lumii slave*). Adam Mickiewicz îi comentează opera în prelegerile sale de literaturi slave ținute la Collège de France.

Noua eră a poeziei slovace începe după 1843. Situația lingvistică se clarifică și se stabilizează după ce L. Štúr (1815—1856) poet, lingvist, filosof și militant politic — recomandă utilizarea noii variante de limbă literară, aceea care s-a impus definitiv. Se realiza astfel un nou factor de continuitate literară. Poezia se putea adresa de acum înainte fără dificultate cititorului din epocile care au urmat. În diversele sale scrieri, L. Štúr, devenit cap al școlii romantice naționale, îi sfătuiește pe poeți să urmeze modelele poeziei populare. Orientările imprimate de L. Štúr au avut darul să dea poeziei slovace un impuls extraordinar. În cursul a numai două decenii (1840—1860), o pleiadă

de talente strălucite se afirmă — Andrej Sládkovič, Janko Kráí, Samo Chalupka, Ján Botto marchează cîteva din momentele de vîrf ale şcolii romantice slovace.

Romantismul slovac, excelînd în poezie, are comun cu romantismul est-european elanul naţional, patriotic. În numele luptei pentru libertate se resping, deşi nu întotdeauna cu succes, *spleen*-ul romantic, stările abisale, demonismul, erotismul, descripţia naturii, considerate ca forme de evaziune de la comandamentele majore. Se frecventează temele istorice, se prelucrează legende populare, motivele haiduceşti fiind cele mai căutate, apar simboluri cu înţelesuri patetice. Curajul, orgoliul naţional, eroismul, setea de libertate se întrupează zoomorf în sensurile metaforice ale cuvintelor vultur şi şoim. Temele istorice şi folclorice sînt actualizate. Haiducul slovac Jánošík devine, prin stilizare, un răzvrătit romantic, un erou naţional — elemente de caracterizare ce lipseau, fireşte, din tradiţia poetică orală.

Cu mai mare sau mai puţină consecvenţă, poezia realizează dezideratul imitării folclorului. Pastişele după versificaţia populară se constituie chiar în specie poetică aparte. Se imită prozodia şi motivistica populară, precum şi anumite specii specifice cum sînt balada şi legenda. Cel mai îndatorat versificaţiei folclorice este Samo Chalupka, mai puţin J. Botto şi Janko Kráí, cel mai puţin Andrej Sládkovič. Toţi poeţii, fără excepţie, practică versul silabic, ignorînd în genere accentul ca factor al ritmului. Versul silabic (izosilabic) ia astfel locul versificaţiei mai vechi silabo-tonice şi cantitative.

Un nou moment de maximă focalizare a energiilor poetice, cum a fost cel din preajma anului 1848, s-a lăsat multă vreme aşteptat în evoluţia ulterioară. Deceniile şapte şi opt aparţin în bună măsură epigonilor romantici. Peisajul literar slovac se modifică abia după ce încep să publice scriitorii Svetozár Hurban Vajanský (1847—1914) şi Pavol Országh Hviezdoslav (1849—1921). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, evoluţia literară este puternic marcată de eforturile de a elibera poezia de prejudecăţile doctrinare, aparţinînd romanticilor din şcoala lui Štúr şi vizînd în special obligativitatea militantismului integral şi a imitării modelului folcloric. Drept urmare a acestor năzuinţi, registrul poetic s-a lărgit considerabil. Spre deosebire de epoca anterioară, cînd poetului îi plăcea să se închipuie mereu pe baricade, poetul

noii generații este, în atitudinea sa fundamentală, un parnasian, un șlefuitor de frumos în templul artei, cu toate că problema națională continuă să rămână și pentru acesta o chestiune crucială de etică, de conștiință cetățenească. Trecerea de la o mentalitate la alta nu s-a făcut fără conflicte. Când, în anul 1871, P. O. Hviezdoslav și Koloman Banšel publică în almanahul literar *Napred* câteva poezii de o mai pronunțată notă subiectivă, Jozef Miloslav Hurban, critic și scriitor romantic, ia prompt atitudine în revista *Cirkevné listy*, acuzându-i pe tinerii poeți de cosmopolitism, nihilism, lipsă de respect față de tradiții, materialism și comunism. Într-o ciornă de răspuns, publicată într-o formă atenuată, P. O. Hviezdoslav declara că tinerii nu găsesc acasă la ei modele de urmat și de aceea apelează la Byron, Goethe, Heine și Petöfi. Pomenirea numelui lui Byron era, într-adevăr, o mare erezie, fiindcă subiectivismul și așa-zisul individualism byronian constituiau în doctrina romantică exemplul înfricoșător a ceea ce trebuia cu desăvîrșire eradicat din poezie. Hviezdoslav mai afirma că „poezia va înlătura din calea ei teologia — poezia este, ea însăși, divinitate”, spulberînd astfel imaginea poeziei ca instrument și transformînd-o în scop în sine. Dealtfel, Hviezdoslav va relua în versuri ideea, dar fără intenții polemice, exprimînd doar adorația sa pentru frumosul poetic. Pentru poetul slovac sacralizarea, divinizarea verbului poetic însemnau proclamarea unui mod de existență sacerdotal în interiorul poeziei. Viața lui își găsește sensul numai în poezie și se va sfîrși îndată ce acest izvor divin va seca în el: „De va pieri de-a pururi acest izvor, / izvorul poeziei, cu el odată voi pieri și eu!” (*Adio, tinerețe*). Și S. H. Vajanský (unul dintre marii promotori ai relațiilor de prietenie dintre slovaci și românii transilvăneni) a scris versuri „eretice” și „nihiliste” atunci cînd admitea că harul poetic este de proveniență divină și că Dumnezeu iartă poeților cu anticipație orice vină. Cu o singură condiție mîna lor să nu lunece nicicînd pe struna trădării naționale. Vajanský a fost un mare conducător, politic al națiunii sale și versurile pe care le-a scris au adesea incisivitatea cantilinară a publicistului militant. În opera lui P. O. Hviezdoslav renaște poezia epică, gen ce păruse pulverizat în poemul romantic. El a scris trei romane în versuri (*Nevasta pădurarului*, *Ežo Vlkolinskýe*, *Gábor Vlkolinský*), precum și o serie de poeme inspirate din viața de

la țară cu intenția de a înfățișa amplu modul de a trăi, de a gândi și de a simți al poporului. Intenția realistă, evocatoare de universuri concrete, cu valoare de document, este aici evidentă.

Și această generație găsește în sfera prozodiei modalități noi de a se detașa de tradiție. Vajanský reproșează lui A. Sládkovič că a imitat metrica silabică a poezilor polonezi, neglijând accentul ca factor al ritmului¹. Același poet închină iambului două dintre sonetele sale (*Troheu și iamb*), ritmul iambic părindu-i-se mai încărcat de semnificații diverse. În poezia slovacă triumfă acum versul tonic care va rămâne pînă la primul război mondial principala formă de cadență. Izometria silabică, caracteristică sistemelor metrice precedente, încetează de a mai fi un deziderat.

Modificări importante se produc în poezia slovacă în intervalul 1890—1918. Poeții Janko Jesenský, Ivan Krasko, Vladimír Roy, Ivan Gall — continuă a recupera modalități ignorate sau repudiate de poetica slovacă romantică. Volumele de versuri care anunță apariția unei noi mișcări literare, ancorate în poetica neoromantică și simbolistă, aparțin lui Janko Jesenský (*Versuri*, 1905) și Ivan Krasko (*Nox et solitudo*, 1907 și *Versuri*, 1912). Publicația-manifest a tinerei generații a fost *Sborník slovenskej literatúry* (*Almanahul literaturii slovace* 1909), iar organul ei periodic revista *Prúdy*. Printre cantatele eroice ale romanticilor și simfoniile grave ale lui P. O. Hviezdoslav, începe să se audă tot mai des vocea ludică a lui Janko Jesenský, ironistul acuzat de frivolitate, cel care, ca și Pușkin la ruși, a ridicat speța versurilor de album, ocazionale, cu adresă erotică la rangul de poezie superioară. Pe de altă parte, un grup însemnat de poeți tineri (Ivan Krasko, Ivan Gall, Vladimír Roy) aduc în literatură spiritul dezabuzat al simbolismului european. O simțire introvertită se lasă exprimată într-o poezie a sugestiilor și nuanțelor fine. Discursul poetic se concentrează, epicul și descriptivismul sînt eliminate, poezia confundîndu-se de acum înainte cu lirica. Romanul în versuri *Bača Putera* (*Baciul Putera*), publicat de Martin Rázus (altfel poet de concentrare lirică, vizionar și mistic, înrudit ca spirit cu O. Goga) în anul 1933 rămîne o curiozitate.

¹ S. V. Vajanský, *Andrej Sládkovič*, în *Národné noviny*, 1886, nr. 173; citat după vol. S. V. Vajanský, *Slovenskí spisovatelia* (*Scriitori slovaci*), Martin, 1948, p. 114.

Sub raport prozodic, marea pasiune a acestor poeți este versul iambic. Iambul este în poezia slovacă un ritm extrem de bine marcat și de aceea de o rezonanță neobișnuită, din cauza poziției fixe, întotdeauna pe prima silabă a cuvîntului, a accentului în limba slovacă. Un maestru al iambilor a fost mai ales Janko Jesenský.

Dacă în cea mai mare parte a secolului al XIX-lea, literatura slovacă imprumută idei și modele literare mai ales din literatura germană, dacă în ultimele decenii ale aceluiași secol literatura rusă (mai ales prin Vajanský oferă unele repere pentru evoluția prozei, la începutul secolului al XX-lea, lecturile scriitorilor slovaci se îndreaptă spre literatura franceză, engleză și, fenomen cu totul nou, spre literatura română Iván Krasko învață la liceul românesc din Brașov, Vladimír Roy învață în Scoția și călătorește în Franța și Elveția, Martin Rázus este atras și el de Anglia. Ivan Krasko, virful piramidei pe care se înalță noul val la începutul secolului nostru, recepționează din poezia lui Mihai Eminescu motive și idei ușor depistabile, pe care le încorporează într-o structură poetică preponderent simbolistă¹.

În anul 1918, se naște statul cehoslovac independent, eveniment de însemnătate istorică, în el realizîndu-se dezideratul de căpetenie al multor generații de cehi și slovaci: acela al unei dezvoltări libere de restricțiile impuse de o stăpînire străină. Condițiile care se creează acum pentru devoltarea culturii, artelor, literaturii sînt din toate punctele de vedere superioare celor din trecut. Această constatare poate să pară banală și superfluă pentru cine nu știe că slovacii erau în Austro-Ungaria cea mai năpăstuită dintre națiuni, privată pînă și de dreptul elementar de a-și învăța copiii în limba maternă. În Republica Cehoslovacă reapare și se generalizează învățămîntul de toate gradele în limba națională, se înmulțesc publicațiile periodice și neperiodice,

1 Vezi comentariile lui Michal Gáfrik în *Súborné dielo Ivana Krasku*, sv. 1. (Ivan Krasko, *Opere complete*, vol I), Bratislava, 1966; Corneliu Barborică, *Z rumunských kontaktov Ivana Krasku*, (*Din contactele românești ale lui Ivan Krasko*), în *Slovenská literatúra XVII*, 1970, nr. 5, p. 457—478; *idem*, *Istoria literaturii slovace*, București, 1976, p. 164—189; Stanislav Šmatlák, *Vývin a tvar Kraskovej lyriky* (*Evoluția și formele liricii lui Krasko*), Bratislava, 1976, p. 36—43.

literare și neliterare, se fondează case editoriale care asigură producția și circulația cărții slovace. Crește numărul scriitorilor, creația literară se diversifică.

În structura poetică interbelică intră, mai întâi, reminiscențele antebelice. Mai sînt o vreme activi așa-zișii realiști, parnasienii P. O. Hviezdoslav și Ludmila Podjavorinská. Din grupul eterogen al „moderniștilor” slovaci (*Slovenská Moderna*) publică în perioada interbelică neoromanticul Janko Jesenský, simbolistii Vladimír Roy și Ivan Gall, cu totul sporadic Ivan Krasko, poetul vizionar și eternul răzvrătit Martin Rázus, precum și meditativul Štefan Krčmery. La această tradiție se raportează poeții din prima generație postbelică, situîndu-se pe diverse trepte ale acceptării sau negării. Emil Boleslav Lukáč, apropiat de Paul Claudel și de Ady Endre, se menține în tonalitatea gravă a liricii contemplative kraskiene și a versificației tradiționale de o metrică riguroasă. Ján Smrek preia de la simbolști ideea muzicalității, pe care o realizează în poezii mai degrabă de incantație existențială filosofică, decît formală. El împrumută de la Bergson ideea poetică a elanului vital și a neostenitei creativități universale, care îi procură stări de veritabil extaz hedonic. Lukáč și Smrek rămîn niște poeți solitari, nealiniați la nici una dintre grupările literare, la fel ca Valentin Beniak sau Ludo Ondrejov.

Doar trei au fost grupările literare slovace din perioada interbelică : scriitorii ziși „de stînga” (J. R. Poničan, F. Král, P. Jilemnický, Daniel Okáli, L. Novomeský), catolicii (P. Hlbina, R. Dilong) și suprarealiștii (Rudolf Fábry, Vladimír Reisel, Štefan Žáry și alții). Două dintre aceste grupări se constituie după criterii extraliterare, neavînd un program estetic ferm, coerent și omogen. Dinamitardă în raport cu formele poetice tradiționale a fost acțiunea poezilor din gruparea de stînga. Dintre ei, cel mai sus pe scara valorilor urcă Laco Novomeský. Organul grupării a fost revista *Dav* (1924 — 1937), iar programul acesteia un amestec de idei și practici avangardiste — proletcultism, futurism, expresionism, vitalism, constructivism. Idolii literari erau Apollinaire, Marinetti, Maiakovski, J. Wolker și V. Nezval. Rebeliunea literară se dezlănțuie odată cu apariția în anul 1923 a volumului lui J. R. Poničan *Som, myslin citim o vidin, milujem všetko, ten temno nenávidim* (*Sînt, gîndesc, simt și văd, iubesc totul, urăsc doar întunericul*), important nu

atît prin calitățile sale intrinsece, cît mai ales prin rolul pe care l-a jucat în dinamica literaturii ca factor de destructurare a tradiției. Convulsia expresionistă, realizată uneori în formele grotescului, și sensibilitatea socială instaurată în poezie de J. Wolker, alternează în scurgerea timpului cu euforia vitalistă pe care o recomandă V. Nezval și Karel Teige ca autentică stare de spirit proletară în *Manifestul poetismului* din 1924. Acest „poetism“, mișcare de sorginte cehă, proclama exuberanța poetică, dezlegarea fanteziei și robustețea simțirii lirice, avînd note comune cu suprarealismul francez (cărui îi este contemporan) și prefigurînd o evoluție în direcție suprarealistă. În 1934, aceiași Nezval și Teige publică *Manifestul suprarealismului*. În esență, poetica „poetistă“ se întîlnea cu poetica lui Ján Smrek și se extinde mai apoi la scriitori precum Valentin Beniak, Laco Novomeský, Rudolf Dilong și alții, deși numai asupra unei părți a operei lor. Poetismul înceta să mai fie programul unei singure grupări, devenind un curent¹.

Oarecum similar a fost și destinul suprarealismului. Așa cum am arătat, în 1934, V. Nezval publică manifestul suprarealismului, iar în 1935 apare primul volum de poezie suprarealistă slovacă, semnat de Rudolf Fábry *Utaté ruky (Brațe retezate)*. Denumirea însăși a acestui volum, *Brațe retezate*, avea să fie un elogiu al metaforei, al ambiguități poetice, trimițînd la misterul brațelor lui Venus din Milo. Prin denumirea pe care o dă celui de al doilea volum de versuri *Ja je niekto iný (Eu e cineva altul)*, propoziție preluată de la Rimbaud, Rudolf Fábry subscria la parapsihologia freudiană, ca toți suprarealiștii. Grupul suprarealist — format din poeți și prozatori ca R. Fábry, Vladimir Reisel, Štefan Žary, Pavel Bunčák, Ján Brezina, teoreticieni și publiciști ca Mikuláš Bákoš, Igor Hrušovský, Michal Považan, artiști plastici ca Ladislav Guderna, Gyprian Majerník, Ján Mudroch, Jozef Kostka — apare tot din inițiativa unor scriitori de stînga, dar la ei aderă apoi și alți scriitori, de alte nuanțe filosofice, deoarece argumentele de ordin estetic profesate de fondatorii grupului erau ademenitoare: „Psihanaliza și descoperirile lui Freud au contribuit la clarificarea izvoarelor poeziei și au demonstrat funcția libidoului în procesul de creație. Poezia mo-

¹ Stanislav Šmatlák, *150 rokov slovenskej lyriky (150 de ani de lirică slovacă)*, Bratislava, 1971, p. 207—220.

dernă, înclinată spre metodele științifice concrete, a adoptat treptat concepția lui Freud și toate strădaniile suprarealismului sînt dirijate spre aprofundarea acestei concepții, spre depistarea diverselor căi ce duc către ea. Se smulg vălurile de pe zonele necunoscute și, mergînd pe calea experimentelor și a noilor investigații, vom ajunge treptat la stadiul cînd izvoarele și procesele poetice vor deveni limpezi ca lumina zilei, cînd elementele care determină direcția cunoașterii poetice vor deveni fapte precise și certe. O atare concepție izvorăște din subiectul creatorului și susține că preferințele subiective, sentimentele, pasiunile și dorințele reprezintă singurele surse de poezie. Direcția creației poetice este condiționată de direcția dorinței ca cea mai de seamă forță energetică a vieții¹. Așa cum era și firesc, poeții din avangarda suprarealistă frecventează asiduu Franța și poezia anvgardei franceze, se caută prietenia lui Paul Eluard, Tristan Tzara, L. Aragon. Tîmp de aproape un deceniu, suprarealiștii reușesc să provoace și să întretină o atmosferă de fervoare intelectuală fără precedent. În centrul preocupărilor lor teoretice, se află problemele psihologiei creației, ale filosofiei limbii, ale limbajului poetic — pe acest teren întîlnindu-se cu preocupările structuraliștilor. Colaborează strîns cu suprarealiștii la adesea zgomotoasele serate literare ale acestora filosoful Igor Hrušovský, cercetători ai limbajului poetic formați la școala structuralistă pragueză, ca M. Bakoš, Eugen Pauliny și Jozef Ružička. Patru volume colective, cu caracter de manifest, înmănunchează creația literară și teoretică a suprarealiștilor: *Ano a nie (Da și Nu, 1938)*, *Sen a skutočnosti (Vis și realitate, 1940)*, *Vo dne a v noci (Zi și noapte, 1941)*. și *Pozdrav (Salut, 1942)*.

Suprarealismul reprezintă oarecum principala rampă de lansare a direcțiilor și activităților poetice după cel de al doilea război mondial. Toți suprarealiștii erau tineri, așa încît cariera lor literară de abia după război avea să dobîndească plenitudinea. Condițiile fiind însă fundamental altele, după 1948 suprarealiștii, marcați de „tarele” freudismului

1 V. Reisel, *Ako vzniká moderná báseň (Cum ia naștere poezia modernă)*, în *Elan*, IX, 1938—1939, nr. 9—10; după vol. M. Bakoš, *Avangarda* 38, Bratislava, 1969, p. 194—195.

și ale fenomenologiei structuraliste, ajung să se nege pe sine. Supra-realismul, structuralismul, freudismul capătă iz de teorii suspecte, care împingeau poezia (așa se spunea) spre prăpastia intimismului, formalismului, estetismului, idealismului etc. Se cerea o poezie extrovertită, clară, agitatorică, ceea ce a dus pentru un timp la excluderea din scena literară a unor temperamente poetice neadaptabile sau la deruta lor. O serie de poeți tac sau se află în imposibilitate de a publica (Ján Smrek, L. Novomeský, E. B. Lukáč, V. Beniak). Tentativa unora ca Ján Kostra, Pavel Horov, V. Mihálik, V. Reisel, Štefan Žary și alții de a se acomoda se soldează adesea cu eșecuri. Perioada 1949—1956 reprezintă un moment de criză generală a poeziei, dar criza este, mai ales, a unora dintre poeți, cărora critica literară deriguitoare le vorbește de o imaginară prăpastie între idealul lor estetic și etosul epocii. Optimismul și fericirea erau unicele simțăminte privite cu bunăvoință, iar claritatea comunicării poetice — suprema țintă și unica problemă de creație.

Cu timpul, canoanele încep să se destrame. În evoluția sinuoasă a curbei valorice a poeziei slovace postbelice, poeții solitari, cei neintegrați în grupările literare anterior constituite — Ján Kostra, Pavel Horov, Andrej Plávka, Vojtech Mihálik, dar și alți poeți de har din generația mai vîrstnică — au acționat în general ca factori de stabilitate și continuitate, deși miturile contemporane îi afectează și pe ei considerabil. După 1956 se afirmă însă un nou val de poeți. La începuturile resurecției se află volumul lui Milan Rúfus *Až dozrieme* (*Cînd ne vom maturiza*, 1956), un adevărat eveniment literar. În acest volum, ca și în celelalte care i-au urmat, Milan Rúfus readuce poezia pe terenul fertil al eternelor interogații, al unui scepticism reconfortant, al aventurii intelectuale și artistice autentice. Cunoașterea poetică redevine ceea ce a fost dintotdeauna — o căutare dramatică, plină de cele mai neașteptate surprize, un efort adesea disperat de a găsi în labirintul lumii sensul, drumul, lumina. La Rúfus, ca și la Camus, condiția absurdă și tragică a omului în univers acaparează meditația poetică. Una dintre cele mai luminate minți ale culturii slovacă contemporane, Vladimír Mináč, desprindea din lectura primului volum de versuri al lui Milan Rúfus tocmai dimensiunea tragică a existenței umane: „Aceasta e tragedia lumii. E tragedia epocii și a omului acestei epoci, bogate în omucideri și în mutilări morale. Un viitor fericit? Firește! Numai că

noi trăim astăzi. Loviturile pe care le-am primit sînt prea adînci pentru a putea fi vindecate cu ajutorul perspectivelor. Rănile se cer despuiate, curățate : legea dezinfecției acționează și în sfera morală. Am convingerea că nimic nu lipsește într-o atîta de mare măsură artei și vieții noastre ca tragedia. Epocile marilor mutații ar trebui să cheme în ajutor tragedia — simptom al purificării morale“¹.

La cîțiva ani după Milan Rúfus, Miroslav Válek, mai ales cu volumul *Prítazlivost (Gravitație, 1961)*, se anunța ca o nouă personalitate litarară de prim rang. Poezia lui crește oarecum din postulatele precedente, ale identificării cu lumea exterioară, numai că lumea aceasta este mult mai largă, mai diversificată și mai dilematică. Deși poemele lui au tendința de a deveni patetice, se evită optimismul de paradă, îngrijorarea și neliniștea marcînd umanitatea care trăiește o dramă, și nu o sărbătoare.

Desigur, fiecare poet și-a avut traseul său și fiecare în felul său a încercat să se desprindă în nébuloasa primei jumătăți a anilor '50. se fac și tentative de evadare în grup. Un astfel de grup s-a constituit mai ales în jurul revistei *Mladá tvorba* la răscrucea anilor '50 — '60, cuvîntul de ordine fiind poezia cotidianului și a universului concret. Din grupul așa-zîșilor „concretiști“ făceau parte poeții Jozef Mihal-kovič, Ján Ondruš, Ján Stacho, Ľubomír Feldek, Vlastimil Kovalčík. Caracterului tezist, abstract, ilustrativist al etapei poetice precedente, ei îi opuneau imperativul trăirii izvorite din perceperea universului senzorial, un univers elocvent prin el însuși, care vorbește discret și pe care poetul îl-așcultă fără a-i forța graiul.

Situația creată de Milan Rúfus, M. Válek și de „concretiști“ a permis generației anilor '60 o spectaculoasă explozie poetică. La numele pomenite anterior, vom adăuga pe cele ale lui Štefan Strážay, Mikuláš Kováč, Ján Simonovič și Štefan Moravák. Opțiunile lirice se îndreaptă spre problemele de anvergură ale civilizației contemporane în vaste poeme panoramice ca și în compoziții miniaturale, divulgînd angoasa poetului și nevoia de așezare a umanității pe temelia ordinei morale simple. Meta-fora amplă, aluziile cele mai diverse creează în poezie mari spații interii-

¹ În revista *Mladá tvorba*, 1957, nr. 1 ; cf. S. Šmatlák, *Pozvanie do básne (Invitație la poezie)*, Bratislava, 1961, p. 18.

oare, imprimă textului un caracter alegoric, generînd un joc continuu, dinamic, tensionat între planul expresiei și al semnificației. Năzuința spre o expresie care călăuzește pe cititor spre paradisul promițător, ingenios disimulat al semnificațiilor revelatoare și fascinante pare a fi una dintre trăsăturile definitorii ale poeziei slovace de astăzi care consună astfel cu spiritul poeziei moderne universale.

Deceniul al optulea aparține în continuare generațiilor precedente, ceea ce îl face pe criticul Stanislav Šmatlák să tragă o concluzie negativă: „În anul 1980 se conturează cît se poate de clar adevărul că faptele literare cele mai de seamă și cele mai incitante aparțin în continuare poezilor din generația mai vîrstnică (Šimonovič, Mihalkovič, Strážay) și că dintr-o serie lungă de autori și opere care au primit în acest deceniu marca poeziei tinere nu s-a ridicat o valoare evident convingătoare și general acceptabilă care să așeze pe autorul ei în ordinea superioară a liricii noastre ¹⁴”. Dar un efort spre valoare — susținut în special de poetul Vojtech Mihálik care a strîns în jurul revistei *Nové slovo* (*Cuvîntul nou*) un larg cerc de tineri poeți — s-a făcut și n-a rămas chiar fără nici un rezultat. Dintre debutanții ultimului deceniu merită mențiuni speciale măcar poeții František Lipka, Jana Kantorová și Viera Šebestová.

*

Așa cum în ordinea literaturii universale poezia precede proza, tot astfel și la scara literaturii slovace, timp de mai multe secole, în afara poeziei nu există literatură. Poezia reține aproape exclusiv pentru sine substanța anecdotică a prozei și dramaturgiei. Marile evenimente din secolele al XVI-lea al — XVIII-lea sînt narate în ample poeme epice sau descriptive (Š. Pilárik), motivele biblice sînt prelucrate în drame versificate (Pavol Kyrmezer) sau în epopei (Pavel Doležal). În secolul al XIX-lea, poezia, în continuare tutelară, nu numai că supraviețuiește tentativelor de emancipare a prozei și a dramaturgiei în proză, ci are ambiții și mai acaparatoare, evoluînd spre construcții vaste, epopeice, la concurență cu romanul modern. Ján Hollý evocă istoria națională în

1 S. Šmatlák, *Pridlhý čas nádejí* (*Prea mult timp se lasă așteptate speranțele*), în *Romboid*, 1980, nr. 12, p. 13.

epopei clasiciste, în hexametri, iar Hviezdoslav, viața contemporană într-un ciclu de trei romane în versuri.

Poziția dominantă a poeziei în universul literar slovac explică de ce toate bătăliile literare mai importante s-au desfășurat pe teritoriul poeziei. Problemele limbajului poetic, ale genurilor și speciilor, ale tehnicii de versificație au constituit obiectul discuțiilor polemice dintre clasici și romantici, dintre romantici și realiști, dintre realiști și simboțiști, dintre simboțiști și avangardă.

În istoria poeziei slovace se pot distinge trei mari etape. În etapa premodernă marca specifică este furnizată de sincretismul genurilor și speciilor, de o evoluție discontinuă, am putea spune 'catastrofică', factori extraliterari destructurând aproape cu regularitate procesul literar. În secolul al XIX-lea, poezia se structurează ca proces în care diversele compartimente și trepte succesive evoluează în interacțiune, se acceptă sau se resping (mărturie fiind polemicile literare), dar are de luptat atât cu normele și prejudecățile instituite în etapa premodernă (sincretismul), cu aspirația spre emancipare a prozei, încă socotită gen minor, cât și cu dogmele create în acest secol, în special de romantici, cum erau, de exemplu, supraevaluarea folclorului pentru literatura cultă și reducerea sferei tematice la ceea ce se aprecia a fi mai important pentru lupta națională. Secolul al XX-lea a lichidat dilemele precedente, cedind prozei și dramaturgiei componentele epice ce li se cuveneau (cu toate că și acum genurile epice s-au servit, izolat, de virtuțile versului), poezia ancorind în sfera lirismului pur, fiind, în zilele noastre, confesiune, eseu, meditație, o permanentă descoperire de lumi și de frumuseți noi.

CORNELIU BARBORICĂ

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

1. Ediția de față cuprinde ex emplificări din opera poeților slovaci din cele mai vechi timpuri pînă la cei din zilele noastre. Numărul poeziilor cuprinși crește progresiv pe măsură ce ne apropiem de timpul nostru.

2. Poezii sînt așezați în ordinea unei cronologii, care ține seama de anul nașterii acestora. Autorul antologiei a aplicat criteriile istorico-literare în *Prefața* sa.

3. S-a păstrat practica ortografică slovacă, potrivit căreia literele mari se scriu, în versuri ca și în proză, la început de propoziție după punct. În felul acesta se reliefează abaterile de la această regulă, pe care poezii slovaci le comit uneori.

4. Au fost incluse în antologie o serie de poezii care reflectă atitudini față de România și români (F. Franta, Š. Pilárik, S. H. Vajanský, Ivan Krasko), pornind de la faptul, știut de altfel, că între istoria românilor și cea a slovacilor au existat momente de contact interesante atât pentru istoria literaturii române, cît și pentru istoria literaturii slovace

C.B.

CONSTANTIN-CHIRIL

(826? — 869)

Constantin-Chiril și Metodie sînt fondatorii primului alfabet și ai primei limbi literare slave, care s-a răspîndit la slovaci, la cehi, la slavii de sud și la cei răsăriteni.

Chiril provenea din Salonic. A fost profesor de filosofie și teologie la Universitatea din Constantinopol și secretar al patriarhului din capitala Imperiului Roman de Răsărit. În anul 863, la cererea împăratului morav Rastislav, lui Metodie și lui Chiril se încredințează misiunea de a organiza biserica pe teritoriul Moraviei Mari. Constantin a tradus în slavonă fragmente din evanghelii, un liturghier și un trepetnic, mai tîrziu, împreună cu Metodie, și alte părți din Vechiul și Noul Testament — operă pe care o desăvîrșesc Metodie și discipolii săi prin traducerea aproape integrală a *Bibliei* (882). Lui Constantin i se atribuie alcătuirea a două lucrări originale în versuri: un *Prolog* la *Evangheliar* și o rugăciune. *Prologul* este un elogiu închinat culturii care, împrăștiind beznele ignoranței, îndepărtează pe om de condiția animalului. Poemul, scris în versuri simple, nerimate și cu număr inegal de silabe, racordează evident pe slavii de apus la tradițiile străvechi și prestigioase ale culturii greco-romane.

PROLOG

(Fragmente)

.....
Toți cei ce frumusețea sufletului vostru
vedeți și vreți într-însa bucurie să aflați
să-ndepărtați de voi, voiți, păcatul neguros,
să lepădați mihnirile acestei lumi
și viața-n rai să dobîndiți
și să scăpați de flăcările arzătoare,
acum cu mintea voastră ascultați,
neam slav, întreg, ascultă-aici
cuvîntul ce din cer a pogorît,
cuvîntul ce hrănește sufletul din om,
cuvîntul ce-ntărește inimă și minte,
cuvîntul ce te-ajută pe Dumnezeu să-l afli.
Căci după cum fără lumină nu e bucurie,
chiar cînd e omul văzător de cele cîte-s faptă
— nefiind toate nici frumoase și nici lămurite —
tot astfel este sufletul lipsit de cărți
ce legea Domnului nu poate ca să știe,
legea cărții și legea luminării minții,
legea ce-nfățișează raiul cel ceresc.
Urechile ce trăznetul bubuior n-aud,
de Tatăl cel din cer cum să se teamă?
Sau nările nesimțitoare la miros de flori,
cum să-nțăleagă, cum, minunile cerești?
Buza ce n-a atins nicicînd dulceața
preface omu-n bolovan de piatră.
Dar mai cu samă sufletul ce n-are carte,
cel făr' de-nvățătură e un suflet mort.
Așadar, fraților, la toate ne-am gindit
și sfatul bun venim ca să vi-l dăm,

un sfat ce va scăpa pre toți
de viața preadobitocească și de preacurvie
ca voi, neavind minte-n cap
și vorbe ascultînd doară în grai străin
să nu le auziți doar ca pe-un zăngănit de clopoțel.
Căci Pavel, sfîntul și învățătorul grăi
după ce mai întîi pre Domnul a-ntrebat:
Aș vrea să zic mai bine cinci cuvinte
și să le izvodesc din mintea mea,
ca frații mei cu toții să le înțaleagă,
decît grămadă de cuvinte fără înțales.

.....

Cine-ar putea să spună toată pilda
ce-nvinuiește neamul făr' de-nvățătură,
că nu grăiește-n limbă de-nțales?
Dar parcă aș mai da o pildă încă
ce în puține vorbe să cuprindă înțales bogat:
Sînt goale, despuiate toate-acele neamuri fără carte,
că nu se pot lupta fără de arme
cu cel ce sufletului nostru este dușman
acestea sînt sortite să pătimească veșnic.
Neamuri ce limbi vrăjmașe nu iubiți
și vreți cu ele-n luptă să vă luați,
deschideți poarta minții larg...

FLORIÁN FRANTA

Despre viața și activitatea literară a lui Florián Franta se știe foarte puțin. Se pare că a trăit la Trenčín și că a fost primar al acestui oraș (1551—1552) și secretar personal al magnatului Franz Thurzo. Din opera sa poetică cunoaștem astăzi doar oda închinată lui Nicolae Olahul, (manuscris de la 1558) mecenat al umaniștilor în secolul al XVI-lea, arhiepiscop de Esztergom în anii 1553—1568, cu reședința în orașul slovac Trnava, după căderea Ungariei sub dominația turcilor. Poetul mai proslăvise în versuri pe episcopii Paul de Nitra și Verax din Jager, așa cum rezultă din oda sa, dar aceste versuri nu s-au păstrat.

LUI NICOLAE OLAHUL

O! tu, podoabă aleasă, episcop mărit, Nicolae,
rogu-te-n seamă să iei scrisele robului tău.
Vreau să ajung cunoscut, din tot sufletul meu, aducându-mi
cîntecul neiscusit desăvîrșirii-ți în dar.
Totuși, la vers să cați mai puțin, ci mai mult la curatul
cuget al robului tău. Asta eu, Franta, te rog.
O! Dacă-ar face Hristos să am doru-mplinit, el, pe care
cugetu-ți sfînt folosind, obișnuiești a-l vedea!

Soarta al nostru talent, neciopit, mă sili să-l dezvolt
unor de seamă bărbați, chiar dacă eu nu voiam.
El de pe-acuma-i știut cuviosului Paul din Nitra,
Ver din Jager, la fel, numele meu a aflat.
Muza mea, însă, acelor bărbați doar puține prinosuri
datu-le-a. Totuși, eu cred barem că ele-au plăcut.
Ctitorul demn de-nchinare al lumii ce-i fără de margini
ani pentru trai, îndelung mie de mi-a-ncredința,
laudele ție aduse pe drept arăta-voi, iubite episcop,
numele tău cu-al meu vers voi ridica pînă-n slăvi.
Sfinta coroană ce porți decît este mai mîndră să fie:
iată ce grijă-mi va sta noaptea și ziua în gînd.
Tu se cuvine, de fapt, ale noastre strădanii să sprijini:
numai așa n-ar pieri scopu-mi acesta măreț.
Nu-ți cer eu aur lucios sau dar scump. Ci spre mine-ți îndreaptă
cugetul deosebit, dragostea: asta ți-o cer.
Ad-ajutorul dorit bucuros și cu vorbă blajină;
— altfel, al nostru talent nu o să piară de tot.
Pleacă-ți, fii bun, priincioase urechi la rugările noastre
— asta, cucernic senin, multora ai și făcut.
Ștefan preabunul, ce-i sol al slăvitului Paul, ți-a spune
închinăciunea-mi și-apoi tot ce-i dori să cunoști.
Stai, dar, în sprijinul meu, căpetenie sfîntă, slăvită,
muza-mi să nalt cîntări despre-ale tale-nsușiri.
Vrere-aș ăst an ajutor să-MI aDucI, Nicolae-episcop:
scrisu-mi citind, la a mea proră sfînt-ancoră fii!

Traducere din limba latină de
Eugen Dobroiu,

JÁN SILVÁN

(1493 – 1573)

S-a născut la Trnava, important centru cultural, unde funcționa și o facultate teologică. A trăit mult timp în Moravia și Boemia într-o atmosferă dominată de ideile Renașterii și ale Reformei. A publicat volumul de versuri *Pisné nové na sedm žalmu kajících a jiné žalmy – Cîntece noi la cei șapte psalmi de pocăință și alți psalmi* (Praga, 1571, ediția a doua 1578). Volumul are trei părți. Prima parte cuprinde doar simple parafrazări după psalmii lui David. În partea a doua sînt înseriate poemele în care, liber de versetele biblice, poetul creează o poezie personală, de veritabilă esență lirică. Partea a treia a volumului cataloghează cîteva poezii care nu-i aparțin, luate din masa anonimă de versuri religioase-luterane. Poetul are o frapantă cultură prozodică clasică, umanistă, vizibilă în rigurozitatea formelor și a metricii poetice.

DEȘERTĂCIUNE

Deșertăciune-i ce privesc,
e vâl de fum ce-i omenesc,
pofte-n trup, pofte nebune,
toate sînt deșertăciune.

Țilele sînt fără stare,
vremi mereu într-o schimbare,
limpezi nopți cu roiuri stele
se schimbă încet și ele.

Soarele cu desfătare,
vîntul cu-aripi rotitoare —
se schimbă ca niște spume.
Nu-i nimic veșnic pe lume.

Că nu este mulțămire
să n-aducă și mîhnire:
noroc mare ori plăceri,
astăzi sînt și mîine pier.

Traiul omului nespornic,
trupul bolnav, nestatornic,
zilele, cum le cășună,
curg ca apa cea nebună.

Trupul alb, sprîncene late,
păr și mîini catifelate,
toate ce ne sînt podoabă,
le ia soarta cea neghioabă.

Nici putere, nici tărie,
minte ageră să fie,
veșnic nimic nu se ține,
după soare norul vine.

Tot ce viața a pornit,
ajunge la un sfârșit —
nu-i nimic veșnic pe lume,
cîndva toate vor apune.

Nava-ncet pe mări plutește,
șarpele se tot tîrăște,
pasărea-n văzduh se-ncrede —
cine urma le mai vede?

Cine urma-i mai zărește
după ce flăcăul crește?
Scurtă-i viața lui sub soare
și în toate schimbătoare.

Viața noastră furtunoasă
e ca floarea cea frumoasă,
dimineța înfloreste,
sara cade, se-ofilește.

Nu-i nimic desăvîrșit
ce în lume a-ncolțit.
Cînd mulțămît crezi că ești
cu-amărală te trezești.

Și trudești, te străduiești,
știință multă-agonisești,
dar la capăt totul pierе,
mîngiere și plăcere.

Oricît ai fi nobil mare,
printre semeni cel mai tare,
toate nu poţi să le ai,
timp de capăt să le dai.

Lumea-i de necazuri plină,
e de linişte străină,
foame, sete şi grea boală,
tot felul de amărală.

Şi pe bietul om sărman
ce-n lume nu-i ortoman,
ce-l pociră şi-l bătură,
doar timpul de el se-ndură.

Negrăită vanitate,
nestatornică surată,
toţi se țin de fusta ta,
dar nimic ei n-or avea.

Tu cel ce trăieşti pe lume,
nu mai alerga anume,
ispita tu părăseşte
şi-n virtute vieţuieşte.

PETER BENICKÝ

(1603—1664)

S-a născut, probabil, la Trnava și tot acolo a murit. Provenea dintr-o familie de nobili, a făcut carieră militară și diplomatică.

E autor de versuri satirice și moralizatoare, organizate în terțete. A scris în limba slovacă și maghiară, ca și Gaspar Madách (1590—1667). Cele două volume de versuri ale sale au apărut postum. Versurile maghiare, *Ritmuri maghiare (Magyar rithmusok)*, în chiar anul morții, (Trnava, 1664), cele slovace, *Slovenské verše*, abia peste două secole (1873). Cartea de versuri în limba maghiară s-a bucurat de un succes deosebit, cunoscând în cursul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea aproximativ douăzeci de ediții. În antologia de față, publicăm poezii din volumul de versuri slovace.

CEL CE-AVERE ARE

Cel ce-avere are,
are și căutare,
loc de cinste-i dreg.

Chiar nimic de știe,
gol la scăfîrlie,
Solomon e-ntreg.

Cînd vor ban hîțesc,
cu cin' se-nsoțesc
unii nu se uită.

Deși-s ortomani,
tot de la golani
haina împrumută.

LA OAMENI BOGAȚI

La oameni bogați
voi nu lăudați
argint sunător.

Sînt prăvăliași
cu marfă-n stelaj —
marfa nu-i a lor.

Cizmarul din piele
face cizme grele —
carnea-i a altcui.

Laudă pe om
de-i ca Solomon
și virtutea lui.

ȘTEFAN PILÁRIK

(1615—1693)

Preot reformat, a suferit de pe urma persecuțiilor autorităților eclesiastice catolice și a celor laice, fiind silit să emigreze în Saxonia protestantă unde a și murit.

A publicat trei scrieri autobiografice: *Sors Pilarikiana* (Žilina, 1666), poem descriptiv în limba slovacă; *Currus Jehovae mirabilis* (Wittenberg, 1678) și *Turcico-Tartarica crudelitas* (Bautzen, 1684), amîndouă în proză, în limba germană. Toate trei scrierile înfățișează pățaniile autorului lor, luat prizonier de tătari în septembrie 1663, în vremea războiului turco-austriac, apoi vîndut românilor, care, după anumite peripeții, îi redau libertatea. A fost cumpărat de căpitanul muntean Vulkuli (probabil Vîlcu) și a evadat cu ajutorul unui tînăr boier Constantin. Este posibil ca „tînărul domn“ Constantin să fi fost viitorul stolnic Constantin Cantacuzino. (Vezi C. Barborică, *Istoria literaturii slovace*, București, 1966, p. 74—77.)

SORS PILARIKIANA

sau

SOARTA LUI ȘTEFAN PILÁRIK

(Fragmente)

Și astfel s-a întîmplat,
pe-un gurgui cînd am urcat,

întrebat-au dac-oi vrea
„kaitarba“¹ ca să mă dea
la tabăra cea turcească,
moldavă sau muntească?
Că ei de nu m-or vindea,
capul îmi vor reteza.
Pe dată m-am învoit
vorba cînd le-am auzit.
Dar cum Domnul a voit,
la munteni am nîmerit.
Mulți valahi că se grăbea
de la tătar să mă ia,
dar atunci un domn distins,
pe nume Vulculi zis,
începu să se tocmească,
bani buni să făgăduiească.
Treizeci taleri i-a întins
dacă vrea să ia pe prins.
Auzind tătarul suma,
s-a întors spre mine numa',
mă lovea și îmi zicea
capul că mi l-o tăia.
L-a oprit ce-și puse-n gînd
doar arhanghelul cel sfînt.
A stat el și-a cugetat
și iară m-a întrebat:
să mă ia-napoi să pier
sau boierului să-i cer,
să mă rog cu umilînță
să dea cît îi trebuință?
I-am răspuns și eu pe drept:
„Bagă samă, fii deștept!

¹ *Kaitarba*, cuvînt de origine necunoscută, folosit aici cu sensul de „vînzare“, „tîrg“.

Ce câștig tu ai să ai
dacă capul ai să-mi tai?
Mai bine-un taler să ai
decît morții să mă dai.“
Tătarul cel pișicher
s-a întors iar la boier.
Cînd boierul m-a văzut
milă lui i s-a făcut,
cincizeci el a numărat
și tătarului i-a dat.
Apoi, să mă liniștească,
frica să mi-o ogoiască,
îmi zicea că nu-s haini,
că și ei sînt buni creștini.
Cine-s eu a vrut a ști
și-atunci tot îi povestii.
El atîta m-a-ndrăgit,
părinte m-a socotit.
Cu momeli el mă momi,
în țara lui de-oi veni,
acolo să-mi dau silință,
copiii lui cu credință
să-i învăț, să știe dară
toată arta literară.
După-acestea m-a chemat
la masă, m-a ospătat.

.....
Cu valahii, dus de soartă,
m-am împrietenit la toartă,
inima li se rupea
și cu toți făgăduia
precum popă că sînt eu,
slujitor lui Dumnezeu,
la Vulcul cu rugi să vie,
sau cu bani să îl îmbie

pe mine să slobozească,
Domnul să-l blagoslovească.
Cum au zis, s-au și tocmit,
dar geaba s-au străduit.
Fură toate-apoi cercate
ca în Friștag la cetate
să mă facă nevăzut.
Dară geaba s-au zbatut.

.....
Astfel, mila ce găsii,
parcă ia ai mei copii,
la voevodul muntean,
la domnii cei mari, de neam,
ofițeri și buni oșteni,
la mici și la mari curteni,
peste toți s-a întronat
la bine m-a ajutat.
Am plîns și m-am închinat,
cerului eu m-am rugat
și cu toții îmi dorea
să scap de robia rea.
Vorovit-au vorovit,
pe stăpîn l-au încolțit,
suma înzecit punea
pentru slobozirea mea.
Chiar și eu îl tot rugam
și îi tot făgăduiam
ca să-i dau pe fiul meu,
bun la carte cum sint eu,
copiilor săi s-arate
taina literelor toate.
Ce-i spuneam, nesocotea,
fiindcă tare mă-ndrăgea.

Apoi altele-au găsit
și de mine au grijit.
Un boier ales, muntean,
bun creștin și bun oștean,
luni din corturi cînd ieșeam,
la masă ne așezam,
astfel el mă mîngîia
și nădejdea îmi ținea:
„Dacă altfel n-om putea,
cu bani nu te-om libera,
furabimur, te-om fura,
de robie te-om scăpa!“
Noaptea pe la miez trimise
un curtean de-al său ce-mi zise
să mă scol din somn pe dată,
confugul meu că se gată.
Neștiind ce vor cu mine,
veste ne-avînd că vine,
am țipat, crezînd că-mi ia
hoții haine și manta.
Slugi, boierul s-au sculat,
cei cu mine-au întrebat.
Atunci abia m-am gîndit
că ceasul bun a venit,
cum fu vorba, de soroc,
n-avui parte de noroc.
Tuturora eu le-am zis
c-am avut în somn un vis,
nu știu, parcă se făcea,
un tătar mă căsăpea.
Pe domn astfel împăcam,
numa eu pace n-aveam
că la ceasul potrivit
n-am vegheat și am dormit.
Dornic zorii-am așteptat
să aud ce-s-a-ntimplat,

ce-o fi fost cu-acea trezire
și să am în ăst fel știre.
Din culcuș cînd mă sculai
și mîhnit mă îndreptai
Domnului să-i mulțumesc,
rugăciunea să rostesc,

.....

de mine se-apropia
curteanul cû pricina,
c-am țipat el mă muștra,
dar nădejde îmi dădea;
ca să nu aibă necaz,
cînd sosi-va să fiu treaz,
fiindcă groful vrea-mplinită
vorba lui făgăduită.
Ce-auzii, fu bucurie,
dar și spaimă fu să fie,
că stăpînul meu cu zel
mă ținea tot lîngă el.
Slugilor le porunci,
și o lîudă el găsi,
să fie mereu pe-aproape
și din ochi să nu mă scape.

.....

Soarta cum țî-o fi, frățioare,
răzbești dacă ai răbdare.
Stăpînul să liniștesc,
teama să i-o domolesc
că aș vrea cumva să fug,
de la ei ca să mă duc,
l-am rugat straie să-mi dea,
din piele de s-o putea,
așa cum avea și el,
să mă-mbrace frumușel,

Rugămintea auzind
și de mine sigur fiind,
slugile a pus de zor
să mă ducă la croitor.
Ziua tocmai se sfârșea.
Dumnezeu îmi asculta
ruga ce-i făceam virtos
să-l scape pe păcătos.

Seara pe la unsprezece
domnul meu la cină trece.
„*Pater, comedere veni* ¹“,
mă cheamă să viu la masă.
Merg; dar tocma-atunci apare
solul cel cu vestea mare,
zicându-mi că va veni,
să fiu treaz când o sosi.
Eu un semn doar îi făceam
vreme îndestul că am,
de stăpîn eu oi scăpa
cina cînd s-o termina.
Greu a fost, dar s-a făcut,
(Cel de sus așa a vrut),
de la cină am plecat.
Pricina eu n-am aflat
de ce somnul mă-ncerca
sau poate boală era?
Văzînd, boierul mi-a zis:
„*Pater, abis fac dormis* ²“.
Nu prea știa lățineasca,
bine greaca, munțeneasca.

1 Părinte, vino să mîncăm (lat.).

2 Părinte, să mergem la culcare (lat.); construcție incorectă.

M-am sculat și am plecat,
de iertare l-am rugat.
Slugile ședeau la foc
și nu mă scăpau din ochi.
În genunchi aci căzînd,
rugîndu-l pe Domnul sfînt
să îmi facă după voie,
să m-ajute la nevoie.
Ca prin vis, greu m-am sculat
și în cort eu am intrat.

.....

Slugile se ospătau,
basne, glume își spuneau,
pe mine nu m-auzeau
și nădejdea mi-o-ntăreau.
Eu pe brînci mă furișam
și cu solul mă-ntîlneam.
M-a luat repede cu sine,
la prinț m-a adus cu bine.
Și dî-atîta bucurie,
prințul-a zis „Slăvit să fie!”
Slujitori la comandant
el pe dată a minat,
să pornească-nsoțitorii
pînă nu s-or crăpa zorii.
Eu atunci l-am întrebat
pe domnul cel luminat
cum să-i mulțumeasc ar vrea.
„*Preces* ¹, nimic altceva“

¹ Să spui o rugăciune (lat.).

DANIEL SINAPIUS-HORČIČKA

(1640—1688)

Preot protestant cu studii la Wittenberg, persecutat de autoritățile catolice, este silit să emigreze mai întâi în Germania, apoi în Polonia, la Nowy Bojanów, unde funcționează ca profesor și director de liceu (1677—1684). În 1684 revine în țară și se stabilește la Levoča în răsăritul Slovaciei.

A desfășurat o vastă activitate literară și editorială. A publicat volumul de versuri baroce *Grădina sufletului pios* (*Hortulus animae piae*, Drezda, 1676); de asemenea, o amplă culegere de maxime și proverbe din tezaurul biblic al literaturii antice și umaniste, *Neo-forum Latino-Slavonicum* (Lesno, 1678), avind ca model surse poloneze (Gregor Knapski) și cehe (J. A. Komenský) și un catehism, *Perla copiilor lui Dumnezeu*. A mai scris și a publicat numeroase omilii, rugăciuni, poezii. Una dintre cele mai cunoscute opere ale lui Komenský, *Orbis pictus*, a fost editată de Daniel Sinapius la Levoča în anul 1685.

MOARTEA

Nu cruță dînsa pe bogați,
frumoși ori nobili, învățați;
bătrîni sau tineri, pasămite,
pămîntul negru îi înghite.

Iute ca floarea-n fapt de seară
e dat și omului să piară,
e-atîta-n lumea asta fiere
și-așa puțină mîngiere,
prea multă grijă, alergare
și sărăcie și strimtoare
și te alegi din multe gînduri
c-un adăpost din patru scînduri
și nici măcar atîta n-are
pămîntul pentru fiecare.
E greu să știi cînd bate ceasul,
cînd moartea își grăbește pasul,
pe zi sau într-o noapte grea,
nimic nu te-o mai ajută.

JAKUB KRIVÁNSKY

Poetul rămîne pînă astăzi cunoscut doar prin această anecdotă versificată (1681) care reprezintă un anume gen de poezie laică de un erotism vulgar, cu destul de largă circulație în secolul al XVII-lea.

SCURTĂ CRONICĂ DESPRE O VĂDUVIOARĂ

Vă rog să mă ascultați,
boieri mari și voi firtați,
muieri scumpe și bărbați!
S-a-ntîmplat, vă zic, mai an,
parcă prin optzeci eram,
pe o faină văduvioară,
bucuros, sară de sară,
doi ani buni am colindat-o,
dar apoi eu am lăsat-o.
Pricina era-n copii
ce-i avea, niște zurlii.
Ades cu ea mă iubeam,
eh, și ce-o mai tăvăleam,

noaptea, ziua îmi dădea
tot ce inima-mi poftea,
N-aș putea, zău, să vă zic
cînd mai ostenea vreun pic.
Dragoste din polonic
la Kakana pe colnic!
Supusă ca o mioară,
la fapte însă murdară.
Și era o mincinoasă,
la făgadă scornicioasă.
Scris-am cronica-n văleat
cînd papucii mi i-a dat,
în optzeci și înc-un an,
fiind eu ca un cîrlan,
să v-ajungă la ureche
adevăr fără pereche.
Avu dînsa de bărbat
pe un Fedor, om moțat.
De la ea știu, ea-mi zicea,
cu el cum se mai iubea.
Dară unul n-ajungea,
c-un dragon se înhăita.

.....

Cine vrea să se iubească,
la Biela să nimerească.
De vrea bine să se-njghebe
de Dorota să întrebe,
unde eu m-am înfruptat
doi ani buni, pe săturat.
De nu crede careva,
să încerce dacă vrea.
Altfel, zău, nici că se poate,
treaba e pe încercate.
A avut ea bărbat bun
și l-a făcut om nebun

Asta spun eu, om pățit,
ce cu ea m-am drăgostit.

Cronica ce scriu acum
e să-ndrept pe dreptul drum
muirea cea puturoasă
ce e și necuvioasă.

Am aflat că-i mincinoasă
în optzeci, ba-n șaptes-nouă
și vă zic acestea vouă.

HUGOLÍN GAVLOVIČ

(1712 – 1787)

Hugolín Gavlovič a fost unul dintre cei mai prodigioși poeți din epoca premodernă, dar opera sa poetică a văzut lumina tiparului abia în secolul următor. S-a născut la Čarný Dunajec, a învățat în localitățile Trstená, Žilina și Beckov. În anul 1733 a intrat în ordinul monahal al frantișcanilor. Fiind bolnav de tuberculoză, a petrecut multe veri la rînd la munte, printre ciobani. Contactul cu păstorii îi inspiră titlul uneia dintre operele sale poetice: *Școala păstorilor — pățul de moravuri sau Păstorii din Sfînta Scriptură cu învățătură înțeleaptă-moralicească în versuri înfățișați* (compusă la 1755). A mai scris încă două volume de poezie moralizatoare: *Școala creștină* (1758) și *Școala sufletului* (1778). Poemele lui din *Școala păstorilor* nu au decît o legătură formală cu poezia pastorală lejeră și grațioasă a timpului, deși modul de viață păstoresc este dat ca model de viață și de virtute. În acest volum, ca și în celelalte „școli“ ale sale, poetul este mai degrabă un tribun vehement și un intransigent al eticii. Moralistul slovac versifică maxime din Horațiu, Caton, Erasmi și din polonezul Fredro.

VAI

Vai de ocîrmuirea ce nedreptăți scornește,
vai judei ce sârmani cu știință păcălește,
vai celor hrăpăreți și trufași, hoțomani,
vai popilor ce tac, vai de zarafi vultani.

Vai celor ce în lada cu aur se închid,
vai și de înrăiți, vai celor ce ucid,
vai celui ce împinge bețivii la belele,
vai celui ce îndeamnă la mirșăvii și rele.

- Vai celui ce măicuței aduce întristare,
vai celui ce plătește rău mîna muncitoare,
Deschis-a iadul gura cu colți ce se rînjesc
să între toți aceia ce rele săvîrșesc.

ȘTEFAN KORBEE

(1732—1779)

S-a născut, a trăit și a murit în localitatea Bakonyczernye, unde a fost profesor. Poemul *Cugetare întru pomenirea cumplitului cutremur de la Komárno*, anul 1763 este singura operă cunoscută a lui Ștefan Korbei. Împreună cu poemul lui Ján Čerňanský (1709—1766), intitulat *Tristă descriere a prăbușirii și prăpădului orașului Lisabona* (1757) amplifică atmosfera de teroare existențială pe care o creează o parte din poezia barochistă.

CUGETARE ÎNTRU POMENIREA CUMPLITULUI CUTREMUR DE LA KOMÁRNO, ANUL 1763

(Fragmente)

Pămînt, pămînt, pămînt, tu, nemilos, neblind,
măicuța noastră, a toate, tu, lacome pămînt!
Ce ai? De ce te zgîlții, curată născătoare,
de ce amarnic tremuri, tu matcă roditoare?

Căci iarna nu te-apasă de crivăț volburată,
e vara-acum și bine, de ce să fii-ntristată?
Ești proaspătă, frumoasă, cu plaiuri înverzite
și oameni mindri umplu cărările-ți umbrite.

— Ei, dragii mei copii, născuți de-a mea suflare,
măicuța voastră-i gata, putere nu mai are,
de friguri apucată-s, de-a cerului minie
și tremur toată stoarsă de vlagă și pustie!

Fără-de-legea voastră, o, oameni plini de vină,
stîrni asupra-mi astăzi minia cea divină!
O, dragii mei copii, atît aș vrea să știu,
ce voi veți fi atuncea cînd eu n-o să mai fiu?

.....—.....—.....

Plîngeți, jeliți orașul, voi ochi înlăcrimați,
plîngeți, jeliți Komárno, voi brațe ridicați,
plîngeți, jeliți Komárno, voi triste mădulare,
plîngi și jelește-orașul, tu inimă cu jale!

Plîngeți, jeliți Komárno, voi prieteni, vă implor,
oraș ce bucurie dăduse tuturor!
Ai fi crezut vreodată, vorbește și o spune,
să cadă-așa Komárno în aprigă genune?

Plîngeți, jeliți Komárno, voi sate și orașe,
voi, riuri și izvoare pe ungurești imașe,
voi, ape dunărene, jeliți orașul mare
cînd malul vostru saltă în tremur și tresare!

Plîngeți, jeliți Komárno, plugari și boieri mari,
voi tîrgoveți, cătane, voi meșteri făurari,
femei, bărbați, fătuțe, voi tineri și bătrîni,
plîngeți, jeliți Komárno, săraci ca și hapsîni!

Jeleşte, plîngi Komárno, tu cer mîngîietor,
voi, stele, lună, soare în crug strălucitor,
voi, ce cîndva oraşul în unde de lumină
înveşmîntaţi, în aur, în raza cea blajină.

Azi zi frumoasă este, şi caldă şi senină,
şi totuşi aşezarea-ţi de-atîta jale-i plină!
Frumos oraş, cu tine ce se petrece oare,
de cazi tot în ruină cuprins de zdruncinare?

BOHUSLAV TABLIC

(1769—1832)

Bohuslav Tablic a învățat la Liceul Evanghelic din Bratislava; studiile superioare le-a făcut la Jena, în Germania, unde a urmat cursuri de filosofie, teologie, arheologie, filologie și de științele naturii. Cea mai mare parte din viață și-a petrecut-o la Kostolné Moravce, ca preot paroh.

Reprezentant de frunte al iluminismului slovac, personalitate cu preocupări multilaterale, a fost poet, traducător de poezie, istoric literar și editor de texte vechi.

A publicat patru volume de *Poezii* (1806, 1807, 1809, 1812) care cuprind eseuri istorico-literare și poezii, originale și traduse. Poemele lui au caracter didactic și patriotic. Volumul *Versificatori slovaci* (vol. I-1809) este prima antologie de versuri din scriitorii slovaci mai vechi. *Istoria confesiunii de la Augsburg* (1808) prezintă aspecte din istoria eclesiastică a Ungariei.

A tradus mult din literatura universală. A publicat volumul *Muze engleze în vestmînt ceho-slovac* (1831) și *Arta poetică* de Boileau (1832). În cele patru volume de *Poezii*, a inclus și traducerile sale din Oliver Goldsmith, Shakespeare, Prior, Schubart, Kotzebue, Kramer etc.

ADEVĂRUL

Decît toate pe pămînt,
decît aur și argint

drag mi-e sfintul adevăr.
Sufletul mi-l întărește,
bucurie-mi dăruiește,
de el, zău, nu mă dezbar.

Ce folos s-acumulez
toate-averile lui Crez
de-i minciuna întronată?
Mintea nu în erezii
rătăcește prin pustii
în aur cînd e legată?

Minciuna a despărțit
frați ce dînsa a-nvrăjbit,
dar nu merită un ban.
Omul a-ndemnat bolîndă
țara sfîntă ca să-și vindă,
să se facă hoțoman.

Pe copii i-a scos din minți
să bea singe de părinți,
să le toarne-n piept neghină.
Tatăl cînd urcă pe rug
fiul răzvrătit, năuc,
erezia fu de vină.

Neadevărul învrăjbește
noroadă la rău stîrnește,
singe soarbe, piaza slută.
Adevărul dă tărie
naște zi de bucurie,
mintea-i fără el pierdută.

Floarea țării din el crește,
rău e-n lume cînd lipsește.
Erezia-i o belea.
Aur tu adună-n scrin,
eu de adevăr mă țin,
de necinste oi scăpa.

JÁN HOLLÝ

(1785—1849)

Poet clasicist, a scris versuri exclusiv în metru antic. A publicat epopeile inspirate din istoria națională *Svatopluk* (1833), *Slav* (1833) și *Chirilo-Metodiada* (1835). Idilele, elegiile și odele sale au apărut în almanahul *Zora* în anii 1839—1840. A tradus din poeți clasici greci și latini: *Poezii felurite eroice, elegiace și lirice din Vergiliu, Teocrit, Homer, Ovidiu, Tirteu și Horațiu* (1824).

ETERNITATE

Eternitate! Cu mintea ascuțită
cine să te cuprindă poate, căci
făr-de-nceput tu ești
și fără, la fel de sfârșit.

Anii-s ca săgeata din arc repezită;
ca fumul, ca boarea pe o pală de vânt
ei pier; numai tu dară
nicioind ostenire nu ai.

Ani mulți au trecut de cînd lumea e lume;
atîta mulțime nu poți să asemui
nici c-o singură clipă
din spornica-ți ne-ncetare.

De trec de 'o sută de ori cîte-o mie
de ani, nu asta-i cea mai scurtă clipită.
Cît Cel de Sus o dura,
atît exista-vei și tu.

Cît de bună cu bunii, de rea cu cei răi,
mari bucurii pentru unii, mari celorlalți
fără-de cruțare dureri
cuenite tu le aduci.

O, cu tine în gînd noi mereu să ne ținem
departe de tot ce e rău și aproape
doară de bine, să fim
fericiți spre tine urcînd.

JÁN KOLLÁR

(1793 — 1852)

Personalitate de prim rang în literatura cehă și slovacă în prima umătate a secolului al XIX-lea, Ján Kollár a dobândit o mare faimă ca ideolog al conlucrării și solidarității dintre popoarele slave. Opera sa de poet, filosof, lingvist, folclorist îl situează la interferența dintre clasicism și romantism.

A făcut studii superioare la Jena, în Germania. După terminarea studiilor, s-a stabilit la Budapesta ca preot al comunității evanghelice slovace. În 1849, a fost numit profesor de arheologie și istorie slavă la Universitatea din Viena. Întreaga operă poetică a lui Ján Kollár este cuprinsă în volumul *Fiica Slaviei*, care s-a constituit treptat, prin adaosuri și restructurări, în ediții succesive. Mai întâi a publicat volumul *Poezii* (Praga, 1821) care conținea 86 de sonete precum și un ciclu de elegii, epigrame și alte versuri. În 1824, apare la Budapesta vol. *Fiica Slaviei*, avînd 150 de sonete. Forma finală o capătă în ediția de la Budapesta din 1832, în care se află 615 sonete, precedate de un prolog în distih elegiac. În această structură, volumul combină poematica erotică a lui Petrarca cu alegoria dantescă din *Comedia Divină* Versurile patriotice, viziunare, animate de ideea înfrățirii neamurilor slave, abundă.

Ján Kollár a imaginat un vast program de colaborare culturală între slavi în lucrarea *Despre reciprocitatea literară între neamurile slave*, apărută, mai întâi, în versiune sîrbă (1835), apoi, în versiune cehă

(1836) și germană (1837). Din rațiuni panslave, el a apărut unitatea lingvistică ceho-slovacă, scriind în limba cehă pe care a modificat-o prin introducerea unor elemente lexicale și fonetice din limba slovacă.

A publicat o amplă culegere de poezie populară slovacă, *Cîntece populare* (vol. I-1834, vol. II-1835), urmînd exemplul lui Vuk Karadžić a cărui culegere de poezie populară sîrbă devenise celebră în Europa.

FIICA SLAVIEI

Prolog

Aici, dinaintea ochiului meu trist lăcrimînd, e țărna aceea

Ce fu cîndva leagăn — astăzi sicriu al poporului meu.
Te-oprește, picior! Aici sînt sacrele locuri! Pe-oriunde tu calci,

Spre boltă, spre creste, al Tatrei copil, spre boltă privește!
Sau mai degrabă te strînge, lipește lingă stejarul de colo
Păgubosului timp ce falnic de nimic doborît, atîta rezistă.

Mai rău, dar, ca timpul turbat e omul prădalnic și rău
Grumazul tău, Slavia, nevolnic ce cată să-ți frîngă,
Mai rău ca războiul cel crîncen, ca focul mai iute și aprîng
e-acel ce cu ură-și improașcă, mîrșavul, propriul popor.

O, vremi de demult, ca noaptea pîcloasă în juru-mi întinsă,

O, țară de-apusă mărîre, dar și de rușine acuma tu plină!

Din țărnul greu de trădare al Elbei, de la al Vistulei curs
infidel,

De la a Dunării undă ~~u~~șoară la Baltica cu valuri
spumoase,

Acolo unde cîndva al slavilor grai mîngîtos și duios răsuna

E liniște-acum de mormînt: invidia graiul, cumplită,
ucise.

Dar cine nelegea aceasta, păcatul la cer strigător săvîrși?

Cine-ntr-un neam blestem și rușine aduse suflării întregi?

Roșește, zavistnică, tu, Teutonie, vecină cu noi de hotar,
Căci mîinile tale-s pătate, o știi, de grele, de negre păcate!

.....

De meriți liber să fii, libertatea respect-o oricui,
Selavi tu în lanțuri de pui, singur ești doară un sclav.

.....

SONETE

De-i zice poezie, ca să placă,
minciuna și delirul indecente,
străine-mi sînt aceste elemente,
nu pot nicicum onoare ca să-mi facă.

Ce scriu e adevărul gol ce pleacă
din cumpăt pur și limpede accente,
iar nu din jărăgai și vide sentimente
ce friul fanteziei îl dezleagă.

Poemele ce scriu indicii sînt precise
și frumuseși culese, adunate
așa cum sînt pe pînza vremii scrise.

Eu de-aș cînta cum stă în obicei,
din vers s-ar naște imne-naripate
și din sonete — vaste epopei.

*

Mi-e dragă toamna dulce, născătoare
de viñul galben de Tokái
și iarna cu zăpezile pe plai
și vara cu livezile în soare.

Dar din a anului rotită preumblare
eu primăvara cu pestrițu-i strai,
cu cîntec și îndemn la vesel trai,
socot oricum că-i fără-asemănare.

De ea se leagă vrednic-amintire,
de-aceea o-ndrăgesc atîta de flămînd;
urcînd pe plai, mi-a dăruit iubire.

De cite ori revine pe hotar,
mulțimi de flori și doruri aprinzînd,
eu o sărbătoresc în luna lui Florar.

*

Ce vom fi noi slavii peste ani o sută?
Ce în Europa fapte de ispravă?
Viața slavă-ntocmai ca o mare lavă
se va-ntinde-n zare pe a lumii plută.

Iară limba care o ținu de slută
și de robi doar mintea nemților gingavă
răsuna-va tare în palate, gravă,
și de-ai noștrii dușnami ea va fi știută.

Științele la slavi vor avea arena,
portul, firea slavă, cintul ne-ntrecut,
modă fi-vor pe Elba și Sena.

O, în era-aceea de măreț avînt,
a domniei slave, de m-aș fi născut!
Sau măcar atuncea să ies din mormînt!

SAMO CHALUPKA

(1812—1883)

Poetul romantic Samo Chalupka s-a născut la Horná Lehota, a învățat la liceele din Kežmarok, Rožňava și Bratislava. La Liceul Evanghelic din Bratislava face parte dintre principalii animatori ai Asociației Literare, în sinul căreia a încolțit ideologia viitoarei mișcări de emancipare națională. După studii teologale la Viena, el trăiește și moare ca preot în localitatea natală. A luat parte ca voluntar la insurecția polonă antițaristă din 1830.

Poezia sa, compusă mai ales pe teme eroice și folclorice, a fost publicată mai întâi în diverse reviste și gazete. Versurile sale au apărut în volum abia în 1868 la Banská Bystrica sub titlul *Cîntece*. Poemul patriotic *Să birui* (în original *Ucide-l!*), traversat de idei romantice slave, prezintă unele similitudini, ca situație și tratare a subiectului, cu *Scrisoarea a III-a* de Mihai Eminescu.

SĂ BIRUI

Și-au luat zborul din Tatra, spre văi au coborît,
au străbătut muncelul, cîmpii au străbătut,
și Dunărea-au trecut, cu apele ei mari
au poposit acolo la piatra de hotar.

Vuiește puhoiul și val după val prăvălește,
 deasupra-i măreață cetate în soare sclipește.
 Aici, sub ziduri, Chezarul rîmlean tabără-și face,
 șiruri de corturi pe-ntinderi așează și-ntoarce.
 De margini, Chezarul pe scaunu-i de aur,
 în juru-i falnici flăcăi cu cefe de taur,
 iar dinainte-i, ceată de vajnici luptători:
 străinii mindru-și poartă podoaba armelor;
 au pletele bălane întinse pe grumaz
 și ochi albaștri, ageri, pe chipul de atlas.
 Înalți, voinici ca brazii și tari ca piatra sînt
 de parcă lapte-au supt de la același sîn.
 Cea țară minunată, de Dunăre scăldată,
 pînă-n semeața Tatră pe vîrfuri aburcată,
 pămîntu-acela, munții, cîmpia roditoare
 e țara lor și leagăn străbunelor izvoare.
 Trimîși ei sînt solie de Sfatul de bătrîni
 să-ntîmpine cu bine Chezarul de la Rîm.
 Ei nu i se închină și în genunchi nu cad,
 robia neștiută e la slovaci în sad;
 ci pîne și cu sare aduc dar de binețe
 și dîndu-le, rostesc cuvintele semețe:
 „Poporul, preoțime, bătrînii ne trimit
 să-ți spunem, împărate, că ești binevenit.
 Pămîntul ce să-l calce se-ndeamn-al tău picior,
 e-al nostru și fu dat de ceruri slavilor.
 Privește: țară-n margini de Dunăre scăldată,
 pînă-n semeața Tatră pe vîrfuri aburcată.
 Pămînt blagoslovit! Noi mulțumiți, stăpîne,
 sîntem c-avem din sîrg bucata cea ce pîne.
 Nu-i obiceiul nostru pe alții să-njugăm,
 pămîntul nostru doară cu boabă semănăm,
 nu jinduim la alte. Și dacă-n poartă bate,
 toiag străin cu bine cînd pe la noi s-abate
 cine-i, de unde, cum de-aproape, de departe,
 slovacul, fericit, bucatele-i împarte.

Un gînd venit din ceruri astfel ne porunci:
să ai stăpîn nu-i drept și mai nedrept să fii.

Omul stăpîn pe om la noi n-are să cate,
e crezul nostru gloria și scumpa libertate!

De-atîtea ori dușmanii moșia ne-au călcat,
cîmpiile mănoase de roade au prădat;

orașele au ars: poporul nostru-n chin,
lovit căzu, sărmanul, sub un călcîi străin.

Se sumețea străinul prădalnic, sumețea,
că țara-noastră-n jur în veci el va avea,

sîngele să ne bea: Zădar s-a bucurat!

Căci a venit și ziua cînd jugul am sfărmat.

Iar azi aceia care în fiare ne-au ținut

sînt unde? Noi sintem, iară dînșii cu toții au căzut.

Căci nouă, slovăcimii, cum de demult s-a zis,
în cărțile ursitei acestea ne-au fost scris:

pămîntul ce din mila-i ne dat-a Domnul sfînt,
dușmanilor, de-oriunde, slujește de mormînt.

Tu spune-acum, Chezare! Puternica ta mină
crengi de măsline aduce sau sabia stăpînă?

- Cu sabia de vii, săbii avem și noi

și-n bătălie sîntem buni săbieri, de soi;

de vrei să ne-aduci pace, să-ți mulțumească cerul
și noi îți mulțumim precum ne este felul.

Aceste daruri scumpe, stăpîne-ngăduiește,

noi ți le dăm cu drag, cu dragoste primește."

Dar nu le-a luat Chezarul. Pe fața-i cătrănită
s-a-ntins ca negri nouri trufia lui rănită.

Și de pe scaunul de-aur cu furie se-avîntă

și solilor de bine el astfel le cuvîntă:

„Puternicul stăpîn pămîntul ce-a supus

și Zeus soarta lumii în mina lui a pus,

- vă poruncește: Slavi! Găsiți-mi doar o țară,
o seminție doară care a vrut să piară

decît să nu primească a noastră cîrmuire,
grumazu-n jug să-și bage cu bună învoire.
De-aceea poruncesc: Veniți de vă-nchinați,
cîmpiile mănoase altui stăpîn lăsați
poporul vostru-o merge la Rîm să ne slujească,
ogorul să ne are, cirezi să ne păzească.
Iar pe vitejii voștri cu-ai mei am să unesc
mai tare să se ție hotarul meu crăiesc,
iar de cumva vreunul, fălos, s-o sumeți,
de sabia-mi cumplită proclétul va pieri.
Eu sînt stăpînul Romei, iar Roma e stăpînă!
Aceasta mi-este voia, să m-ascultați cu rîvnă“.

Tună trufașul, tună, aprins, cu-nverșunare.
Să sperie vitejii nu-i chip, nu e în stare.
Și a zvicnit în inimi, a dat în clocot sînge,
slovacul cu privirea pe Chezar îl străpunge;
din ochiul cu minie un fulger a țîșnit,
brațul s-a-nviorat și-n sabie-a izbit;
și-o singură voință acum îi stăpînește,
o singură chemare în piepturi le vîiește:
„Lovește!“ au strigat vitejii toți de-odată
și săbiile-n mină rotește-ntreaga ceată;
„Lovește“ strigă aprig, la țar ei se reped,
trufiei să răspundă la luptă ei purced.

Chezare, hai, arată în săbii de-ai putere
cîtă trufie-n vorbe și cîtă-n suflet fiere.
De unde! Să se-atingă de sabie nici vorbă,
el care vrea să vîre poporul meu în torbă.
Se-ascunde printre străji cu toată groaza-n șale
și scaunul lui de aur în tină se prăvale;
voinicii către el croiesc drum prin străjeri
și rînd pe rînd cad roată crăieștii scutieri.

Bat tobele, fac larmă, și trîmbițe răsună,
prin corturi risipită, oștirea se adună
și sotnii după sotnii se-avintă precum valul
spre locul unde-n luptă e-mpresurat Chesarul.
Neguri de praf se-nalță pe cîmpul de bătaie
și bubuie pămîntul, văzduhu-i vilvătaie.
Bătîndu-se ca leii, viteaza noastră ceată
de dușmani e acumia de tot impresurată,
cumplite săbii, sute, le șuieră-n ureche,
dar nu se lasă bravii viteji fără pereche.
Copii ai țării mele! Loviți fără cruțare
pe cei ce neamul vor să ni-l arunce-n fiare!
Decît s-ajungem pradă, mai bine moartea fie,
decît rușinea vieții trecută în robie!

ANDREJ SLÁDKOVIČ

(1820 — 1872)

Poet romantic, s-a născut la Krupina, a făcut liceul la Banská Šlavnica, teologia, la Bratislava și Halle. La Bratislava, îl însușește filosofia națională expusă de Ludovít Štúr în prelegerile sale, la Halle își însușește dialectica și idealismul lui Hegel. A fost, mai întâi, profesor particular, apoi, preot la Hrochof și Račvan.

A publicat poemul *Marína* (1847), în egală măsură operă de inspirație patriotică și erotică, latura erotică a poemului fiind întâmpinată, cu vii proteste din partea intransigenților și doctrinarilor. Poemul *Detvan* (1853), închinat frumuseților patriei și calităților oamenilor din popor, fructifică tradiția populară privitoare la Matei Corvin, considerat ca rege bun și drept. Poemul alegoric, hegelian, *Șezători în familia lui Dušan*, operă de tinerețe (1843 — 1844), va apare abia în 1861. A publicat în periodice și alte poezii.

Andrej Sládkovič a creat un limbaj poetic de o remarcabilă expresivitate și a contribuit la lărgirea registrului poetic al romantismului slovac.

MARÍNA

(Fragmente)

1. Eu dulce dor, dor de frumos,
eu frumusețea amețit o cînt,
e lumea mea, cu ceru-i luminos,
în tot acest duios al inimii avînt;

din vârful Tatrei ea calea-mi luminează,
prin fulger cerul chipul ei trădează,
ea universul pune în mișcare;
în mii de vieți ea își găsește adăpost:
dar centru, cer, pământ și tot ce are-un rost
Marina e, cea fără-asemănare!

2. Așa precum voi, munți înalți, cunună
de aur puneți pe a voastră frunte,
așa și ea cu inima ei bună
lumina-mi e pe calea vieții crunte.
Așa cum voi, îndepărtate astre, ce bolta luminați
izvor de viață sînteți, făclii ce scăpărați —
lumina ea mi-aduce-n suflet, și senin!
Asemeni vouă-ncremenite în lunga veșnicie:
Marina-i pentru mine temei, zenit, cămin!

155. Destinul meu e-ascuns în negru nor,
în lumea rece, singuri noi arzînd,
bătaia inimii îmi pare un trăznet tunător,
a ochiului clipire un fulger scăpărînd.
Credința ei în pieptul meu a prins
magnetul lui Franklin ce mi-a aprins
în inimă scînteile iubirii și pripeală.
Că de Perun dacă te ții departe
de fulgerele lui atîta nu ai parte —
nu-i pic de adevăr în astfel de zicală.

156. Cu cit mă depărtez pe calea vieții-ntoarsă,
cu-atît mai tare arde a inimii chemare,
al dorului vuiet răsună și mai tare,
în sufletu-mi mîhnirea o revarsă;

1 Zeul cerului și al fulgerului în mitologia slavă.

dar și cînd pe aproape de dînsa mă găsesc
mai rău mă tem, să nu mă mistuiesc
în jarul ce exală-a ei splendoare;
cînd cu-al meu braț o prind sfios,
mă fulgeră iubirea nemilos,
electrică scînteie ce dogoare.

157. Iubirea ei magnetic o atrage pe a mea,
unindu-se în nesfîrșitul mare,
și viața mea cu-a ei s-o-mbrățișă —
icoana visurilor mele-amăgitoare!
Acuma de-ar veni al lumilor sfîrșit,
eu de-aș voi, ea de-ar voi-ndoit,
al nostru legămînt n-ar zdruncina dezastrele!
Iar cînd ar răsuna din clopot zvon de moarte,
în lumea lui Orion s-or înălța departe,
în armonii celeste doar sufletele noastre.

291. Marina mea! Așa sîntem și noi,
ca stelele pe cerul de bazalt,
ca florile ce cresc în recele zăvoi,
ca pietrele cu preț înalt;
pier stelele — la fel și noi pierim,
florile se-ofilesc — și noi ne ofilim,
iar piatra nestemată se-ngroapă-adînc în glie.
Și totuși, stelele cîndva au strălucit
și florile frumoase zile au trăit,
iar diamantul în pămînt durează-o veșnicie!

JANKO KRÁL

(1822 — 1876)

Janko Král s-a născut la Liptovský Mikuláš, a învățat la Bratislava, unde a făcut parte din cercul tinerilor entuziaști conduși de Ľudovít Štúr. Cîțiva ani a trăit la Budapesta ca practicant într-un birou de avocatură, apoi, în localitatea Horné Pribeľce. În anul 1848, a fost arestat de guvernul lui Kossuth și eliberat abia peste un an. După stingerea evenimentelor revoluționare a fost, mai întîi, funcționar, apoi, a practicat avocatura.

Janko Král, fire ciudată, enigmatică, anxioasă, romantică prin excelență, a fost un poet prodigios, dar de o dezarmantă indiferență față de soarta operei sale. A scris și a publicat mai ales în anii 1843 — 1848 Opera sa poetică a fost recuperată din manuscrise, destul de tîrziu după moartea poetului. Prima ediție a poeziilor lui a apărut abia în 1893 (*Versuri*, la Turčiansky Svätý Martin). A doua ediție, considerabil lărgită, la Bratislava în 1953.

Spațiul interior al poeziei lui Janko Král este acela al globalității umane, văzută în mișcarea istorică, adesea alegoric (*Războiul, Către popoare*), iar unghiul de judecată este cînd al elanului optimist, cînd al vizionarismului pesimist (*Profetul*).

FECIOARA FERMECATĂ ÎN VĂH¹ ȘI JANKO CEL CIUDAT

(Fragmente)

Ades cutreier, umblu hui cît îi ziua de mare,
mă tirăsc, cătînd o piatră, un bolovan lipsit de suflare
pe care să-mi așez capul bolnav de chin,
s-ațipesc, zdrobit să adorm, cît de puțin.

Dar nu căta ce nu poți căpăta.

Cînd totul strigă: Mișcă! tu pace n-oi avea.

Din urmă flăcări negre vin, uragan ce vîiește,
din față ceva mă trage cu sila, mă tirăște,
dar eu zac la pămînt, nu pot să mișc un deget,
privesc placid, nevolnic și cu preget.

Atunci cînd cu jale și dor gîndul meu zboară
spre sfintele locuri ce cu-amintiri mă-mpresoară,
acolo se-așază în umbră de brad sau la mal sub arîn
și-adoarme și doarme adînc somn dulce și lin.

Ci nu cunoașteți, oare, meleagul cu valea tihnită
unde păstorul își mină mioarele,
le mulge, le-adapă și din lînă înnoadă fuioarele?
Părinte le e, le muștră, îndreaptă și oaia răznită,
le știe pe nume, de lup le ferește,
între ele-a crescut, cu ele olalt-odihnește.

Ci nu știți meleagul acela de rai, de poveste
unde flăcăi ca brazii se joacă, se-ncură,
în zăvoi își fac vatră de foc, la brădet,
surcele adună și Janko le cîntă încet
și-un vîers la cimpoi răsună-n răsură:
ci nu știți meleagul acela de rai, de poveste?

1 Rîu în Slovacia, afluent al Dunării.

Acolo cîntări mereu se aud, flăcăii veseli sînt,
se-ndoaie, se-apleacă și iară iute sar,
rotesc toporu-n șuier și cad la pămînt,
ciopor pornesc și-n rariști îi vezi cum răsar!
La stîină se reped — un pîlc de vulturași:
„Taie, ciobane, iute, toți mieii tăi cei grași!”
Cinzeci sînt, dară unul de are-un gologan
îl beau cu toți olaltă, îi vin de hac la han.
Trăzniții sar ca unul la orice-ncăierare.
Vreunul dintre dinșii cînd intră la strîmtoare,
ei își îmbracă-ndată cojoacele mițoase
la brîie-și viră iute cușitele tăioase,
pentru firtați se-avîntă cu barda în mină.
Pentru ei mi-aș da viața și eu sus pe brîină!
Ci nu știți meleagul acela tihnit, unduios
unde copiii cer de la mume un cîntec duios
sau o poveste cu zîne să le spună ușor,
că mai de grabă n-o să mănînce la prînzișor,
c-or să fie cumînți, pozne n-or să mai facă,
pe muma lor asculta-vor la treabă și joacă,
numai să le spună — și-ndată ciopor
copiii se urcă în pat și sus pe cuptor
și mama e gata să-nceapă povestea cu ce-a fost odat’;
dar mai întîi povețe le dă de-nvățat:
că ce poruncește, ei trebuie să facă în grabă,
că de nu bau-baul îi prinde și-n traistă îi bagă.
Pe meleagul acela atît de curat și tihnit
cum altul nici în rai n-o fi de găsit,
acolo, pe malul de Váh, pe-o pajiște lină,
o căsuță se află pitită-n sulfînă.
Un om și-o femeie, un soț și c-o soață în pace trăiesc
ca doi copăcei în dumbravă aci viețuiesc.
Vîntul îi bate, dar să-i fringă nu poate,
atîta noroc, mulțămire în casă se-abate!
Au un singur fecior, pentru el trăiesc și se zbat,
pentru binele lui sufletul din piept și-ar fi dat;

ar da și ce n-au, din al inimii puț,
pe brațe l-ar duce ca pe-un puiaンドru micuț.
Parc-ar dori să rămână mereu copilandru
și, cît îi de mare, să-l strîngă la piept ca puiaンドru.
Feciorul e fire însă ciudată, nicicînd veselie nu-l cată,
mîndru, sălbatic și rău, gata oricînd să se bată,
de cînstire nu știe, la nimeni nicicînd nu se lasă,
de oameni se ține departe, de mînie nu-i pasă;
oamenii, ură, îi poartă, el vrea să se răzbune
și totuna îi e: de-o să crape acum sau poimîne.
L-a luat cînd cu bine, cînd cu nuiua taicăuța,
plingînd l-a muștrat cu mîhnire măicuța;
dar cum nici arhanghelii din cer să coboare,
nu-i chip nici pe Janko de rău să-l dezbare.
Nu suferă prieteni, de la el îi alungă,
stă singur la Váh cît îi ziua de lungă:
și-adeșea, cînd flăcăii, caii, se duc să adape
în zori, tot acolo-l găsesc, pe ciudatul, la ape.

E ziua-Nălțării! Glasuri de clopot răsună
și, roiuri, sătenii-n biserici se-adună;
tineri, bătrîni la icoane-n genunchi se închină,
spun rugăciuni și-ngîinînd mătănii prefiră.
Și nimeni la ceasul acela de sfînt legămînt
n-ar vrea ca să fie departe de-altarul cel sfînt.
Doar Janko pe maluri, la Váh, colindă-ntristat,
nici haine de zi-sărbătoare pe el n-a-mbrăcat,
pe umeri o neagră manta de parcă-i un corb
și umblă, zărghitul, pieziș de-ai zice că-i orb.
Se-ntunecă. El urcă prin spini pe o stîncă
la Váh, în juru-i privește cuprins de o jale adîncă,
plînge — numai pe-ascuns în inima lui suferindă —
de-atîta mîhnire ce-n sufletu-i greu se perindă.
E noapte. Acasă s-a-ntors, se-așază la cină,
nu spune o vorbă măicuței de parcă-i străină,

nu bagă în seamă surori, privește sălbatic și crunt,
nu vede alături tăicuța cu părul cărunt.
De la cina săracă toți se ridică și pleacă,
Domnului mulțămînd se-nchină, se-apleacă,
numai el clopul ia, pe cap îl îndeasă,
ușa trîntește cu larmă și pleacă de-acasă.
Spre unde, nimeni nu știe! Prin răchitele lungе
pînă la rîpa cea neagră din mal el ajunge;
sare un șanț, privește în urmă și-apoi
tot înainte o ține printre plopі, prin zăvoi.
Peste munți, peste văi pînă de nori s-a lăsat,
crîngu-mbrăcat-a în negre vestminte,
pierit-au dumbrăvi și totul ce-a fost mai nainte,
doar munții par, pe creste, minuni din alt văleat,
ca niște zburătoare-nvelite-n negre straie,
ca niște uriași ce nu-i urnesc puhoaiе.
Pustiu de lună-i cerul, nici stele nu răsar
și cite-or să mai piară pînă ce iar apar!
Pămîntul negru e ca o basma cernită,
purtată de-o femeie de soțu-i văduvită,
în ea chipu-și ascunde, căutîndu-și un drumeag
cu jale spre mormîntul celui ce i-a fost drag.

.....
Janko încet pășește de-a curmezișu-n cîmp,
prin gropi și prin hîrtoape, hățișuri nimerește,
se-mpiedecă de pietre, de crengi el se lovește,
cade, apoi se scoală și se tot duce timp,
de multe ori prin cîtini piciorul i se-oprește:
— Nainte, el își zice, cum Dumnezeu voiește.

Ce-i la coșar de cîinii se dau cu-nverșunare?
Cu oile ce-o fi de-aleargă, de n-au stare?
Or fi simțit om rău, ori lupul iar să fie
de-au părăsit culcușul stîrnite vijelie?

De ce zăvozii aprig la strungă se zbicesc
cu coada-ncovrigată de spaimă zărvăiesc?
Cu oile ce-o fi de-atîta se jelesc,
zălude se adună și-n mijloc se-nbulzesc?
De ce-au tăcut zăvozii și fug lingă cojan
și tremurînd de moarte se trag lingă cioban?

.....

În răsărit de soare un păstoraș vine pe vale,
vine pe vale, ducînd veste cu jale.
La mijloc de sat s-a oprit și-a strigat,
oamenilor somnul cel dulce le-a stricat.

„Ce te-a apucat de strigi ca un apucat?“
Ceas rău, rău ceas, cu bănat!
În luncă, la Váhul cu apele iute
văzut-am un pui, un șoiman cu-aripile rupte.
Capul căzut într-o parte, picioarele rășchirate,
atît de micuț și-atît de nevolnic, pe spate.
Văzut-am un pui, un șoiman cu-aripile rupte,
văzut-am pe Janko cu buzele mute.
S-a dus Janko, s-a dus să dezlege-o fecioară,
dar n-a avut noroc, a trebuit să moară.
În apă a sărit, haina pe dos n-a-mbrăcat
și tinăra lui viață pe loc s-a curmat.
Și colo în luncă apa la mal ni l-a scos
că-i plăcea să asculte freamăt de plop mlădios.
Lărmuiește apa, suflă-n dungă vîntul,
sub un plop Janicek le ascultă cîntul.

VIZIUNE

(Fragment)

Soarele a apus, pustii sînt dealurile,
Luna palidă luminează malurile.
Pe pămînt spaimă e, apele plîng,
tremură oamenii or cad şi se sting.
Soarele a apus, şi cînd va să vie,
cînd va fi pe lume iară bucurie?!
Soarele a apus, de la noi s-a dus,
nu e vremea soarelui să se-nalţe sus.
Beznă groasă — soarele nu apare,
luna păleşte, după creste dispare,
a apus şi luna, s-a dus fără-de răgaz,
noi singuri în singurătate-am rămas.

PROFETUL

Peste vîrfuri luna bate,
luminînd dumbrăvile.
Predică-n pustiu profetul,
surde-s toate zărilor.

S-a sculat profetul,
mai cu foc grăieşte,
alte mii de veacuri
vremuri noi vesteşte.

E-avîntat profetul
de a sa menire,

dar în van aşteaptă
un semn de trezire,

Luna s-a pitit, Bezna
s-a topit în noapte.
Plinge, vai, profetul
prins de dor de moarte.

E-avîntat profetul,
de a sa menire
dar în van aşteaptă
un semn de trezire.

Gol de gînduri, visuri,
amuţit de jale,
chipul i s-aşterne
de-a morţii paloare.

Chipu-i alb, de spectru
parcă s-a aprins:
un blestem năprasnic
a rostit învins.

JÁN BOTTO

(1829—1881)

Reprezentant al școlii romantice naționale, Ján Botto s-a născut la Nižný Skalník, a făcut liceul la Levoča, al doilea centru important de formare a mișcării de emancipare națională a slovacilor, oraș de veche faimă culturală. A studiat ingineria geodezică la Budapesta.

Opera sa poetică a apărut în volum sub titlul *Cintece*, 1880. Cele mai vechi poezii provin din anii 1846—1847 și au fost păstrate în manuscris sau în publicațiile școlare. Epoca de glorie a poetului se situează în intervalul 1850—1870, prelungindu-se astfel, mai ales prin el, atmosfera literară romantică, caracterizată prin vizionarism național și folclorism.

Versificația, temele și motivele folclorice constituie punctul de pornire al poetului. A scris balade (*Crinul galben*, pe motivul „logodnicului strigoi”) și alegorii profetice (*Imaginea Slovaiei*). Capodopera sa este poemul *Moartea lui Jánošík* (1862) în care prelucrează citev^a momente din viața haiducului haiduc Jánošík, servindu-se de elemente ale tradiției orale.

MOARTEA LUI JÁNOŠÍK

(Fragmente)

I

Arde focul, arde pe Kralova-n munte.
Ațițat de cine-i pe creste cărunte?
De șoimi doisprezece, șoimi cu pana sură
cum nicicînd pe lume nu se mai văzură.
Șoimani doisprezece din Tatra de seamă,
de parcă purces-au toți de la o mamă.
Toți de o mamă ce-i scâlda în lapte
și mi ți-i fășa-n feșe de-aur șapte.
Precum lumînarea ce-n altar s-așază,
cînd ies la dumbravă toată scinteiază.
Verzi cămăși ei poartă, cu firet tivite,
pălării cu pană de vulturi gătite;
topor, carabină și pistoale două:
cînd îi văd îmi crește o inimă nouă.
Cînd aprind ei focul pe Hron¹ prin sulfină,
în douășpe județe se face lumină.
Cînd încep în tropot bătuta să bată,
în douășpe județe știe lumea toată.
Ei, și cînd ridică sabia, zăluda,
tremură și saltă domnii de la Buda!

Munții, munții mari lor le sînt pîndari,
Plaiuri, nalte plaiuri, slobode alaiuri.
Sus pe Kriván dînșii au zidit cetate:
libertatea cine să le-o smulgă poate?

Al lor, mări, căpitan e unul ortoman!
Cu pană colilie și roșu dolman;

¹ Rîu în Slovacia, afluent al Dunării.

cînd străbate codrul, zori aprinde lotrul,
cînd trece ponoară, toate se-nfioară!

Prin Tatra, hoțește, lumea-așa șoptește:
Ia, boier matală, ia și bir și țoale,
ia scorpie, mîine o să-ți luăm noi pielea!
Douăsprece cuțite ți-or scormoni fierea:
„Stai, boală, trăznite-ar!” — or striga firtații,
„stai! sufletul dă slăvii și nouă ducații!”
Paloșe în mină și la briu pistoale:
„Dă-napoi, cucoane, ce ne-ai luat din oale!”

Prin Tatra cuvîntă, orfanii-așa cîntă:
Dă-i, Doamne, mărite, sănătate sfîntă!
Noroc să trăiască fiu viteaz de codru,
cu-aceeași măsură cum ne dă el modru:
ducații de aur cîte-o pălărie,
fără socoteală pînă și dimie.

O pană sclipește pe colț de muncele:
Sus capul, bordeie, tremurați castele!
Pe cine Jánošík cu paloșu-nțeapă,
trei crai să se pună și tot nu-l mai scapă;
și cui îi trimite în trei colțuri carte,
ziduri pînă la ceruri tot nu-l scap de moarte!
Cînd șuieră-n dinte — pușcă douășpe flinte;
cînd șuier-o dată — mii flăcăi fac roată,
cînd fluieră iară — zăngăn și fac zvon
săbii sus pe Váhul, săbii sus pe Hron.
Și un glas răsună, pîn' la cer răzbate:
„Noi sîntem aicea, noi stăpîni pe toate!”

Arde focul, arde — nu ca altădată,
și la foc s-alătur zece voinici, roată.

Roată stau ei, roată, cu ochii în vatră,
cu ochii în vatră, parc-ar fi de piatră.
Doar cînd brazii tremur abătuți de-o pală,
sar și-așa oftează: „Ah, nădejde goală!
Jánošik, Jánošik, tu al nostru soare,
te-așteptăm pe tine ca pe-o sărbătoare!
Fă lumină, Doamne, răsai dimineată,
soarele să iasă și să ne dea viață!”
Se stinge-ncet vatra, candelă pe moarte,
și voinicii-s stane împietriți de soarte.
Roată stau ei, roată, cu ochii în vatră,
cu ochii în vatră, parc-ar fi de piatră,
doar cîteva flăcări mai pîlpîie mici,
pe albe morminte zbor de licurici;
dar și flăcăruia se stinge-n zefir,
beznă e și pace ca în cimitir.
Și atunci din slavă o voce răsună:
„Prinsu-l-au pe Jánoš! Feciori, noapte bună!”

Hăuit-au munții, șleauri hăuit-au,
viersuiesc voinicii: „Fost-au vremuri, fost-au!
Fost-au vremuri, fost-au, dar s-au dus de rîpă
cum ne-om duce și noi de-om pieri-ntr-o clipă!
Iar cînd noi pieri-vom, va pieri și țara
cum se stinge ziua cînd se lasă seara;
iar cu noi întreagă va pieri suflarea,
tristă cum e ruja cînd îi cade floarea”.

IV

Luna unde cată palidă și tace?
În adînci adîncuri unde Jánoš zace!
Ei, Jánoš, Jánoško, dor de libertate,
grele clipe-n viață zău că-ți fură date!

Brățele vinjoase în lanțuri băgate
deschideau alt'dată cetăți ferecate,
iar picioru-ți țapăn ce-n butuci stătea
altădată sprinten trei țări colinda.
Libertatea ta — patru ziduri reci.
Ei, prietene Jánoš, grele zike treci!

Doarme fiul Tatrei, biciuit, proscris;
ferecat în fiare, dar liber în vis.
Doarme puiul, doarme, vis frumos visează,
viața frintă-n viață în vis și-o durează.
Pe-un butuc el doarme-n haină cu prihană,
luminat de-o rază suprapămînteană.
Pe fruntea-i de-aur sclipiri se-nfirip,
pe brațe e singe, dar zîmbet pe chip.

.....

Visează voinicul, visul tinereții:
Fii măcar în vise la ospățul vieții!
Visează, visează plaiul însořit
și-a veni ea clipa visului plinit!
O, dară lumina mai mult se lățește,
alungînd din colțuri umbrele, zorește.
Speriați, pereții mii de ochi îndreaptă,
îl privesc și parcă palizi ei îngaimă:
„Liniște e-n dînsul, iar în noi e spaimă!”

Prin unghere licăr oase de moroi,
clănțănesc și cîntă viața de apoi.
Au scos capul șerpilor, dar îndat' coboară:
nu-i dat să-l privească orice tîrtoară!
Și-astfel hodinește în lumini și vrajă
haiducul, voinicul, ceru-i stă de strajă.

Pe fruntea-i de aur sclipiri se-nfirip,
pe brațe e sînge, dar zîmbet pe chip.
Veniți, oameni, iute, fraților veniți,
măreață e clipa, veniți să priviți!

..... —

V

„Suflet, fii gata de drum!“ — Cine mi-o spune?
Vrea brațul să ridice, dar brațul se opune.
Și-o voce-l străpunge, de gheață și de nins:
„Ai fost om liber, Jánoš, ci ești acum un prins!“

Libertate, libertate, cit te-avui eu parte,
dar acum fugit-ai prin ripe, departe!
Unde ești, ah, unde astăzi libertate,
hoinară tu lumea pornit-ai a bate?
Bate, ei, tu bate, dac-așa ți-i vrerea,
la altul mai vrednic cată-ți învierea.
Moșiile-mi bate, deasupra plutește
pîn' ce teiul iară se întinerește.
Iar de nu, te-așază pe-un ram desfrunzit,
cîntă, ciripește: fost-au vremi de mit...
cîntă și te-nalță sus la cer, cu bine,
că n-a făcut Domnul lumea pentru tine!

Zvon de zi... Noapte-mi vestește mie! Nū geme,
inimă, la culcare, că ne-am sculat devreme!
Somn veșnic... Cine-o spune? Domnul? Nu, oamenii,
tiranii!

Din drumul meu, din lumea mea gonitu-m-au dușmanii!
Ah, oameni, crînceni oameni, șacali și blestemați!
Luați viața! ?Cu ce drept? Că luați ce voi nu dați!

Da, oameni! Mult le place aceloră să-și zică
ce legea din cer și din lume o strică.
Ei știu doar de-o lege, o lege lupească:
dreptatea în lanț — adevărul rugul mistuiască.

Dar va veni odată voinicul făurar
și legea umilită va așeza-n altar;
veni-va, da, nici vorbă zi neagră, grea de plată,
poporul va fi rege cu dreapta-i judecată!
Așadar, moartea! Aceasta mi-e osînda. Ei,
dar ce tilhar mai mare-i: eu sau călăii mei?!
Am tilhărit, e drept, hotarele-n cîmpie,
dar ca să uit de patimi, de-amar și de robie,
am colindat hoțește cărările cotite,
stîrnind pe ucigași ca să se-nvețe minte;
am colindat hoțește, cu dor de libertate,
să smulg din lanțuri grele nevolnicul meu frate.
O, libertate scumpă, tu cînt de sărbătoare,
ci pentru tine domnii-mi gătesc spînzurătoare!

.....

SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ

(1847—1916)

Fiu al lui Jozef Miloslav Hurban (scriitor, ideolog și conducător al mișcării de emancipare națională din preajma anilor 1848—1849), Vajanský s-a născut la Hlboké și a murit la Martin. A învățat la liceele din Ober-Schützen (Germania), Szczeczn (Polonia) și Banská Šťavnica (Slovacia). A făcut studii superioare juridice la Bratislava. În anii 1874—1878, a fost avocat în mai multe localități. A luat parte la campania militară a Austriei pentru anexarea Bosniei și Herțegovinei. După aceea, s-a consacrat, în întregime, gazetăriei și activității politice, devenind cea mai de seamă personalitate a vieții naționale slovace la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

A fost unul dintre marii animatori ai unei politici de alianță a națiunilor oprimate din Ungaria pentru obținerea drepturilor lor naționale vitale, militând pentru acțiuni comune ale slovacilor, românilor și sîrbilor. Presa română din Transilvania (*Tribuna*, *Tribuna poporului*) a scris mult despre activitatea lui Vajanský. În anii 1893—1894, a fost deținut în închisoarea de la Seghedin unde l-a cunoscut pe Vasile Lucaciu, căruia îi face un admirabil portret în jurnalul său de deținut (*Din închisoare*). A dedicat românilor cîteva poezii entuziaste (*Lui Lucaciu*, *Fraților români*, *Românilor*).

A compus o operă literară de o mare diversitate, avînd aproape egale disponibilități pentru poezie, proză, teorie, istorie și critică literară.

A publicat volumele de versuri *Tatra și marea* (1880), *Sub jug* (1884), *Vilin* (1885), *Versuri* (1890); românele *Ramură uscată* (1884), *Rădăcină și lăstari* (1885), *Kollin* (1901) precum și mai multe nuvele. Articolele sale de îndrumare literară, comentariile sale critice, au apărut în special în revista *Slovenské Pohľady*.

DEȘTEAPTĂ-TE, POPOR!

Ah, în zadar bat clopote de-alarmă,
căci glasul lor ca-n stînca tare pierе!
Zadarnic suflă a furtună pe povarnă!

Nimic nu ne-a scăpa de moarte și de fiere,
urmașii nici în basme nu ne-or mai pomeni,
că robi nevolnici fost-am în lanțuri pe galere.

Nimic al sorții mers în loc nu va opri,
ne-mpinge soarta-n beznele uitării
și capiștea începe prin colțuri a trozni,

stau grinzile în pragul lumecării,
pină la cer se-nalță praful din ruine
și corbii roată dau flămînzi pe buza zării,

În jur vezi numai spaimă și vaiер și suspine,
alaiul celor tari s-a pogorit în groapă,
iar înțeleptul cată la visele-i meschine.

În loc ferit acum a și tinerii se-ngroapă,
ei ceasurile-n zi nu știu cum să-și mai treacă,
o pace fără luptă — cu asta cred că scapă.

În lenevie timpul rîvnesc ca să-și petreacă,
să aibă bani grămadă și masa-mbelșugată,
femeile în poală și vinul în bardacă.

Poporul? să se ducă, să fie tras pe roată,
dușmanul să triumfe-n ospețe și orgie,
ca șoarecele-n cursă poporul să se zbată.

Să cadă peste noi puhoaie de urgie,
demoni încornorați ne sufle-n luminare,
și pavăza ne smulgă, ne ducă în rîbie.

Ne consolăm vorbind de vreme fără soare,
c-așa ne fu ursita, de-atît avurăm parte,
cine mai poartă azi cuțit la cingătoare?

Oceanul e pustiu, iar țărmul e departe
și de-om pieri cu toți pe șubrezita navă,
voi vinovați veți fi de-această tristă moarte!

Urmași ai unor glorii de vrednică ispravă,
priviți din nou trecutul atît de strălucit
ce calea luminează spre culmile de slavă!

Deșteaptă-te, popor! Căci vremea a sosit.

TROHEU ȘI IAMB

Troheul e versul ce cu gravitate
calcă pe cărări netede, bătute,
iambul, zurbagiu, saltă și se zbate
prin bolovăniș și prin apa iute.

Cu baston trohaic m-au deprins la mers,
pe poteca dreaptă ei mi-au spus s-o țin;
prin bolovăniș eu am luat-o-n vers,
prin vîltoarea iute-a apelor ce vin.

Iambu-n joc te mîină, precum vinul tare,
ca un armăsar tropăie, se-neură —
mii culori azvîrle, curcubeu în soare,
avalanșă cade de pe curmătură.

Troheul e numai clinchet de pahare
și o apă lină prinsă la prislop.
Mie-mi place vîntul și furtuna mare,
prin întinsa stepă goana în galop.

ROMANȚĂ

Pe bolta-albastră luna strălucește.
Pe cîmpul alb, pe-un cal focos,
un tînar călăreț aleargă voinicește
și calul strînge-n pintene virtos.
Domol, voinice, la pripoare,
e raza lunii-ades înșelătoare!

Și-așterne plopul umbra alungită..

Minat de dor, lovind în roibul cal,
aleargă călărețul la a sa iubită,

la-mbrățișeri și buze de coral.

Domol, flăcău, cu-a dorului vîltoare,
căci umbra nopții e înșelătoare!

Tremurătoare, palidă și rea

privește luna-n deal de pe colnic.

De-atîta vreme fata aștepta

cu dor nebun să-l vadă pe voinic.

Aruncă, fată, dorul în pustie,

căci calul fără călăreț aleargă pe cîmpie.

DESTINULUI

Am încăput pe mîna unui destin avar
ce mi-a tăiat avîntul, etern mă țintuiește,
e-o cață guralivă ce mă tot cicălește,
m-afumă-n vizuină ca pe un biet țîștar.

Ce bice mi-a mai tras acest sucit ursar!

Cînd mă-nfierbînt, sarcasmu-i mă răcește,
cînd furia m-apucă, cu prișniți mă servește,
cînd mă-ntristez, zîmbește acru și vulgar.

Să scap nu-i chip! Cît mă sucesc și cît mă zbat,
ca umbra-i, scai se ține după mine,
atît de tare, zbirul, la inimă mă are.

Dar răzbunarea va veni ne-ntirziat,
cumplită răzbunare, tu ține minte bine:
într-un mormînt uitat eu voi găsi scăpare.

CARIERĂ SIGURĂ

Fidel ca vipera,
statornic cum e luna,
milos ca un călău,
ferm ca valul,
blind ca hiena,
viteaz ca un iepure,
original ca un ecou,
grav precum paița,
curat precum glodul,
fierbinte ca gheața:
o sperietoare de care
n-ai a te teme, frățioare!

FRAȚILOR ROMÂNI

Ne cheamă, poate, goarna la bătălii finale!
Ori încă-i prea departe al luptelor sfîrșit?
Totuna-i! Fie că privirea fantasme înfiripă
sau că adesea sacul răbdărilor e plin,
un lucru-i sfînt și sigur și-adevărat deplin
ca soarele și luna și stelele pe cer,
ca trăinicia stincilor din cremeni:
se vor sfărma a intrigilor ziduri, perfidia,
ce surpă națiuni, popoare, gloria, onoarea,
ca un balon deasupra-ne s-o sparge,
în urmă doar lăsînd un strop de murdărie!
Ne face semne viața! Spre bolte clare ochiul ne îndreaptă!

PAVOL ORSZÁGH-HVIEZDOSLAV

(1849—1921)

Poet de mari resurse lirice, Hviezdoslav s-a născut la Vyšný Kubín, în ținutul pitoresc, muntos, al Oravei. A făcut studii gimnaziale la Miskolc (Ungaria), unde a început să scrie versuri în limba maghiară, culegînd laudele profesorilor și ale colegilor. Termină liceul la Kežmarok, după care studiază la Academia de științe juridice din Prešov. A fost avocat și judecător la Senica, Martin, Námestovo și Dolný Kubín.

A debutat în anul 1868 cu ciclul de versuri *Primulele poetice ale lui Jozef Zbranský*. Prin ciclul de poezii publicate în almanahul *Napred* (1871) începe să se detașeze mai pronunțat de tradiția poetică printr-o tonalitate generală mai accentuat subiectivă și personală, prin lărgirea registrului tematic și lingvistic. În poemele sale lirice și epice a fructificat imensul tezaur expresiv al limbii populare și al formelor arhaice, mlădiindu-le într-o sintaxă poetică fără egal. Poezia sa lirică este un lung itinerar meditativ din primăvara pînă în toamna vieții, organizat în ample cicluri pe care le-a publicat, mai ales, în revistele *Orol* și *Slovenské Pohiady*: *Zvonuri de toamnă* (1878, 1880), *Cămin și vatră* (1880), *Ramuri* (I-1885, II-1886—1887, III-1893—1895) *Plimbări primăvara* (1898), *Plimbări vara* (1898), *Melancolii* (1901—1911), *Ecouri* (1909—1911), *Sonete însingurate* (scrise în 1914, publicate în 1919).

O parte din poemele sale epice sînt evocări solare ale vieții de la țară: *Noaptea la pășunat* (1889), *Strînsul recoltei* (1890) etc. Dintre

acestea, trei sînt adevărate romane în versuri: *Nevasta pădurarului* (1884), *Ežo Vlkolinský* (1890) și *Gábor Vlkolinský* (1897—1899). Împrumută semnificații filosofice noi și actuale unor motive biblice în poemele *Agar* (1882), *Rașel* (1891), *Cain* (1892), *Crăciun* (1897). Este autor și al unei monumentale drame în versuri *Irod și Irodiada* (1909) — prilej de dezbateră despre despotism și asuprire.

A tradus din Shakespeare (*Hamlet*, *Visul unei nopți de vară*), Pușkin (*Boris Godunov*), Goethe (*Faust*), Madách (*Tragedia omului*)

(CĂZUTĂ-I FRUNZA... VOM CĂDEA ȘI NOI)

1

Căzută-i frunza... Vom cădea și noi
împinși pe-a timpului cărare.
Pămîntul ce-i? Pe-ntinderi siderale
un solitar copac în solitar convoi.

Copac! Iar noi? Ieșiți din iarnă goi,
noi frunze-n ram am fost, la o chemare
noi am pornit pe drumul sorții mare,
născuți cînd primăvara era-n toi.

Dar toamna aripi grele își rădică,
vîrtej copacului prădalnica dă roată
și-n vaier jalnic frunza cade toată.

Iar inima în van se sfișie, despică:
te smulge de pe ram și cazi nemîngîiată.
Eu mai sînt sus cu ochii la frunzele ce pică.

Căzută-i frunza. Vom cădea și noi
 în marea vremii-nvolburare.
 Pământul ce-i? Pe-ntinderi siderale
 un solitar copac într-un pustiu convoi.

Copac! Iar noi? Ieșiți din iarnă goi
 am încolțit pe ram și ca la o chemare
 noi am pornit pe drumul vieții mare
 născuți când primăvara era-n toi.

O frunză sint, pitită-n rămurele,
 e umbră-n jur și rece, nu e soare,
 și stau chircită, strinsă-ntre nuiiele;

dar nu mă plîng, e lîngă mine-o floare;
 o, de-aș trăi să văd născînd-o roade grele,
 eu vîntului m-aș da atunci, vîrtejelor de iele.

(ÎNȚIMPLĂ-SE ORICE)

Întîmplă-se orice,
 viața mea va fi în elementul ei
 doar în al poeziei univers!
 Nu eu, ci Cel de Sus a vrut așa.
 Iar dacă după moarte-aș fi chemat din nou
 să mă întorc în lumea pămînteană
 și Tatăl cel din cer m-ar pune să aleg,
 din darurile toate cîte sint,

zău, chiar și-atunci,
ușor și fără-ascunse gânduri,
scinteia aceea din adînc de suflet,
ce arde-n mine acum și ce s-ar stinge-n moarte,
pe-aceea aș lua-o, doar pe ea,
și-aș pune-o iar în piept ca pe-o comoară.

DOAR CÎȚIVA PAȘI

Doar cîțiva pași să fac pe dincolo de sat,
din colivia strîmtă de birne să m-abat,
doar cîțiva pași prin lan, pe cărăruia dreaptă
și ochiu-mi fură cerul, spre boltă se îndreaptă.

Deasupra-mi parcă-i zbucium, zvicnește parcă-un șuier
vibrează-n vînt o frunză, o zicere de fluier,
din strune-nfierbîntate un strigăt și un vaier
și pîlpîiri de flăcări încolăcite-n aer.

Eu caut. Ce e și unde? Și ochii zarea scurmă:
nimic! Ei, prinde-l! Na, iac-aici o urmă,
un semn, ceva! Pe-azurul bolții-o boare,
o umbră doar, un vis... Sau numai mi se pare?

Căutare de prisos: perechile gonace
sub pleopă fug ascunse în mica lor găoace;
pe gene lacrimi, rouă se-anină efemer:
cum să pătrunzi cu ochiul prin nepătrunsul cer... ?

Nemăsurate-ntinderi, suiș, prăvălitură!
Ce-i marea, ce-i oceanul? Doar apă-o picătură!
Ei..., zic și-oftez. Deodată urechea se trezește:
— Eu, eu am să pătrund! și-ndată se pornește.

Pilnia ei s-o pun, bine s-o potrivesc
și din țării șuvoaie de zvonuri se urnesc;
în pieptu-mi se așază o dulce alinare.
Ia! Ciocîrlia! Nălță a cîntului cîntare!

Hai cîntă, cîntăreață, dă glas în tril vestirii,
solie-a primăverii, herald al primenirii!...
Tu învieri vestește, năstrușnic clopotar!
Te mistuiește-n soare, de cîntec-făurar!

De unde în azur, minune, -ai răsărit?
Sau ești nălucă doar, din suflet mi-ai țîșnit?
Din suflet, nu...! Căci inima-abătută
privirea mi-o umbrește cu aripa-i căzută.

(DE CE NU SÎNT FURTUNĂ, VIJELIE)

De ce nu sînt furtună, vijelie,
viforniță de spaime născătoare!?
Cum fruntea-ș încrunta!
Cum vinele s-ar înnodea și s-ar umfla,
sprîncenele-aș zbîrli pe-nvinețite tîmple
și roșu aș roși, din ochi aș fulgera,
un tunet de blesteme aș tuna,
m-aș zgudui turbat din trup și mădulare,

aş smulge de pe boltă un vălătuc de nor,
şi-n el m-aş vestmînta ca într-o neagră pelerină!
Aripa mi-aş desface, cumplit, răzbunător,
o suliţă-ascuţită aş repezi în jos,
pe negîndite-un bici aş învîrţi virtos,
izbind în vameşi strînşi la iarmaroc, ciopor,
prăpădu-n avalanşă cu rîvnă aş porni,
cu mătură de foc comete-aş năpusti
În haitele de hoţi şi de zarafi pungaşi,
de mincinoşi cu droaia, nesăţioşi borfaşi!
Tarabe-aş răsturna, de rău, pîngăritoare,
unde sînt calpe vorba şi marfa şi cîntarul,
chipul cioplit de pe regescul tron aş doborî!
În chică ghearele de uliu le-aş înfige,
gheare de-oţel, pe trîntori să trîntesc în tină
şi-n burţile-ngrăşate, burdufuri buhăite
de braţele muncite, de palme bătucite
aş răsuci cu sete burghiu de uragan.
I-aş improşca cu grindini, răpăind
pe ţeasta lor pleşuvă, chelboşită
de desfrînaţi bătrîni, libidinoşi, scîrbavnici,
le-aş încurca şi graiul, să dea-n babilonie,
sufierea le-aş neca-o-n duhoare de pucioasă,
cu sîrg le-aş zgîlţii pocita chimirle
unde se-adună strîmbii la strîmbele negoţuri,
zdrobind-o, dărîmînd-o şi îngropînd astfel
În propriul său bîrlog, satanica urdie...

O, de-aş fi apa mării necuprinsă,
ocean de patimi din străfunduri răscolit!?
Cum m-aş mai răzvrăti pînă-n umbrosu-adînc!
Aş vîrteji urgie de vîrteje,
odăile genunii eu aş deschide larg,
pe cap c-o diademă de spume neguroase
precum Neptun neîmblînzit aş răsări!

Cu piept vijelios, venind ca o maree,
cu valurile-brate, vuind și clocotind,
aș ridica din stînci colțoase praguri-stavili
să prind în ele ciurda de hîde pocitanii,
dihăniile mării, hidoasele amfibii,
În țarm milos cu botul să le vîr, apoi
să năpustesc pe stîrvuri al apelor puhoi
să mătur spațiul tot, să-l limpezesc,
ca verdele ostróv să strălucească-n soare,
scăldat în dimineți de rouă și splendoare,
ca zorile spălate în bura primăverii,
o lume nouă-n țarmuri să răsară!
Aș curăța astfel de jeg și de guzgani
o parte din pămînt — și poate că un chip
suav, maternul piept, o gură iubitoare,
sînt, poate, calzi și șolduri legănate,
o frunte, poate, iar, de gînduri roitoare,
le-aș mîntui de caznă, astfel le-aș obloji,
pe răni tămadă-aș pune, le-aș înfășa în valuri,
cu-a sănătății vie pomadă-nnoitoare
aș unge tot, aș îmbrăca în voaluri,
aș dichisi! Sau, poate, le-aș feri
să nu le năpădească gînganii și sluțenii,
omizile cleioase, urite, hămesite
să roadă roada-n mugur! Și de șerpi
încolăciți în crînguri pe lugere firave,
de viperi otrăvite prin crovuri șuierînd,
de bestii, de balauri ce nu se dau în lături
să-ntîmpine oceanul cu ură, blasfemie,
nesățios sugînd din apa lui curată,
blesteme aruncîndu-i, rușine și ocară,
să i se-mpotrivească cu urlete de fiară,
să-i tulbure mareața legănare...

De ce nu sînt vulcan,
vilvoarea de jeratic ce în pămînt mocneşte!?
Aş strînge laolaltă tot jarul meu
— precum o gospodină adună din vătraie,
clădind tăciuni aprinşi — un munte de văpaie,
ca un fierar în gură de foale să-l așez,
făclie, torțe, fumegînd, s-aprind,
nenumărate, într-un foc magnific
cum fulgerul pe-aripile furtunii
stîrnește vilvătăi în rugurile nopții...
Scurmînd și ațîțînd cărbunii,
tiranicei trufii sub tălpi i-aș pune,
să-i sfîrșie călcîiul ce-apasă pe grumaz
și-n scrum să se prefacă! prin vine și artere,
la inimă, la creier, prin iarba încîlcită
de nervi, să urc fierătură-n clocot
— precum mercurul urcă pe treptele arșiței —
și-n cuget revărsat, precum un hău fierbinte,
cu cugetul său negru să lepăd lavă, foc
și apele să sară bolborosind a moarte!
Ca fulgerul mîniei aș lovi,
în spume și bulbuci prăpăd i-aș pregăti,
făcînd-o să zvîcnească în diavolească horă,
să țopăie-apucată, în zbucium, șuierînd
de-arsură, opăreală, în tălpi să-și sufle aprig,
cu limba sa uscată de pălălăi, dogoare,
nebună să se lingă de pară și de scrum,
să ceară, să implore măcar un strop de apă
și-apoi, nemaiputînd, în zvîrcoliri, în zbateri,
să vrea să se îngroape-n abisurile mării!
Abia atunci pedeapsa din urmă va veni:
deodată, despicînd prăpastie-n pămînt,
aș ridica-o sus pînă s-atingă cerul
și aș rosti osînda: Te mistuie, tirană!
Și cum în jărăgai încet ea se va pierde,
la capătul poverii de rele și de vicii

ce-a născocit și lumii risipitoare-a dat,
eu aş deschide gură de balaur
și-n ripa necurată unde pătrunse Dante
aş azvîrli-o fără-a pregeta,
În puț de foc, în smoala din infern!
Aş arde-o cu nădejde și apoi arsura,
ce-a mai rămas pe fund, nemistuit,
cenușă, scrum, sau zgură, din stomac
aş arunca și vîntului poruncă eu aş da:
— Împrăstie-le toate în pustia lumii!
Și mării: — Tu curăță și spală
praful de cenușă ca să-i piară urma,
mai rău, mai rău decît pieri Pompeiul!...

Dar precum sînt, cum sînt,
un om fără' de putere ca să fac
mînia sfîntă bici și indignării
să dau neiertăciunea răzbunării:
cînd răul se răsfață, cînd mirșevia crește,
cînd adevărul cade și ispășesc curații:
ce pot să fac?... În răzvrătitu-mi piept
Înfig unghia-adînc, zdrobitul cap înclin
și-amarul strîns în suflet cu lacrimile-i vărs...

(VĂ-MBRĂȚIȘEZ, VOI MUNȚI ȘI CODRI)¹

Vă-mbrățișez, voi munți și codri,
din inimă vă-mbrățișez!
Ce lumea rea în noi sfărîmă
cu ochi de vidmă mistuind,
cu amăgiri și pumn lovind —

¹ Prolog la poemul *Nevasta pădurarului*.

voi vieții înapoi redăți,
reînviați, voi vindecați
deschise rănil fierbinți;
atît de sincer, cu iubire,
întindeți brațele de sfinți
și-n crînguri unde niciodată
trădare n-a fost, nici minie,
fără-ntrebări de unde, cum,
la sînul cald, în dulce leagăn
cu braț de mamă alintați,
c-o dragoste ce n-are samăn...
O clipă doar acolo fii,
strînsoarea scade, jalea pierе
și ochiul limpezit în apa
imaculatelor izvoare
se umple iar de dor și vrere;
un șopot doar de repezi unde,
un semn, o pală doar în creangă
și-n suflet cîntecul se-aprinde,
și inima în joc se prinde
la o chemare de talangă;
un zbor de vultur în tărie,
o zbatere doar de aripă,
un strașnic șuier la chindie,
pe creste-un haiducesc străfulger —
și tihna vine într-o clipă;
aprinsul gînd, ca roșu sînger,
spre 'nalt se-aruncă arzător,
pe cale-ntoarsă meteor;
o clipă doar — în fulg plutind
în tremur peste-ntreaga fire —
și-am prins-o, gingașă-amăgire:
un curcubeu, o strălucire
întinerită, inima-mi cuprind...

Spre voi, păduri, trimit curatu-mi gînd!

EUDMILA PODJAVORINSKÁ

(1872 — 1951)

Pînă la primul război mondial Ludmila Podjavorinská a trăit în localitatea natală Horné Bzince, după aceea, s-a mutat în orașul Nové Mesto nad Váhom. Mai mult autodidactă (n-a absolvit decît cîteva clase primare în comuna natală), ea este prima poetesă slovacă, după ce în proză se afirmaseră Terezia Vansová și E. Maróthy-Šoltéssová.

Poezia ei aparține aproape în întregime sferei intimității, marcată fiind de o perpetuă melancolie, înscriind-o oarecum pe autoare pe drumul care va duce la atmosfera deprimantă a simboliştilor. A publicat volumele de versuri *Din primăvara vieții* (1898), *Balade* (1930), *Cîntecele singurătății* (1842). Foarte apreciate au fost versurile ei pentru copii. A scris și cîteva povestiri de factură feministă (*În sclavie, Rătăcire, Femeia*).

E TOAMNĂ IAR

E toamnă iar, se-abate-n valuri,
strivind splendorile campestre:
copacii-ncet a desfrunzit
și fulgi de nea a risipit
în albe legănări pe creste.

Și iar în suflet floarea moare,
în inimă se lasă frig...
O clipă doar, fugară clipă,
din visul cald ce se-nfiripă
n-a mai rămas nimic, nimic...

Și cade-ncet, încet zăpada,
lințolii albe așternînd,
ștergînd încet din amintire
a primăverii primenire.
Și somn adînc coboară pe pămînt.

A morții dulce presimțire
îmi umple pieptul de fiori.
În tainice plăceri mă-neacă
suflarea iernii-elegiacă
la căpătiul stinselor splendori.

Abia de-i inima-mpăcată
și-un gînd nepotolit îmi spune
că mult va trece pînă-n soare
va încolți iar colț de floare,
cînta-va harfa vieții-n strune.

Că va mai trece pînă cînd
pe cer iar raze s-or aprinde
(Se naște vara-n chinuri grele!),
pîn-or ieși iar viorele
și alte doruri ne-or cuprinde.

Ce rost, o, ca din somnul iernii
natura iar să se trezească?!

Ca inima tămăduită,
de noi iubiri din nou rănită,
alt vis, alt dor s-o ispitească?

De ce în veci să nu se-afunde
în suferință și răceală,
să se îngroape pe vecie
cu-a primăverii bucurie...
O, dulce-a inimii sminteală,

durerii pradă să te dai,
o clipă-n suflet să privești
cum mor aprinse idealuri,
dorințele zdrobite-n maluri
și-ncet să pieri, te mistuiești...

Zăpada cade, țol cernit,
întinde-n văi odăjdii sfinte...
Eu dorul ce îmi fu povară,
născut cu floarea-n primăvară,
îl troienesc cu-aducerile aminte.

JANKO JESENSKÝ

(1874—1945)

Janko Jesenský a făcut parte din grupul scriitorilor care s-au format la începutul secolului al XX-lea și pe care istoria literară îi definește cu ajutorul termenului „Moderna“. S-a născut la Turčiansky Svätý Martin, a urmat la școli din Banská Bystrica, Rimavská Sobota și Kežmarok. A studiat dreptul la Prešov, Cluj și Budapesta. Înaintea primului război mondial a fost avocat la Bánovce nad Bebravou. În timpul primului război mondial dezertează la ruși. Ajunge curînd unul din conducătorii legiunilor ceho-slovace care se organizau pe teritoriul Rusiei pentru a lupta contra Austro-Ungariei. După război a ocupat mai multe funcții politice în stat.

A scris versuri și proză. A fost un poet cerebral, un spirit liber, caustic, voltairian. A publicat volumele de versuri: *Versuri* (1905), *Din prizonierat* (Petrograd, 1917), *După furtuni* (1932), *Contra nopții* (1945), *Zile cernite* (1945), *În ciuda zilei* (1945). Din povestirile sale se degajă o atmosferă cehoviană (*Povestiri provinciale*, 1913, și *Din vremuri de demult*, 1935). A publicat și un roman, *Democrații* (2 volume, 1934 și 1937), cu adresă satirică.

A tradus din Blok, Esenin și Pușkin.

BUCURIE

Mi-o poartă cînd și cînd norocul, un minut,
pe mîgura-nverzită, în prag de primăvară,
privesc în clarul zilei întinderea solară
cu ochiul tinereții ce încă n-a trecut.

Străluminata zi eu cu privirea spintec,
catapeteasma-ating, în palme o ațîn,
mă-ngrop apoi în ierburi, adorm sub un arin,
cireșii peste mine presară flori și cîntec.

Pînă la cer tăria de melodii e plină,
sînt fericit voioasă că mi-ai ieșit în cale,
că de al vieții cumpăt, de jale și de vină,

de-a lumii nepăsare, spurcata-a lumii tină,
de ochi sticlind în noapte, de-otravă și de bale,
ai ris, venind, splendoare, pe mîguri prin sulfină.

UMBRA

În viața mea de zburdă și destrăbălare
s-a strecurat o umbră, frumoasă, cu păcat,
n-o poate alunga nici cerul luminat,
nici ale nopții colțuri cu umbre-amăgitoare,
nici prieteni, nici petreceri, nici cîntare,
nici codrul în podoabe de verde îmbrăcat,

nici caldele săruturi de-amante vreodat'
și nici speranța vană a unei vieți cu soare.

Eu mor, agonizînd în neguri ce mă fură.
Era în mai, cînd colțul ierbii s-a-nălțat,
tu veselă, candidă, un fir de floare pură,
spre mine brațul tău se-ntinse ca o bură...
Atît de greu mi-a fost să mor și să rămîn curat
din cauza unei umbre... de înger blestemat.

IUBIREA ESTE...

Iubirea este ca o pală
ce rece suflet încâlzește,
o lacrimă de aur, rară,
din cuiburi gîndul ce stîrnește.

Dar cum să prinzi această boare,
să zbori cu ea în lumea lată?
Ea trece, tu cu palme goale
acoperi fața întristată.

Tristețea-i murmure pe maluri,
un val ce pleacă-n depărtare,
stîrnind în urmă alte valuri,
iar valul cade-n val și moare.

Ah, cum să-ți poruncesc să stai?!
Să prind aș vrea și val și boare.
O, înger drag cu păr bălai,
în viață totul jalnic moare!

CÎNTECUL SCLAVILOR

De ce să mă privești cu ură?
Că am și eu o chițimie,
că beau o zeamă-n sărăcie,
că am un boț să bag în gură?

Tu în saloane dai ospete,
bei vinul din regești pocale,
palate ai din piatră tare,
moșii ca ochiul să-ți răsfețe.

Pe ultimul sărman din lume
l-ai da pierii dinadins,
turbezi cînd el la ochiul stins
uscată mîna sa o pune.

Tu ia-mi coliba, ia cît poți,
picul de lapte din ulcică
și pîinea ia, cea de nimică,
sudoarea frunții, de socoți.

Despoaie-mă și gol în groapă
aruncă-mă! Ia ce-a rămas:
îmi taie limba, brațul tras
și ochiul înroșit îmi crapă.

Privește cîți bătrîni stejari!
Ci din a lor sămîntă crește
mlădiță nouă ce sporește.
Se naște viața-n chinuri mari!

O, gîndul nostru n-ai să vezi
într-un sicriu, pustie-n suflet,
înfricoşat al nostru cuget
şi graiul n-ai să ni-l retezi!

DE CE RĂSUNĂ IAR...?

De ce răsună iar, ce clopotele bat?
Iar în genunchi să cad, iar rugăciuni să spun
şi gîndul să-mi îndrept doar către cerul bun
şi semnul crucii mare să-mi fac iar resemnat?
Nu, clopotul acela e semn de alt văleat:
Lumină să se facă! Loveşte-n căpcăun!
Să ne-dreptăm spinarea ne cheamă zvon nebun,
să fringem cruci şi să izbim în creştet blestemat.

Sus, linişte-i acum. Cuvîntul să răsun
ce dă tărie-n piept să-nfrunte baionete,
gol ca un zid de piatră să poată-a se opune,
dreptatea să aducă murind pe parapete,
stropind cu sînge gura cea plină de minciune.
Nu, nu vei birui de-i sta-ndoit de spate!

IVAN KRASKO

(1876—1958)

Ján Botto, cunoscut mai ales sub pseudonimul Ivan Krasko, s-a născut în localitatea Lukovište din comitatul Gemer. A urmat la liceul maghiar din Rimavská Sobota, apoi la cel german din Sibiu (1893—1894), iar ultimele două clase, la liceul românesc din Braşov (1894—1896). După terminarea facultăţii de chimie a Politehnicii din Praga, a fost inginer la diverse întreprinderi din Slaný şi Klobouky de lângă Praga. După primul război mondial, a fost senator şi vicepreşedinte al Adunării Naţionale a Republicii Cehoslovace.

Ivan Krasko a compus cele mai multe din poemele sale înaintea primului război mondial, intrînd apoi într-o bizară eclipsă lirică. A publicat doar două plachete de versuri, *Nox et solitudo* (1909) şi *Versuri* (1912). Alte cîteva poezii au apărut în revistele *Slovenské Pohľady* şi *Dennica*. Opera sa, deşi de mică întindere, a avut o mare înfriurare asupra evoluţiei ulterioare a poeziei slovace. În comparaţie cu locvacitatea poeziei precedente, lirica lui se distinge prin concentrare, densitate şi metaforizarea masivă a limbajului, devenit mijloc de sugerare a dramei existenţiale a poetului.

Ivan Krasko a nutrit o pasiune constantă pentru literatura română şi poporul român. Cîteva dintre cele mai vechi poezii, scrise în perioada braşoveană, sînt inspirate de o tînără româncă, Sofia Stănescu. A tradus mai multe poeme de Mihai Eminescu (*Împărat şi proletar, Înger şi demon, Scrisoarea a III-a, Pe aceeaşi ulicioară* etc.). Eminescu,

despre care poetul slovac spunea că este poetul său preferat, a lăsat vizibile urme în lirica lui Krasko. De asemenea, a mai publicat traduceri din O. Goga și G. Coșbuc. În ciornă a rămas și o tentativă de traducere din T. Arghezi (*Duhovnicească*). Remarcabil este faptul că Ivan Krasko n-a făcut din traduceri o profesiune și că singurele poeme traduse, cele românești, par a fi pornite dintr-o pasiune intimă.

CÎNTEC

Atît de-ncet ridică fruntea albă luna,
plutind ușor pe crestele de munte!
Vuiesc în mine gînduri, gînduri crunte,
rîs rău să rîd îmi vine azi întruna!

Vuiesc în mine gîndurile crunte,
mă-neacă grele-arome de rozetă...
În casa cunoscută-i o altă siluetă
și luna strălucește pe stîncile cărunte.

Cu-arome de rozetă ca din fîntîni m-adap
și-o dulce amorteală în brațe mă cuprinde...
Da, va veni în noaptea ce se-ntinde,
căci gînduri, gînduri grele îmi vuiesc în cap!

.....

Da, va veni, cu inima și ochiul suferinde,
prin iarba-nrourată, în noaptea ce se-ntinde.

SE-NTUNECĂ...

Cad picle, neguri cad și iute noaptea vine...

E codrul tot un freamăt de geamăt și suspine...
Reproșuri neștiute de suflet se agață.
Fără puteri, speranțele s-au dus,
s-au mistuit în vălmășag de viață.

Groși vălătuci de zgură prin noapte zboară, zboară!
Un biet pribeag prin lume cu băț și cu desagă,
zadarnic varsă jalea în plins, nemîngîiat,
că a crezut, a așteptat, că anii trec în grabă...

Cad picle, neguri cad. De jos, de sus cobor
corbi negri și grăbiți vislesc prin noapte...
O biată ființă cere ajutor
și-n față ne aruncă trecutele păcate...

Cad picle, hai să mergem... E noaptea jumătate.

O, INIMĂ...

O, inimă, din puțul nopții ți-a fost sortit a bea!
La uși-închise-am mers cu triste-mi sonete.
Cum varsă-n criptă hîrca fantome deșuchete,
fuoare tăciunoase torcea vioara mea.

Lumini fosforescente de putrede schelete
din cînd în cînd verzuie răspindeai,
ațîțătoare-arpegii pe coarde risipeai,
tu, neagră preoteasă de mistici desuete.

Și totuși, de putere mereu mai istovită,
îngenuncheai și zeii tu ispiteai grăbită
de taina singelui și-a pîinii zadarnic întrebînd.

Vioara mea, neliniștită, mereu se tînguia
și inima după lumina ce o avu cîndva
plîngea și se ruga, iertare implorînd...

SIHASTRUL

Sihastru anodin, în scorburi de pădure
îmi trec viața-n chinuri și cu nădejdi puține,
căci le ucide focul ce pîlpîie în mine,
un clopot le petrece spre cețurile sure.

Și glasul lui spre vîrfuri se-nalță tînguios,
vestind solemn pe-aceia de-o lege și-o credință,
ascunși prin ripe negre de neagră suferință,
unde-n sfîrșeală pierе și corbul tăciunos.

Dar o speranță astăzi cu teamă eu rețin,
sfios o-așez pe-altarul la care mă închin,
sub candelу firave cu licărul albastru.

În clipa cînd s-o stinge, aceia de-o credință
din stingerea-ntristată lua-vor cunoștință:
s-a dus fără nădejde amarnicul sihastru.

ZADARNICĂ RUGĂ

Toată noaptea, haina,
toată noaptea se frînge,
soarta omului plînge,
necăjită, Meluzina.

N-are putere, dar s-opintește,
ființă barbară,
rupe-a inimii zăvoară
și-n prag se-mbulzește.

La pămînt se trîntește,
lacrimi varsă, risipește,
disperată le vorbește:
la simțire nu-i trezește.

Atunci lovește smintita,
cu unghiile îi zgîrie,
pieptul le sîngeră.
Zorile n-a apucat, umilita...

Oh, cît s-a rugat, urgisita!

SUFLAU PE APE

Suflau pe ape vânturi matinale,
stelele se stingeau și se topeau în zare.
Dar luntrea mea tot goală rămânea...
Nu-i mișca nimeni vela,
nu, nimeni n-o mișca.
De ce? De ce? De ce?
Cînd soarele în haina sa regească se ivi
și apele smolite porniră a sclipi
mă așezai la vîsle, însingurat, tăcut.
Privii la cer cu rîvnă, dar cerul era mut.

CU-ATÎTA NERĂBDARE

Cu-atîta nerăbdare așteptam...! Amurgul se stîngea,
pe creste vîntul rece mai aprig se-abătea
și luna, în poiene răsărind,
pe apă, printre trestii, speriată tremura,
cînd ea, cea căutată, așteptată, s-a ivit șovăind.
I-am deschis fericit poarta inimii mele,
fiindcă ea crede ce-mi stă scris în zodii și stele,
senină, presimte prin tulburi adîncuri că va veni
ceremonia sufletelor ce se vor primeni.
Cînd în urma ei voi închide a sufletului poartă ferecată,
între credința mea ea va fi cîștigată,
din recoltele mele bogate vinul va bea cu stacana,
vin înmulțit prin miracol ca la nunta din Cana.
Cînd luna lumini va aprinde pe măgura din față
și vîntul va osteni,
cea care a primit cu încredere mistică mea credință
uluită vedea-va pe fiica lui Iair revenind din nefeință.

DOAR ȚIE

Doar ție, scinteiere în doruri tenebroase,
prin visuri neguroase albastru meteor,
amarnicul meu suflet zidește, arzător,
altarele de jertfă urite și noroase.

Dar tu n-ai ars nicicînd în nopți întunecoase
pe-altarul meu obscur, tu, lună vesperală,
n-ai vrut a da ofrandă frumoasa frunte pală
și inima-mi plîngea în deznădejdi picloase.

Și totuși avuția recoltelor mănoase
și purpura fierbinte din inima-mi și visuri
ți le-am adus, zeiță, de jertfă numai ție,

din ele se ridică arome de tămîie
și-n albăstrii fuioare te-nvălui, fastuoase:
să-mi luminezi prin bezne profundele abisuri!

TU I-AI ZĂRIT

În noaptea de genune și de zbucium doi ochi străluceau,
în albastre, spectrale lumini licăreau.

Era tîrziu și îmi părea
că ești departe, în largul mării...

De ce așa? Tocmai în largul mării!

Oare tu auzeai în vuietul mării vuietul din inima mea?

În plînsul vîntului, zdrobit în catarge, plîngînd inima mea?

Oare tu auzeai? Plîngînd durerea mea?!

Din zbor, norii vărsau lacrimi de dor,
dor după tine, aprig, aprig dor!
Oare-l simțeai? O, ce zadarnic dor!
În noaptea de genune și de zbucium doi ochi sclipeau,
cărbunii ochilor mei pe tine te căutau,
ca două zălude stafii alergau după corabia ta...
Tu i-ai zărit!! O, cum mai zburau, urmăreau corabia ta...

FLORILE ALPINE SE-OFILESC

Sintem modeste daruri sosite de departe,
de pe meleagul tău cel cu pământ zgîrcit.
În umbre de pădure abia ne-am pîrguit,
de arșiți și dogoare nicicînd n-avurăm parte.

Noi am venit trimise de-un gînd frumos, senin,
simbolizăm speranța și alba inocență,
dar vaza ce ne-arată acum doar clemență
va fi sicriul nostru de spaimă și de chin.

Am renunțat cu jale la tot ce ne-a fost sfînt,
știm, nu ne vei reda străbunului pămînt,
dar n-om zice vreodat' că am trăit zadarnic.

Căci viața noi ne-am dat-o pentru iubire, harnic...
Hai, strînge-ne, poete, și-aruncă-ne în foc!
Pădure-ndepărtată, noi îți urăm noroc!

ÎN NOAPTEA NEAGRĂ

(Sofiei Stănescu)

În noaptea neagră, aspră, în vuiet surd de ape,
cînd vîntul se aruncă și șuieră, se zbate,
cînd cerul își dezleagă zăgazurile toate,
căzînd peste pămîntul sătul ca să s-adape,
cînd totul beznă e ca-n criptă, nopți cu iele,
și fulgerele nasc doar negre bezne grele,
prin sufletul meu trece cu scăpări de astre
momentul dureros al despărțirii noastre.

OCHII N-AM SĂ-ȚI MAI PRIVESC

Ochii n-am să-ți mai privesc...
Mi-au fost dragi odinioară,
astăzi inima rănită
mi-o îngheață, mi-o-nfioară.

Ostenit de-atita umblet,
pragul nu-ți voi mai călca,
mă voi duce-n larga lume,
nu voi sta în calea ta.

O privire n-am s-arunc
spre căsuța mult visată,
unde stai și unde las
o speranță îngropată.

Numai gîndul, zvăpăiatul,
după amintiri aleargă,
iară inima rănită
stă în zbucium să se spargă.

Ochii n-am să-ți mai privesc...
Mi-au fost dragi odinioară,
astăzi inima rănită
de răceala-ți se-nfioară.

IEHOVA

O, groaznic zeu, Iehova! Zeu nemilos și crud,
ce-ai doborît în neguri atîtea generații,
ce-ai mistuit în pusta fiebinte de nisipuri
un neam întreg de oameni roși de prăpăd și rele:
ridică mîna dreaptă, căci eu acum o vreau
răzbunător să cadă pe urgisita spiță din care m-am născut!!!

Să geamă și la gură să facă spume-ntruna;
pe cei ce îl împilă să-i binecuvînteze
în ruga clocotindă din pietu-i prăbușit;
sudoarea lui stropească-n veci pămînturile străine;
să ducă toată viața povara de rușine
pe spatele lovit și biciuit, ghebos;
și mîna lui fricoasă o pline să cerșească
din griul ce el singur în chin a semănat;
să-i curgă la izvoare doar tină și neghină,
bucatele-i la gură să se prefacă-n cremeni;
și necinstiți le fie în veci de veci bătrînii
și blestemați copiii, nepoții, strănepoții;

femeilor iubirea tu să le-o smulgi din inimi
și-n locul ei să pui doar ură și otravă;
să nu le nască muma un bard ce să le șteargă
obrazul umezit de-a lacrimilor rouă;
să moară părăsit la margine de drum
și după moarte-ntruna cătușele să-i zăngăni;
În țințirim să aibă spînzurători, nu cruci
și pomenită să fie în veci doar cu rușine;
de nu vrea să-nțeleagă că a întîrziat,
că din umbroase turnuri bat clopote de-alarmă...

O, groaznic zeu, Iehova! Zeu nemilos și crud,
ridică mîna dreaptă, căci eu acum vreau
răzbunător să cadă pe urgisita spiță din care m-am născut!!

IVAN GALL

(1885 — 1955)

Poetul simbolist Ivan Gall (Ján Hálla) a făcut studii juridice la Praga. Poet foarte puțin productiv, se intercalează între pesimismul existențial al lui Krasko și ironia sentimentală a unui Janko Jesenský cu o lirică plină de calități muzicale. Poeziile sale au apărut în volum abia în 1935 (*Poetul care a tăcut*). A publicat și câteva narațiuni în proză.

MĂȘTILE

(Rispetti)

E viața carnaval, noi niște măști de gală:
un Hamlet trist aici, colo o Margaretă,
aici un Cyrano, o Carmen pasională,
zburdă un arlechino, se-nfoaie o subretă.
Un ciubotar, un liric — unul urit ca ciuma.
Unde începe oare și se sfirșește gluma?

Mintînd trăim ferice, căci adevăru-i boală.
Goi, fără mască, sîntem ca-n epoca primară.

NOAPTE DE DEMULT

Suspină-n parc de vale fîntîna aurie,
vuieste riul rece, purtînd sclipiri de stele,
trist geme-un prins nevolnic în temnița pustie,
răsună pașii străjii prin strîmtele crenele.

Castelul candid doarme-n argint și rămurele,
în pacea nopții suie un „prea mărit să fie...”
Un astrolog cu barba și părul de surcele
întreabă necuprinsul ce este-n veșnicie,

un alchimist încearcă pîn' la a zilei poartă
să afle elixirul de viață și de plin.
Dar în zadar se-ndeamnă: materia or e moartă,

or, ațipind, moșneagul a pus în ea venin.
Azi steaua nu găsi cel ghicitor în stele
și-l sperie tăcerea ascunsului Destin.

IUBITA MEA

Iubita mea e toată plăpîndă frumusețe
mînuțele-i sînt albe ca un crin,
pe fruntea-i pură primăvara dă ospețe
și calde gingășii de ea s-anin.

E fragedă ca floarea în matinala rouă,
e grațioasă frumusețe rococo,
un zîmbet dulce-i fața ei cea nouă,
privirea ei îngîină acorduri de rondo.

N-aş vrea să fiţi dezamăgiţi avan,
aflînd că e iubita mea de porţelan.

NOAPTE

E-atîta pace-n toate! Tu fii slăvită, noapte!
Tu noapte de septembrie, adîncă, răcoroasă,
bătrînă catedrală vuind de mistici şoapte.
O rugă-mi creşte-n suflet, profundă şi pioasă.

Cînd totu-n juru-mi doarme, la vis cînd mă îmbie,
cînd tulbur nemişcarea doar păsări speriate
în vârtejite gînduri aşază-mi armonie
şi fă să simt în suflet tăceri catifelate.

Alungă proza vieţii, aripi să-mi crească iară,
aprinde-n bezna deasă stelare candelabre!
Se-aşterne noaptea-n plaiuri, eterică, uşoară,
aduce mîngiere în tainite macabre.

Se stinge-n suflet jarul şi roua mă stropeşte
şi noaptea cerne linişti din spaţii siderale,
în pacea amintirii un chip mi se iveşte,
cosiţele corbii şi ochii de cicoare.

CÎND FRUNZELE CAD

Stînd singur în odaie, prin geamul larg deschis
mănunchi de frunze toamna vârtej mi-a aruncat,
vrînd să-mi stîrnească gîndul ce-n suflet am închis,
mîhnire iar s-aducă celui nemîngiat.

Eterna dramă-a frunzii azi rece m-a lăsat,
am ostenit dorindu-mi amarnic, jalnic vis,
Zadarnică speranță, în van am așteptat,
mereu eu m-am ales doar cu un vis ucis.

Decît astfel de viață, calvar nefericit,
în tina nesimțirii mai bine azvîrlit,
iar ceasul de plecare atunci cînd va să bată.
supus te răsucește ca frunza cea uscată
ce cade în odaie, se-așterne jos și moare,
cerîndu-mi parcă mută și milă și iertare.

VLADIMÍR ROY

(1885—1936)

Poet simbolist, Vladimír Roy s-a născut la Kochanovce; a făcut liceul la Modra, Skalica și Bratislava, teologia și filosofia, la Bratislava și în Scoția, la Edinburg. A fost preot la Liptovský Mikuláš și la Púchov.

Până la primul război mondial, poeziile sale au apărut în diverse reviste. În anul 1921, a publicat două volume de versuri: *Prin rouă și mărăciniș* și *Cînd negurile pier*. I-au urmat volumele *Prin vâl și Destinul flutură din aripă*, ambele în 1927, și *In memoriam* (1935).

A tradus din Goethe, Shakespeare, Dickens, Dumas, Poe, Flaubert, Hugo, Heine, Strindberg, Wilde, Shelley, Baudelaire, Rilke, Ady Endre.

MI-ADIE IASOMIA

Mi-adie iasomia apuselor nocturne,
Îmi cînt viori prăfoase de vremuri și de preget,
de mari iubiri îmi cîntă, focoase și nebune
și-mi suflă-amarnic crivăț într-un ungher de suflet.

Aș vrea să plîng și-n plinset să-mi fie alinarea
și lacrima amară, amari dureri, să-mi care,

să fiu senin, urmîndu-mi chemarea-nechemarea...
Dar nu, eu trebui să tot cobor la vale...

spre ceața unor vise din tînăra neștire,
spre cripta unei vieți ucise nu știu cum,
spre urmele de sînge de pală amintire,
spre spiritele nopții ce taie-al vieții drum.

Nu adia atuncea a nopții iasomie,
vioară, taci și mîi sub pulberea mortală,
tu, crivăț, lasă-n pace a inimii pustie...
Mă tem, mă tem — o teamă ancestrală.

TRISTELE

12

Cînd focul ce ardea
în coșul lămpii-am stins,
în cețuri m-am trezit, de nepătruns,
mari bezne m-au cuprins.

Și totuși, undeva-n adînc
un foc etern se risipea,
și totuși, în lumini scăpărătoare
înfioratu-mi suflet se scălda.

Apoi, fitilul aprinzînd din nou,
la ceasul cînd amurgul se coboară,
s-au stins luminile ce luminau adîncul.
Și iar și iar tristețea mă-npresoară.

Credeam că te voi întâlni azi dis-de-dimineată
 când pe furiș s-a așternut picloasă ceață
 ca o imensă palmă peste mare...
 Speram ca razele de soare
 prin vâlul negru să străpungă,
 sclipirea ochilor duioși la mine să ajungă.
 Credeam că pinze de fregate,
 minate de zefire parfumate,
 ca albul alb omăt vor scînteia
 și brațele iubite îmi vor flutura
 batista-n fir de aur însălată...
 Dar stau încremenit, cu fața-mpurpurată,
 tîrit de-nchipuiri amăgitoare.
 Oceanu-n țărături valu-și bate cu minie,
 văzduhul tot se umple de semnale
 ce prevestesc furtună și urgie...

19

Corbi am zărit în zori plutind în zbor
 și-atît de dureros țipau și-atîta suspinau,
 vechi răni îmi răscoleau cu țipetele lor
 și în străfund de suflet jăratîc îmi turnau.

Corbi am zărit în zori șezînd pe ramuri
 atît de zdrențuite ca și viața mea,
 parcă-și spuneau ceva despre schimbări și flamuri
 ce-n suflete bolnave ei văd a se-ntrona.

Corbi am zărit în zori zburînd spre stele,
 spre stîncile pe ceruri rezemate.
 Eu mi-am urcat, în grabă, dorul pîn' la ele...
 Un dram de mîngiere spre mine o răzbate...

MÎNGÎIERE

Adesea-mi spun: putere nu mai ai
ca să te bați, ca să mai nalți un cînt,
vampirii ți-au răpit zburdările pe plai,

ți-e gîndu-nțelenit și mort și făr'-avînt,
Îmi mai rămîne doar pe brînci să mă tîrăsc,
satrapii frumuseții mă vor ucis, înfrînt.

Îmi pare că-i nevoie punțile să zdrobesc,
să le dau foc și-ntoarcerea-napoi să stăvilesc
și inima în bulgăre de gheață să-nvelesc,

în giulgiu să-nfășor simțirile-mi proclate,
să le așez în raclă, să zacă-n letargie
și sufletu-mi s-adăp din apa neagră Lethe...

Așa gîndește mintea, dar inima reînvie
un cîntec nou de doruri și vise încărcat
ce-mi spune-n glas de clopot ce cade din tărie

că nu în inerție — vîrtej neînfrînat
de patimi răscolite prin pieptu-mi se adună —
se naște bucuria și visul ne-ntinat...

Voi merge tot' nainte prin umbre și furtună!

MARTIN RÁZUS

(1888—1937)

Martin Rázus s-a născut la Vrbica, lângă orașul Liptovský Mikuláš. În 1911, a terminat teologia, la Bratislava, după care a întreprins o lungă călătorie prin mai multe țări ale Europei.

Poet solitar, de tendință națională, continuă să descopere în sub-solul societății vulcanice neliniști și să prevestească în versuri mesianice sosirea unor vremuri ale răzbnării. Poezia lui se aseamănă, în multe privințe, cu cea a lui O. Goga sau Aron Cotruș. Este autorul volumelor de versuri *Clipe de liniște și de furtună* (1917), *Acesta e războiul* (1919), *O, pământ iubit!* (1919), *Piatră de hotar* (1925), *Schițe și convorbiri* (1926), *Săgețile sufletului* (1929), *În drum* (1935). A mai publicat romanul în versuri *Baciul Putera* (1934) și poemele de mai mare întindere *Anasver* (1936) și *Întîlnire* (1937).

De mare succes s-a bucurat cartea sa în proză *Maroško* (1932), admirabilă evocare a copilăriei, intrată în patrimoniul de aur al literaturii slovace. A mai publicat romanele *Maroško la studii* (1933), *Testamentul celor dispăruți* (1936) și *Regele circiumarilor* (1936).

MEREU LA FUND

Ai fost și vei rămîne
un renegat,
peste picior, de sus,
mereu luat.

Din sînge ți-au stors vin
și perle din sudoare.
Un amărit, un *sans-culotte*
al lumii proletare.

* Minia ta ca bomba,
ecrazită,
aruncă-n aer lumea
parazită.

Iei de la unii,
altora le dai
cînd alt apostol
îți promite rai.

Știu: la un semn,
grumazul ai să salți.
Se zguduie pămîntul
cînd tresalți.

Dar n-apuci bine ca să ieși
la prund
că iară cazi
la fund.

FLĂCĂRI ROȘII

Uimit, eu am zărit o lume cu sîngele sleit
de pictorul Tăcere în tonurile nopții zugrăvit.
Mari vălătuci de neguri prin vale se scurgeau,
părea că reci gurgane de stîncă-nvăluiau.

Pământ și cer — totuna, ca-n haosul primar,
ici-colo, doar, contururi se-ntrezăreau mai tari.
O rază-n beznă-apoi (Din vatră de vestală?),
pe-a apelor puhoaie lumineă sepulcrală.
Privesc și-n suflet grabnic mîhnirea mi se-așează,
sîngele-ngheață-n vine, aripa-mi se retează...
Am strîns uscate vreascuri, un rug am înălțat,
și pe altar, să ardă, ofrand-am aruncat,
acea ce trăiră în veac de vrăjmășie
în roșiile flăcări să afle bucurie!

ULTIMA IUBIRE

Cînd toți m-or părăsi,
din nopți venind, pîcloase,
doar tu-mi vei dărui
privirea-ți de mătase.

Mi-o sta sîngele-n vine,
s-or domoli dureri.
Rămîn singur cu tine
și-a tale mîngîieri.

O pasăre, pe casă,
tinguitor plîngea.
Tu gloria, mireasă,
și jalea-mi vei vedea.

Ți-așez inima-n palmă,
la sîn capul ți-oi pune.
Privind în zarea calmă,
m-oi duce de pe lume.

Cînd voi pieri-n uitare,
doar tu:.. Voi poposi
pe țărături legendare.
Dar tu nu vei mai fi.

ŠTEFAN KRČMÉRY

(1892 — 1955)

Personalitate multilaterală, bucurându-se de o mare autoritate în anii interbelici, Štefan Krčmáry a studiat teologia la Bratislava, a fost redactor la *Národné Noviny* și *Slovenské Pohľady* precum și secretar al prestigioasei instituții a culturii naționale „Matica Slovenaká“.

Poezia sa oscilează între romantismul național și simbolism, între drama națională și cea individual-existențială. A publicat patru volume de poezii: *Cînd s-a născut libertatea* (1920), *Herbarium* (1929), *Cîntece și balade* (1930), *Salutul poetului care a tăcut* (1944).

În istorie și critică literară, practică postulatele lui Benedetto Croce. Remarcabile sînt lucrările sale *Schiță de istorie a literaturii și culturii slovace* (1920), *Oameni și cărți* (1928), *O sută cincizeci de ani de literatură slovacă* (1943), *Poezia slovacă pînă în secolul al XVII-lea* (1955) și altele.

A tradus din Mistral, Heine, Mickiewicz, Petőfi.

MORMÎNT NECUNOSCUT

Sus stă salcîmul înflorit,
alb, cu arome crude,
iar jos, mormîntul prăbușit,
mort cine-o fi de unde?

Respir beția florilor
și ca-ntr-un vis mă sapă
un gând că zace-acolo-n frig
un om știut, în groapă.

Se bate creanga-n albul crud,
salcîmul cîntă-n strune
de cineva ce n-a știut
de ce-a venit pe lume,

de unul care a visat,
nălțîndu-și mîndre gînduri
pîn-ce căzu în zbor final
pe-a lepezilor rînduri,

de unul care a căutat
cu patimi, fără rost,
găsind — căută în lung și-n lat —,
aciă adăpost.

O floare cade din salcîm,
alb groapa primenește.
Eu cred că sînt pe-acel tărîm
și-acolo bine-mi este.

MORS REGINA

Sus te-ai urcat, pe vîrf de deal,
să te fălești că-mi ești rival.
Dar mie mi-ești doară supus,
îmi ești supus.

Te-ai luat la trintă inegală,
eu sînt regina ta de fală,
ascunde sabia, ești înfrînt.
al meu înfrînt.

Temei în pinze tu ți-ai pus?
Să fugi? E soarele-n apus
și-n jur bulboane doar și stînci
și dure stînci.

Și-a mea-i bulboana, neagra stîncă,
a mea prăpastia adîncă.
Supune-te ca toți ceilalți,
ca toți ceilalți.

PĂMÎNT

Cînd cea din urmă oară izbește în catarg
vîntoasa rătăcită ce-agonizează-n larg,
corabia se-oprește, se leagănă, se-nclină.
Sus, pe covertă, risul și dorul ce suspină
se-nvălmășesc în țipete de groază
că mîine nu e oază,
că mîine încetează...

Se-aștern ușor pe-albastrele întinderi
vîntoasele să moară pe vaste necuprinderi
și lunecă-n adîncuri corabia, putrezită,
de cer s-o agăța doar vela vestejită —
braț frînt de vise frînte, eterne și nebune —,

în juru-i se adună puhoaiete, și stele
clipesc, apoi se sting, se-afundă în genune
și nu și-or mai întoarce privirea spre galere...
Și nimeni niciodată ce s-a-ntîmplat
n-o ști la bordul navei ce s-a scufundat.
Pluti-va doar pustia
și bezne și tăcere...

OCEANUL VIETII

Oceanul vieții mare tătăzuiește-n soare
cînd peste el se-abate a dimineții boare,
catarg după catarg se mistuie în zare,
gînd după gînd se pierde în clipele fugare.

Oceanul vieții mare lucește, scînteiază
cînd soarele din cer oglinda-i luminează,
culori de curcubeu se-ntind, se risipesc,
în gînduri-diamante se-aprind și se rotesc.

Oceanul vieții rîde-ntruna, rîde,
dansînd aleargă valul, șegalnic îți surîde.
De ce o fi avînd oceanul somptuos
adîncul mort, pîcios și dureros?

Tăcere,
în adîncuri veșnică tăcere
ce nu va fi nicicînd de nimeni turburată,
o mută-ncremenire în negură săpată,
unde-ncetează brusc și ultima durere,
tăcere, veșnică tăcere.

Tenebre,
în adâncuri veșnice tenebre,
oricît deasupra soare s-ar aprinde,
nici licăr de lumină aicea nu pătrunde,
în văile pîcloase, în beznele funebre,
tenebre, veșnice tenebre.

Durere,
în adâncuri veșnică durere
și suferință multă etern nevindecată
în groase straturi, veacuri adunată,
de neînvins și fără mîngiere,
durere, veșnică durere.

MISTER

Valuri nesfîrșite, mare răscolită,
mare fără țărături, mare tăinuită,
tainică-n adâncuri și zidire sfîntă.

Pe noian de ape barca stă tăcută.
Dinspre margini urcă soarele, răsare.

Dintr-o parte vin, parcă dinspre soare,
parcă drept din soare văluresc spre barcă,
clipocind se-adună valuri mari spre arcă,
plescăind de parcă-s multe mii copii,
mii copii pe brațe cu spume perlate
și-n spume perlate doar de trai se zbate.

De cealalaltă parte porți de cimitir,
înspre porți se zbucium valurile triste,
triste ostenite ca un mut convoi,
convoi de bătrîne după un sicriu,
după un sicriu ce nu se oprește,
sicriul ce-i soarta care le pîndește.

La mijloc de barcă doi poeți ședeau.
Unul stă cu ochii la cele ce nasc,
celălalt privește la cele ce pier,
țintă ei privesc, ochii-s numai jar,
numai jar e gîndul, strune de cobzar.

Și astfel în barcă două glasuri cîntă.
Unul, alb se-nalță ca o porumbiță,
porumbiță albă strălucind în soare;
cellalt ca un sorb negru se coboară,
se coboară-ncet, pe-un mormînt se-așază.
Barca-i solitară. Aprig marea cîntă,
marea fără țarmuri, o eternă taină,
tainică-n adîncuri și zidire sfîntă.

Soarele apune, spre sfîrșit se-ndeamnă.

VALENTIN BENIAK

(1894—1973)

În literatură, Valentin Beniak a intrat târziu, n-a făcut parte din nici o direcție sau grupare literară, doar în anumite versuri se reflectă vitalismul programatic al „poetiștilor” cehi. În perioada de vîrf a creației sale, situată la începutul anilor patruzeci, devine un poet de un răscolitor lirism, exprimat într-o frazare amplă, desfășurată.

A publicat volumele de versuri *Să mergem mai departe, nori* (1928), *Ecoul pașilor* (1931), *Colier regal* (1933), *Lunapark* (1936), *Porumbelul de poștă* (1936), *Ghindă* (1938), *Veghe* (1939), *Sofia* (1941), *A doua veghe* (1942), *Miruirea* (1942), *Igriș* (1944), *Oreșniță* (1967), *Amor plîngînd* (1969), *Sonete vespérale* (1970), *Medalioane* (1971).

Poemul *Sofia*, din care prezentăm aici doar *Dedicația* și un fragment din partea introductivă (*Halucinație*), este o compoziție antirăzboinică, o revărsare furtunoasă de sentimente derutante prilejuite de începutul marelui dezastru, care a fost cel de al doilea război mondial, văzut de poet ca o intrare în eclipsă a rațiunii. *Sofia* are aici sensul primordial de înțelepciune, care este asaltată de instinctele agresive.

SOFIA

(Fragmente)

DEDICAȚIE

În aste zile triste, sufletul meu sărman,
ce a sorbit pierzării și s-a-nroșit de sînge,
ți-l dau ca să-l ascunzi în lada ta de zestre
ca pe-o mărgea de sticlă.

Vai, timpul, hoțomanul, cum ne-a mai jumulit,
cum ne-a tot dus cu apa pe Dunăre la vale.
Mă ia și mă așază în raftul din almar
ca pe o amuletă.

HALUCINAȚIE

I

An patruzeci hai vino bestie-naripată
te-am așteptat cum nu cu inima-nghețată
la parastas grăbește la adălmaș drăguță
că tu-n caftanul putred ne-aduci o părăluță
dar o nuia vrăjită s-o naște din altoi
cornițe ne vor crește-în drăcescul tontoroi
La colindeți în traistă ne-nveți ca să visăm
ape-n cerneli în miere oțetul să turnăm
belșug aduci o muscă în bob de chihlimbar
cercei de briliante tu Sofiei în dar
monarh ce aparții de vremurile hide
la cîrmuire-așezi un negru demon, gîde
din gologanii de-aur talăngi la git ș-or face
înnebunit cocoșul vesti-va prin răstoace
că-i răsărit dar hăuri se vor căsca-n pămînt
la Neapole renaște Ianuarie cel sfînt
și iar va predica ne va vorbi de jug
dar va trăi din bine, cu toate din belșug
prăpăstii s-or închide și s-or deschide
femeilor la sîn s-or strecura tilhari
zdrahonii Groazei trupul lor vor frînge

Bărbați zdrobiți, în zale, pe năsălii vor strînge
feciori ei vor strivi în zori de primăvară
Dar viața-i o poruncă și morții vin s-o ceară
și viață strigă cerul ea din adînc vîiește

Hai, Sofia, din salcie un fluier meșterește
nu pregeta și cîntă căci la Pompei e seară
troienele de lavă ne ard și ne-mpresoară
ca boabele în teasc ne strîng pe amîndoi
de viață dezlegați să ne iubim apoi
cînd sufletul s-o prinde în alte rădăcini
despovărați de carne ne vom preface-n crini

Dar pînă cînd al vremii zăvor se va crăpa
urcior pe cap vei duce și te vei legăna
din șolduri dinainte-mi, în dulce nebulie
voi bea din apa ta Cuprins ca de beție
triumfător striga-voi: e calea noastră lungă
Timpul oricum ne-o duce chiar dacă strînși în strungă
timpul oricum ne-o duce ești creangă de măsline
cu negru corb te-oi lua cu tine am să vin
să te depun lui Noe pe arca-i minunată
hrănit doar cu speranța la viața reînnodată
doar cu speranța albă ce chipul tău va lua
cu-a dragostei povară tu mă vei încărcă
ferice și-mblinziți vom trece prag de vis

An una mie nouă sute patruzeci s-a scris
O tu mărite Doamne, atîta ne iubești
pe cîmpuri de bătaie în valuri ne pornești
ce chip spre noi torni ce față-ngrozitoare
în oale-ți dau în clocot fierturi otrăvitoare
minerul mișcă-n teacă ies șerpilor cu cunună
stă pușca să țintească și bombele se-adună
tu deșteale îți frigi și ce-ai durat tot năzui

Doar cît păunu-adaptă pe Sofia să-ngădui
doar cît să pregătească pe slujinica, Marina
prin ploaie și noroaie să îți aducă cina
în prag să te primească așa cum se cuvine

răgaz să lași atîta poștașului ce vine
deși eu știu că timpul năprasnic te zorește
pîn-or veni strigoii, îngăduie, te-oprește
Strigoaice din pădure s-or instala în rai
Cum ne va-ntîmpina Sofia noul crai
ce-n vrajba lumii-ntregi stăpin va fi pe cal
acela ce ne-o arde ca într-un foc bengal
ce friiele va ține cu preț de oseminte

Ci îți va da iar chipul lupoaicei fără minte
eu izgonit prin codri tilhar iar să mă fac
și pene iar de uliu să-mi pun și să îmbrac
și să mă hăituiască jandarmii ațîțați
Dar cum? că noi sîntem în veci de veci legați
eu la picioare-ți stau, eu cîine-ți sînt supus
din țărîm în țărîm din văi și pînă-n virfuri sus
împărăția morții îmbrățișați străbatem
cît unda veșniciei din nou se va abate
și mugure și floare și miere să desfete
mai tare-i ca iubirea eterna firii sete
eterna firii sete o nouă viață cerne
și în cuptor pe vatră o nouă pline-așterne
Căci tainele iubirii și pîinii sînt în muguri

Cînd stai privind în zare ca sufletul să-ți bucuri
și-ți spui o rege, mîhnit de ești ascultă
trist glasul meu vibrînd pe strune de lăută
un tril de ciocîrlie zvicnit în spaima nopții
ce viața a durat ți-or lua iar mîine sorții
Soarele cine-a stins și beznelor ne-a dat

E teiul mare-acum e timpul de tăiat
e primăvara moartă ucisă-n crînguri zace
din rang de cavaleri în slugi ne vom preface
în pivnițe degeaba pline cu mied ulcioare
vor da iconoclaștii năvală-n catedrale

alcovurile noastre-or umple hetaire
sigiliul meu de rege își va afla pierie
un nou Hristos în patimi viața să ne-aducă
Se-apropie finalul cînd moartea se aburcă
sînt polii încheștați, e timpul de plecare

Dar omul în pămînt cum să se-ngroape oare
Ulei să torni, zadarnic, opaițul s-a stîns
Cînd ostenitul suflet din trup ți s-a prelins
lutu-aruncat să fie în neguroasa zare

Ci bobu-ascuns în glie sau roada din petale
să mai viseze nu pot la crînguri însorite
Își spune omul iară: prin veacuri rău cernite
eu om am fost și om eu voi rămîne
de-oi ști să stau mereu alături de Tine
și apărat de Tine sub brașul ce veghează
să nu mai fie guri ce nu se-ndestulează
o sarică și-o pline să aibă fiecare
și cel ce răscolește a lumii taină mare
vreodat' să nu mai fie de gînduri îngrozit
slobod să soarbă aer și fără bir plătit
străbată-n larg pămîntul ce este-al tuturor
în ramuri vesel cînte mereu privighetoari
pe sat pogoare pacea eternă și umbroasă
eternă curcubee pe boltă să ne stea
poetul tău, Sofia, toporul să arunce paharul să și-l bea

.....
Au una mie nouă sute patruzeci s-a scris
ferice și-mblînziți vom trece prag de vis
acolo tu m-așază balsam pe trup mi-adună
mă scaldă-n mirodenii și-mi toarnă mătrăgună
să dau afar năduful, amarul răscolit
eu vrăjitor ce-am fost, Acuma părăsit
la tine vin Sofia de mină să mă prind
tu alb vestmint îmbracă cînd beznele se-ntind.

JÁN SMREK

(1898—1982)

Spiritul boem al lui Ján Smrek își are rădăcinile în vitalismul bergsonian și întreaga sa operă poetică se înalță ca un elogiu adus vieții trăite vesel și dinamic. Poetul vede pretutindeni în jurul său mișcare și mișcarea continuă îi procură o stare de bună dispoziție și frenezie. Se închipuie hoinărind lumea toată cu zîmbetul nelipsit de pe buze, brăzdînd pe nave albe și suple ca niște lebede oceanele globului, acostînd și părăsind porturi, unde adesea nu găsește pe nimeni și nu-l așteaptă nimeni, petrecînd în tavernae cu marinari, în care îi desfată ochii fete frumoase și mai ales robuste — genul său feminin de predilecție.

A publicat volumele de versuri *Ostîndit la sete eternă* (1922) *Zilele în galop* (1925), *Noduri divine* (1929), *Numai ochi* (1933), *Poetul și femeia* (1934), *Grăunte* (1935), *Ospăț* (1944), *Fintîna* (1945), *Icoana lumii* (1958), *Strune* (1962), *Să nu-mi stricați cercurile* (1965). A scris și versuri pentru copii (*Alfabetul în imagini*).

A făcut traduceri remarcabile din maghiară (Petőfi, Ady), franceză (F. Villon) și rusă (Pușkin).

Între cele două războaie mondiale a fondat și a condus prestigioasa revistă de literatură modernă *Elán*.

MESAJ

Nicicînd s-abandonez eu n-am să pot
nebuna goană după o himeră,
sufletul meu hoinar și răzvrătit, ilot
refuză s-acosteze în porturi de galeră.

Voi din a siguranței pîine caldă
atît de bine și de vesel vă-nfruptați,
sînteți cu niște prunci, virtuțile vă scaldă
și-n paradis sînteți, desigur, așteptați.

În noaptea zămislirii mele mi-au injectat în vine
narcoticul neliniștitelor indicii.
Privirea mea-i fugară navă pe-oglinzile marine
și inima năvală de capricii.

Vibrează-n mine doar eterne încercări,
n-am terminat nimic, nicicînd,
în clocotul nepotolitei nerăbdări
m-oi zbuciuma pîn-oi cădea-n mormînt.

Își caută fiecare steaua lui cu sîrg,
dar fericit acela ce rostul și-l găsește.
Ci totul se preschimbă la al vieții tîrg
precum a roții vreme se rotește.

Orbește eu m-arunc, cu brațele deschise,
și să trăiesc aș vrea ca pasărea din cer,
căci nu-ncetează, cum îmi fură scrise,
fantomă nestatorniciei să mă vrea străjer.

Eu, azi aici, iar mîine — cine știe?
Pe frunte îmi dansează semne de-ntrebare.
Mă mîn cu biciul singur și-i trag cu vrednicie
că viața scurtă e, nu cruță, nu-i iertare.

Ce sînt, nu mă-ntrebați, eu diplomă nu am.
Eu navă sînt, nici cîrmă n-am nici țintă.
un liliac ce-n zori m-agăț într-un cotlon infam
iar noaptea aripa-mi în iute zbor se-avîntă.

Voi v-ați înfipt adînc în glie, ca stejarii,
voi sînteți continuitatea și vrerea din strămoși,
eu de la lege m-am îndepărtat,
pe-a fanteziei pînză desenez năluci
c-o pensulă ce-n singe am muiat.

SALOMEEA

În pîcle de fum și-n duhoare de vin, unduioasă
dansai,
o nuia mlădioasă erai,
sprintenă ca fulgerul electric,
ușoară, vapoasă.

Din ochi, cui zîmbeai?
În brațe, pe cine strîngeai?
Toți tremurau
și parcă să-și dea duhul stăteau
săgetați de marea-ți splendoare.

Ca un hoț,
ședeam nemișcat într-un colț,
eu, tînăr poet, tăcut,
și te priveam pe tine
și tot ce era împrejur,
dezmățul din jur
pierise din mine.

Erai atît de frumoasă!
Îți scăpăra dorința din ochi.
Ploaie de roze de pe buze-ți cădea
și formele brațelor tale mereu se treceau,
dintr-una într-alta se petreceau.

Obrazul tău scînteietor
privirilor mele bucurie oferea,
iar sufletului întristare:
am descoperit în tine o floare tropicală
transplantată în ținuturi polare
lipsite de soare.

Azi nu mai are cîine
să-ți întindă capul lui Ioan pe tipsie
pentru dănțuiala ta ametoare.
Acea ce astăzi cu hîlpave poște în gît
la tine se uită, tolăniți în fotolii,
oferă bancnote și-atît.

Milă mi-e de splendoarea ta
mindrie a lumii!
Presimt: va veni un balaur,
pieptul tău feciorelnic, ducă,
îl va zdrobi, crudul, ca pe o coajă de nucă
și miezul-inimă va zmulge din el.
La urmă te va călca în picioare.
Vei băga de seamă tîrziu c-ai devenit femeie
jefuită de nestemate și orhidee,
c-a tuturorora ești și-a nimănui.
Azi?
Te desfeți, strălucești,
apoi viața te va face să plîngi, să bocești,
dar fîntîna ochilor blînzii
lacrimi destule nu va avea.
Un an, doi, trei
și, poate, te voi revedea.
Din frumusețea ta
va fi rămas atunci doar părul.
Și fi-va ponosită catifeaua chipului tău,
o umbră fi-vei

Însingurată-n chin
și-n ochii tăi întipărite fi-vor
picle de fum și duhoare de vin.

SĂ NU MĂ SPÎNZURAȚI

Să nu mă spînzurați,
nu încă!
Doișpe psalmi să mai scriu,
așa cum știu eu,
unșpe să-nchin libertății,
ultimul morții mele, și-atît.

Mai vreau și tutun
să-mi răsucesc o țigară,
dați-mi și-o cupă de vin,
deschideți fereastra
să cuprind din priviri, albastră, tăria,
să-l văd stînd pe nórul cel alb
pe fiul ce se născu din Maria.

Cîteva fire de flori aș mai vrea,
să miros și prin ele
adio să spun aromelor gliei.
Cînd floarea în mînă eu țin
alunecă totul în rîpa uitării,
totul, și suferințele grele.

Cînd milioane-s răpuși pe cîmpuri de luptă,
unul în plus, fie,
nu mai contează.

Ne-om revedea cu toții în altă-mpărăție
cu ape limpezi și locuri de verdeață,
sub ochiul Celui Mare ce veghează.

Cînd omul își învinge frica
de moarte, vai de voi!
De mii de ori de-l spînzurați,
nici în mormînt n-o să scăpați,
de rîsul strîmb al lor,
de ochii goi.

Cînd omul poate să se-arate
egal cu Hrist
ce moartea birui și se-nălță la cer în veșnicie,
ce mici păreți de sus, ce ne-nsemnați,
a voastră-nțelepciune
o jalnică pustie.

Asupra ta, Cuvînt
ce mugur prinzi în suflet de poet
n-a triumfat nicicînd Caligula sau Nero,
stăpînitorii lumii sînt nimic
în fața Ta, cuvînt al celor drepecți,
ascet.

Eu versu-acesta în subteran am scris,
dar am să-l bat în cuie pe ușa unui templu,
iar voi vă veți holba nebuni la el
și veți urla ca niște cîini
atunci cînd omenirea va-ncheia,
triumfătoare,
cumplita dramă mîini.

Să nu mă spînzurați,
nu încă!
Nu azi,
lăsați-mi răgaz
să spun printre gratii ultimul meu cuvînt:
Eu mor ca om, nu dară ca un cîine
și cred că am să intru-n paradis,
lăsînd în urmă lumea voastră ce se-ncheie
mîine.

BACCARDI

Odinioară hulpav vă sorbeam,
licori slăvite,
cu etichete-n graiurile toate
ce se vorbesc pe-acest pămînt,
sclipind ca niște nestemate.

Ne-ați fost sentimentală geografie,
privindu-vă, din ochii noștri se făceau ocheane,
vrăjiți ei străbăteau întinsele oceane,
iar sufletul, minat de-a voastre toane,
lunatic lumea largă treera.

Din patruzeci de romuri ca să bei,
din tot atitea specii de coniacuri, cu temei,
asta a fost, o, Doamne,
asta da, libertate,
magnifica senzație a vieții fără toamne
și-adevărata
universalitate.

Cela ce cată în alcooluri numai udătură
să-și stingă setea nevoiașă,
n-are habar de-a gîndului zburdalnică măsură,
de-avînt sau fastuoase înălțări:
cunoaște doar miezeria umană pedestrașă.

Cu cît mai multă-nțelepciune omul dobîndește
magiile alcoolului slăvește și exaltă,
cu sigură-ndemnare ele-l poartă
din vis în vis, din țarm în țarm îi saltă.

Baccardi! Al tău nume mi-a rămas înfipt în creier,
deși pe limbă gustul nu-ți mai simt demult,
pe tine te-am ales, mireasă-ntre mirese,
dintre atîtea-amante ce-am avut, crăiesă,
și tu mi te-ai urcat în suflet
precum mercuru-n termometre,
lin și mut.

Te-ai dus,
faci parte dintr-acele
pierdute pe-ale vieții fără-de-ntoarceri serpentine.
Nu, nu gîtlejul meu,
ci sufletul e însetat de tine.

Gîtlejul meu, săracul, a deprins demult virtutea
ce modestie i s-a zis, măestru,
dar sufletul, pe el nu-i chip să-l păcălești,
nesățios ar bea nectare din povești
ce țări, noroade leagă
precum oceanul scaldă întregul glob terestru.

O dată doar de-atinge-n treacăt norii,
acel ce-i om, în vierme nicicînd nu s-o prefăce.

în rimător prin glodul pămîntean.
Acele patruzeci de nobile coniacuri,
ce buzele-mi au sărutat cu-alean,
n-a fost o chestiune personală,
ci epoca de aur a întregii omeniri,
cînd omul era încă un titan.

Atîtă ne-mbăta întinsul-necuprinsul
că muşchii începeau să ne trosnească,
mărită, inima stătea să ne plesnească,
eteric, sufletul cu Dumnezeu se-mbrăţişa
în timp ce trupul ostenit sub masă luneca.

Şiragu-acela de carafe suple
ce se făleau cu bătrîneţea lor —
era adevărata poezie,
cununa frumuseţilor,
era istoria adevărată
ce trimitea din veac în veac, prin lume-nsîngerată
salutul său de bine şi de bucurie.

În sticlele acelea citeai ca-n vechi hrisoave,
căci şi alcoolul are strămoşi de viţă veche
şi capete încoronate.
Baccardi, martel, hennessy — trei dinastii celebre
şi fiecare cu povestea ei fără pereche,
atît de palpitantă că n-ai vrea
nicicînd să se sfîrşească.

Din clipa cînd ne-a răsărit mustaţa
cu-asemenea poveşti ne-a adăpat viaţa.
Carafele noi ca pe-un glob în palme ridicam,
îmbrăţişînd în ele lumea toată.
Şi zîmbetul nestăvilît ne răsărea pe buze
ca uraganul din adînc pornit să bată.

Și zîmbetul acela era triumful nostru,
conștiința
Că omul n-a murit și că mereu re-nvie.
Pînă la stele tu urcai,
cu mîna fulgerul prindeai
și din nimic tu aur făureai
ca-n vremi de alchimie.

Miraculoase sticle pe negru raft tronau,
în goticele crișme, șirag, să te desfete,
noi le sorbeam cu rîvnă ca niște vechi bucoavne,
parc-ar fi fost Petrarca,
alesele-i sonete.

Pe scări de piatră coboram,
evlavioși ne așezam ca-n temple de aramă,
pe gitul sticlei limbi de foc ieșeau,
în creștet ni se așezau,
cupele zornăiau
ca într-o melodramă.

Napoleon, el însuși, pînă la noi venea
în galbena licoare ce numele-i purta,
noi chipul lui în sticlă irizat parcă-l vedeam
și mugetul Parisului parc-auzeam,
din poloboace mari Parisul se-ospăta,
cu grație Cezarului clondirul închina.

Ce grai internațional mai sclipitor
decît acela-nchis în nobila licoare?!
În graiu-acesta imnul omenirii se cînta
și lacrimi de iubire el storcea
din ochii tuturor.

Nu, nici că fi-va bine pe pământ
cît mîinile ce-ncarcă azi cartușe
n-or umple sticlele cu elixire.
De ce să curgă singe?
Să curgă băătură!
Și-n loc de bubuit și canonade,
răsune blînd doar clinchet de potire.

.....

EMIL BOLESLAV LUKÁČ

(1900—1979)

Emil Boleslav Lukáč s-a născut la Hodruša, a făcut liceul la Banská Štavnica, teologia, la Bratislava, Paris și Leipzig. Începînd din anul 1926, a lucrat ca profesor de limba slovacă la Academia de arte din Bratislava. A fost redactor și redactor șef la mai multe reviste cunoscute (*Mladé Slovensko*, *Slovenské smery*, *Tvorba* etc.).

Opera lui E. B. Lukáč se constituie dintr-o suită de interogații metafizice. Poetul e un moralist absorbit în toate etapele vieții sale de preocupările și îngrijorările obștei. Îmbrăcînd adesea haina predicii biciuitoare, poezia lui acuză degradarea principiilor, mai ales a iubirii considerate ca liant universal al umanității. O simpatie constantă l-a legat de Franța, de cultura acesteia și, mai ales, de poetul Paule Claudel, din care a și tradus. A mai tradus și din Ady Endre de care era, de asemenea, temperamental apropiat.

A publicat volumele de versuri *Confesiune* (1922), *Dunărea și Sena* (1925), *Imnuri pentru preamărirea Domnului* (1926), *Iubire fără iubire* (1928), *Răspîntii* (1929), *Cîntecul lupilor* (1929), *Elixir* (1934), *Molohul* (1938), *Babilon* (1944), *Dies irae* (1946), *Odă pentru ultima și cea dintîi* (1967), *Romanțe pariziene* (1969) și *Inimă sub Caucaz* (1978).

E STEA PĂMÎNTUL?

E stea pămîntul? Și dacă e
unde-i sînt razele? Le-a înghițit
eterul sumbru sau propria lui umbră?

Tot zboară, zboară umbroasa asta stea-
și rece e ca gheața!
O mină de noroi! În ce s-o ține oare
cînd carapacea dragostei s-a spart?
Și ura forța chiagului să aibă?
Perversă nebunie: zavistie-ntre frați
și dragostea-ntronată-ntre dușmani?
Cuib rău de viperi rele, spre ce liman plutești?
Nu, porumbelul creanga de măslin
zadarnic peste el ar flutura-o.
Vulturi să vină și să se repeadă!
sau un balaur? Iarăși un balaur?

ODĂ PENTRU ULTIMA ȘI CEA DINTÂI

(Fragmente)

Liberté, égalité, fraternité

I

Nu, nu pentru prima,
nu, nu pentru-a doua,
nici pentru amîndouă.
Ci numai pentru — a treia.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
Vampiră.
Nu pentru tine,
nici pentru tine
Acritură.
Doar pentru tine,
și numai pentru tine,

tu cea din urmă
și totuși cea dintii.

II

Menade,
Erinii,
Furii,
fantome căpate,
mintoaselor,
hămesitelor,
hulpavelor,
hăpăiați
din gîrla de purpură
în timp ce de sus, din ferestre
se aruncau garoafe roșii,
răscoapte,
la pieptul lui Bonaparte.
Perpetuum mobile.

Nu, nu pentru prima,
nu, nu pentru cea de-a doua,
nu, nici pentru amîndouă.
Ci numai pentru-a treia.

III

Nu pentru tine,
nici pentru tine,
forță magnetică,
silnică,
hecatombă,
bombă,

urnă fără de fund,
moloh burzului și crunt,
idol ideal,
cucoană.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
fata morgană.

.....

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
bîzdîgoaso,
maniac,
crudo,
brutalo,
bălăcărito,
zvîntato,
vagaboando,
cruce îmbîrligată.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
mască mascată.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
trucată,
calpă,
pamblicară,
prefăcută,
perfidă,
scorie,
huhurez,
pațachină.
Nu pentru tine,

nu, nu pentru tine,
cabotină.

.....

Nu, pentru tine,
nu, nu pentru tine,
scornitoare,
vrăjitoare,
scamatoare,
mînjită,
murdărită,
păcătoaso,
iubăreațo,
ronțăitoare.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine.
Măsluitoare.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
strigoaico,
jumulito,
zărghito,
stație de nimeni păzită,
balama ruginită,
clopot fără de inimă,
inimă de fiară,
inimă pasageră.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
aventurieră.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
sfirtecato,
sfirtecătoare,

bestie,
birjereasă,
harapnic,
stoarsă,
friptă și arsă,
vestejită.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
ipocrită.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
trufașo,
poznașo,
zăpăcito,
încîlcito,
rîzgîiato,
bolovonoaso,
cu mucii-nghețați
în batistă.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
exhibiționistă.

.....

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
zeiță,
madonă,
prințesă,
metresă,
haimana,
afurisită,
rătăcită,

schimbăcioasă.
Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
monstruoasă.

Nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
deși din vatra ta,
din cenușa ta
a ieșit
fiul tău
cel devotat
ce-ascultă porunca
celor morți și celor vii.
Și totuși și totuși,
nu pentru tine,
nu, nu pentru tine,
monument de piatră.

IV

Nu, nu pentru prima,
nu, nici pentru-a doua,
nu, nici pentru amîndouă.
Doar pentru cea de-a treia.

Nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
stîrpitură,
invidioaso,
morăcănoaso,

închiondărato,
sforaro,
uneltitoareo,
lingușitoare,
miorlăitoare.
Nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
tejghetăreasă.

Nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
scheletică,
aschimodie,
desfrunzito,
ofilito,
înțepenito,
stătuto,
sterilo,
adormito.
Nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
miloago.

Nici pentru tine,
nu nici pentru tine,
pizmuitoare,
de genii mîncătoare,
spărgătoare,
infractoare,
aîtropofagă,
necrofagă.
Iconoclastă.
Nici pentru tine,

nu, nici pentru tine,
obscurantistă.
Nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
volbură a copilăriei mele,
nebunie a tinereții,
tocătoarea maturității,
armă ruginită,
sufragetă poticnită,
victorioasă.
Grimasă.
Și totuși, totuși,
nici pentru tine,
nu, nici pentru tine,
copil de pripas, zdrențuită.

V

Numai pentru tine,
doar pentru tine.
Fără tine trinitatea vie
rămîne doar o parodie.
Din toate,
tu singura în trinitate.

Pentru tine,
numai pentru tine,
fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Tu umilită, cenușereasă sfioasă,
slujnicuță ce ții în cîrcă cele două cocoane
țifnoase,
tu cea-mbrîncită ce nu-mbrîncești pe nimeni,

tu cea uitată ce nu uiți pe nimeni,
tu cea pîrjolită ce pe nimeni nu pîrjolești,
tu cea rănită ce pe nimeni nu rănești,
tu cea ades ucisă ce pe nimeni nu omori,
tu, truditoare, pe la curți pînă-n zori.
Tu cea din urmă și totuși,
cea dintîi.
Din toate,
Tu singura în trinitate.

Pentru tine,
numai pentru tine,
fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Tu leac bun pentru toate, *serum*,
tu *stella maris*, tu *lacrimae rerum*,
luceafăr de zi, luceafăr de noapte,
stropul de rouă pentru-nsetați, mană-n pustie și lapte,
pescăruș călăuz, torță în bezne latente,
ziditoare de poduri între continente,
tu cea din coada mesii și tot mereu în frunte,
cea fără de egal, ce nu vrea să înfrunte.
Tu cea din urmă și totuși,
totuși cea dintîi.
Din toate, tu singura
în trinitate.

.....

Pentru tine,
numai pentru tine.
Fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Tu braț ce peste toate mîngiere-ntinzi,
inel de cununie ce lumea legi și o cuprinzi,
sărbătoare cu zi în calendarele nescrise,

Sibilă coborită din cărțile de vise,
recoltă-a celor șapte ani de strîmbătate,
suflet curat ce scursoarea lumii străbate,
tu țară caldă, dulce depărtare mult visată,
tu pumnul lui Cain oprești cu mîna-ți delicată.
Tu cea din urmă și totuși,
totuși cea dintîi.
Din toate, tu singura
în trinitate.
Pentru tine,
numai pentru tine.
Fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Tu vestală, tu suflet de mamă,
odaia noastră de-odihnă, icoană,
verdeață pe marginea tristelor căi,
rece izvor potolind nepotolite văpăi,
coașa de pîine la buza celor sărmani,
ospaț cu de toate pentru mulții orfani,
stîlp al pămîntului cînd pe tine se ține,
cruce a cerului, reazăm de bine.
Tu cea din urmă și totuși,
totuși cea dintîi.
Din toate, tu singura
în trinitate.

.....

Pentru tine,
numai pentru tine.
Fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Piatră nerăzbitei cetăți pusă adînc temelie,
piatră marcînd cărarea vieții cea cenușie,
lapis-lazuli, podoabă-atrăgătoare,
lapis refugii, adăpost la timp de ninsoare,
jeratic ce arzi în muștrări răutate,

ce-așezi pe buze doar bunătate,
balsam pe răni dureroase,
fir al Ariadnei în nopțile pîcloase.
Tu cea din urmă și totuși,
totuși cea dintîi.
Din toate, tu singura
în trinitate.

.....

Pentru tine,
numai pentru tine.
Fără de tine între surate
s-alege praful din trinitate.
Tu vis apropiat, tu stea în depărtare,
trecînd cumplite stavili, te vom ajunge oare?
Unind în hore inimi, printre minciuni scălimbe,
prin neguri și puhoaie și adevăruri strîmbe?
Speranța cea din urmă, mijînd pe cer poltron,
tu ultimă traversă, pod ultim, ultimul ponton,
scară de curcubeu întinsă spre-ndepărtata Meca,
drum ce ne-ndreapți spre capăt, spre Omega.
Tu cea din urmă și totuși,
totuși cea dintîi.
Din toate, tu singura
în trinitate.

.....

LACO NOVOMESKÝ

(1904—1976)

Personalitate cu preocupări multiple, Laco Novomeský a fost poet, publicist și om politic. O acuzație nedreaptă l-a scos în afară vieții publice în anii 1951—1960.

S-a desprins inițial din matca expresionismului și a vitalismului euforic cultivat de „poetiștii” cehi, instalându-se curînd într-o poezie dominată de dorința acută de conciliere între destinul individual, fragil și caduc, și aspirațiile spre o armonie necesară între oameni.

A publicat volumele de versuri *Dumineca* (1927), *Romboid* (1932), *Ferestre deschise* (1935), *Sfîntul de la marginea satului* (1939), *Creion de contrabandă* (1948), *Vila Tereza* (1963), *30 de minute pînă în oraș* (1963), *De dincolo și alte poezii* (1964). A tradus poezii din B. Pasternak.

Laco Novomeský a fost unul dintre principalii animatori ai grupului de scriitori de la revista interbelică *Dav*, în paginile căreia a publicat numeroase eseuri despre problemele literaturii moderne.

CIMITIR LA MARGINEA ORAȘULUI

Înfiorat de el, miresmele îi caut,
caut amintiri zdrobite în depărtate vremuri,
copilăria-mi caut

în florile uscate pe bulgări de mormînt,
zdrobite amintiri sub pietre funerare,
lingă un sfînt pompos cu aer de rigoare,
necunoscut episcop în statuă baroc.
Mînați cu gingășie de lacrima de rouă,
cleioșii melci pe cîrja-i se respiră,
pe cîrja lui de aur chihlimbăriu se-nșiră.

Mereu ți caut mireasma, deși cunosc prea bine
ogorul răscolit de dincolo de porți, de dincolo de
viață:

țepoasele urzici veghind la somnul veșnic,
sinucigași ce dorm sub foi de molitvenic,
mormanele înalte de oîlitate jerbe,
mulțimile de oameni ce în tăceri acerbe
ascultă gilceveala cioporului de vrăbii,
absurda risipire de țișători culori,
de fără rost splendori;
și cruci, cruci multe ritos aliniate —
dezordine în viață și disciplină-n moarte.
Pămînt în care-și au obîrșiile toate.
Pași-mi cunosc, le-aud ecoul peste poteci clisoase,
dureri înăbușite
în piepturi de morminte prăbușite,
mirosu-necăcios de smirnă și tămîie,
stafiile nemăcinatelor schelete,
statui cu mute buze, roase de-a vremii sete,
și golul, vastul gol pe nerostita vorbă.
E spaimă, spaimă-adîncă în negrăita morgă
de inutilitate și deșertăciune.

În zilele cu soare să văd și alta pot.
În zilele cu soare,
în clipe liniștite,

îngerî damnați eu văd.
Metalici îngerăși, din aripile frînte
bătînd și răscolînd mormînte,
vrînd parcă de sub humă pe cei în pază-a smulge
și să-i aburce-n cer
în zbor prea pămîntean
de fluture mirean,
în zbor fără sfinție, precum s-au pogorit,
ca frunza ruginită pe-o aripă de vînt,
căzută-alături pe mormînt.
Catifelata boare se joacă-acum cu ea,
cu galbena frunză.
O gălbejită foaie aidoma răsucea
studentul ce credințe și dogme deslușea
și-n șoaptă murmură
mii de cuvînte fără de-nțeleș,
mii de muște ce stînjeneau
somnul adormiților robilor de o credință și de alta,
ce roiau în jurul celor doi Hristoși,
unul pătîmind răstîgnit, bunătate-mpărțînd
celălalt...

.....

Eu îl îngîn. Murmur inscripții de pe cruci,
necunoscute nume ușor silabisesc.
Nu pentru prima oară azi eu un sfat cerșesc,
aceeași întrebare de ani și ani mereu le-o pun:
un dram de pace cum să iau de-aici și cum s-adun
pentru cei de dincolo de poartă,
dincolo de-mprejmuirea nu prea-naltă?

Vei fi alai de monahi orbi și goi,
șirag de nopți, smolite, fără vis,
neputincios și sterp ca din noroi
să faci frumoase flori de paradis.

Și o epavă fi-vei, fără sînge,
răni multe te-or durea,
o salcie tăiată care plînge
cu singura-i podoabă-o rămurea.

Și clopot spart în turn dărăpănat,
netrebnic bici, un cnut ferfenițit,
cap fără trunchi însingurat,
alături c-un topor în buturugă-nfipt.

sîn gol, căzut, de lapte stors,
un pîtec de rahitic, de copil flămînd,
pe spicul ars și doborît și-ntors
o pată de tăciune fumegînd.

Izvor secăt vei fi! Drumetu! să nă poată
să-și stingă-n el a buzelor arsură,
și-vînt hoinar, bătînd din poartă-n poartă
ce ostenit pieri-va în răsură.

Dar vei mai fi, odată, și-a morților trezie!
Atunci veni-vor, stoluri, și clipele rîvnite,
înalț semnal de trimbiți suna-va din tărie,
pădurea-și va întinde brațele amorțite.

Din cioturi noduroase și negre-mbîrligate,
ea va așterne hori de smei și spiriduși
în umbrele de case, ruinate, blestemate.
În ale tale umbre! O, lume de cenuși!

MICĂ PÎNZĂ AUTUMNALĂ

Al vremii chip încet se șterge,
pe furiș.
Scîrție greierii, ascut cuțite
prin măcriș.
În sînge roș de tomatice roze
le spală
pînă ce-n clisă-și scutură și ultima
petală.

ÎN LOC DE EPILOG

Cu Prometeu, pătitul, amenință-ne soarta
și-n pîlc să vină vulturi să ne ciugoală-n piepturi,
noi tot vom ține calea, noi tot vom ține dreapta
făclie și răzbi-vom prin foc și parapeturi.

Vrem să aflăm ce taine ascunde-n zări pămîntul,
ce gînduri viitorul, în clipe ghemuite,
Astăzi privirea-năltă ne-o taie, aprig, vîntul
și fața ne-o drapăm în chipuri felurite.

Privind, s-așterne-n șesuri și stinea cea colțoasă
și-n pălălaie bezna se mistuie și piere.
Vai, prietenii de-aceea mă părăsesc, mă lasă,
că-n versurile mele n-am pus ~~destulă~~ miere.

Stăteam pitit în umbra ferestrei luminate
și fruntea-mi răcorea albastra dimineată;
zăream în neguri sure, brumoase, depărtate,
un gând ce fără nume înainta prin ceață.

ÎNȚELEPCIUNE

O-nțelepciune zice-așa:
înaltului sobor să te închini,
Să-ți recunoști la cardinali ereticele gânduri,

mai bine în genunchi decît pe rug de foc,
mai bine adevărul să îngropi în tine
ca-n scumpă lacră
și-abia apoi să spui că totuși se rotește.

Așa e, Galilei?
Și asta e înțelepciune.

Mai înțelept e însă decît înțeleptul
copilul din poveste, temerarul cel ce mușcă,
care-a strigat cît l-a lăsat gitlejul
că regele e gol, gol pușcă.

ANDREJ PLÁVKA

(1907—1983)

Poet de factură tradiționalistă, Andrej Plávka se plasează într-un univers de certitudini și de tonice promisiuni. Este atras, mai ales, de mirajul romantic al peisajului alpin, prin care exaltă sentimente patriotice, și de cadențele liricii populare.

A fost un scriitor prodigios. A publicat volumele de versuri *Din noapte și de dimineață* (1928), *Vint deasupra drumului* (1940), *Caval de Liptov* (1942), *Focuri în munți* (1947), *Ramură verde* (1950), *Patria mea* (1953), *Trei ape* (1954), *Glorie vieții* (1955), *Jepi* (1968), *Mărturisire* (1960), *Palmieri și cedri* (1961), *Maturitate* (1963), *Rădăcini* (1965), *Adio, iubirile mele* (1967), *Testament* (1972), *Postscriptum* (1977), *N-a murit pe cal* (1979).

Structurile epice îl tentează — fapt vizibil și în poezie. A publicat romanul *Schimbarea la față a lui Pavel* (1942) și volumul de nuvele *Întoarcerea lui Peter Hugán*. În 1954, a apărut cartea sa de reportaje despre România, *Primăvara românească*. Dintre ultimele sale scrieri în proză fac parte și două volume de memorii.

BALADĂ

Vifornița îndoaie-n dungă plopii,
prin bezna deasă fulgerul sclipește.
— Sărută-mă, iubito, înc-o dată,
pînă ce-obrazul nu se vestejește.

Și plopul prevestește tragedie
și lacrimi norul negru ce se lasă.
— Atita de ciudat ești azi, iubite,
și-a ta iubire cît de trist m-apasă!

— Sărutul tău azi inima-mi sfișie,
iubirii el vestește rău sfîrșit.
Sosit-a clipa ispășirii noastre,
o lacrimă să mai vărsăm la despărțit!

Și plinge salcia, freamătă ușor,
și fulgerul resfiră albele-i șuvițe,
ne-amenință și cerul cu urgie...
Adio-ți spune, o, albă porumbiță,
căci lumea-așa voit-a între noi să fie.

Sosita-a clipa ispășirii noastre,
o lacrimă să mai vărsăm la despărțit!

SĂ NU TE TEMI

Să nu te temi de iarna care vine,
va fi geroasă, cum spun vînătorii,
s-or îmbrăca și iepurii în blană deasă,
călduroasă.

Pe chipul tău ce palid e acum
vei mai găsi căldură
oricît de puțină, pentru tine.

Să nu te temi de iarna care vine,
să cadă promoroaca pe păru-ți de mătăasă —
pe-al meu căzută-i de atît amar de vreme
și te-ai obișnuit ca să mă vezi așa.

Tu ia aminte
la răsufierea mea fierbinte

ce-ți va topi
chiciura în păr așezată.
Dar încearcă și tu să suflă la mine,
la promoroaca în părul meu înnoțată.
Nu, nu fii deloc supărată
că n-ai atita putere...
Ajunge răsuflarea mea.
În fiecă iarnă eu voi sufla
până ce promoroaca din părul tău nu s-o mai topi
și va rămâne pe veci ca al meu, așa.
Apoi să-mi spui din nou
ce inima-ți dorește.

DORURILE APEI

Am să intru-n nori, să m-ascund în picuri,
n-am să beau nicicând din izvorul tău,
dorul tău să aflu voi cerca din nou,
nici dintr-o fântână
n-am să-l aflu, zău...

Poate roua doară să mi-l poată spune
când se lasă-n seară caldă zi de vară,
când sfioasă doamna va pași desculță
vălul meu de dor am să-i pun în păr
când se face seară.

Poate să mi-l spună burnița de doruri
când s-or întâlni, vălul cu păcat
ce va coperi brațele ei goale.
Eu, nevăzut atunci, cădea-voi la picioare
de doruri însetat.

Odată însă m-oi contopi cu lacul și cu luna,
ce vrere ai, afla-voi, frumoasă anatemă.
Dar iată, doamna-acuma a părăsit vestmîntul
și goală-n brațe mi se-aruncă.
Îmbrățișez în ape scipiri de diademă.

SORB IARĂ

Sorb iară vinul nou și turbure, în vie,
a cita oară-n toamna ce-atît de iute trece?
Sorbînd, iubirea în sînge-mi reînvie
și ochii mi se-aprind, visarea mă pîtrece,

trezită, tinerețea cu gust de turburel
mă-ndeamnă tot la pozne și multe boroboate,
îmi bizăie-n ureche lăuta cîtinel...
Dar timpul vrea cu sila să mă-nhațe!

Obrazul tot îmi arde de parc-aș sta pe jar,
o dragoste nebună mă face hanță-zdreanță...
Vii mintea să-mi sucești, ei, porumbițo, iar
și-odat' cu vinul nou trezești din nou speranță.

Nici toamna asta arma n-o las deloc din mînă,
nu vreau ca să trăiesc din ce-am agonisit.
Hai, soarbe cu nesaț din vinul roș, de vină —
poet și obosit — cine-a mai pomenit?

MAȘA HAĬAMOVĂ

(1908)

Departe de clocotul marilor încleștări ale epocii, Mașa HaĬamovă cultivă o poezie a spațiului restrîns la intimitatea calmă și caldă, uzînd de o dicție simplă și apelînd la o melodicitate agreabilă.

Opera poetică are dimensiuni modeste. A publicat volumele de versuri *Dar* (1928), *Macul roșu* (1932) și *Moartea ta o trăiesc* (1966).

HOINARĂ

Cu fiecare bătaie de vîslă
țărml se mută tot mai departe.

De-ar vrea să mă ducă,
corabia mea
acolo unde dorul mă cheamă
pînă la capătul lumii aș merge.

Eu însă vislesc
doar pe o barcă micuță...
Necuprinsa mea mare — un iezer,
iar capătul lumii — pădurea.

Izbită în valuri,
raza de soare se frînge
în clopoței de argint.
În bătaie de visle eu bat
ritmul unui cîntec hoinar.

Deasupra-mi trec stoluri de păsări ce pleacă.
Din urmă barca nu le mai prinde...
Din inimă lanțuri facem
și-n ele trăim cum se poate.

DESCULTĂ PRIN IARBĂ

E ceasul gușterilor verzi.
Fluturii osteniți
mi s-au urcat în palmă.

Dar vîntul unde e?

Tăcere e în humă și în ierburi.

De-i dat să poarte
cele încă nespuse,
vîntul pîn-aici n-a ajuns.

Și te caut
în tăcerea humei și-a ierbii.

De voi porni în urma-ți
descultă prin iarbă,
pămîntul îmi va spune
ce vîntul nu mi-a spus.

JÁN KOSTRA

(1910—1975)

Ján Kostra a învățat la liceul din Žilina, apoi, la Praga, unde a urmat arhitectura. Un timp, a fost redactor la gazeta de orientare socialistă *Robotnícke noviny* (Bratislava), mai târziu, șef al sectorului de literatură de la radiodifuziunea din Bratislava.

Deși primele sale volume de versuri sînt contemporane expansiunii suprarealiste în spațiul literar ceho-slovac, Ján Kostra preia din arsenalul poetic al acestui curent doar năzuința spre o maximă metaforizare a limbajului. Rămîne un poet meditativ în linia simbolismului postbelic al lui E. B. Lukáč. Este mereu deschis oricăror orizonturi, dar poezia lui ancorează de preferință în universul locurilor natale, al copilăriei și al eroticii. El îmbracă lucrurile într-un vâl de caldă senzualitate, îndulcindu-le contururile.

A publicat volumele de versuri *Cuiburi* (1937), *Țara mea* (1939), *Timp cu dinți* (1940), *Vaza crăpată* (1942), *Totul e bine așa* (1942), *Ave Eva* (1943), *Năpădit de tristețe* (1946), *Stalin* (1949), *Pentru acel mai* (1950), *Frunză de arțar* (1953), *Măceși și floarea soarelui* (1958), *Poezia opera ta* (1960), *În fiecare zi* (1964); *Numai o dată* (1968), *Toamna nu așteaptă* (1970).

A tradus din Baudelaire, Goethe și poeții cehi K. H. Mácha, Vilém Závada.

TRISTEȚEA

Deși fidelitate nicicînd nu mi-a jurat
ca moartea s-a ținut de mine
și mina caldă-așază pe-obrazu-mi fierbîntat
cînd pluta mea abia de se mai ține

Se ține scai de mine de parcă am fi gemeni
pe ape pe uscat și vînt
Umblăm hai-hui prin lume cu doi nebuni asemeni
la nuntă eu petrec ea-mi sapă de mormînt

Mai tari sîntem atuncea cînd hoinărim în doi
o iau cu mine oriunde mă duc
O dulce suferință pereche sîntem noi
Ea zgură-mi toarnă neagră pe pîinea ce îmbuc.

La brațul meu cînd stă e ca o surioară mohorîtă
ieșită din a focului gheene
Cu-arîpa-i cînd din smoală, cînd din lumini clădită
mă-mpinge să vislesc neostenit pe apele viclene.

E GREA IUBIREA

E grea iubirea-n vremuri de convoaie
Stă noaptea aplecată peste genune-adîncă
Și creanga-i doldora de stele miresme și văpaie
sub noi stă să se frîngă

Cînd și văzduhul tremură-n teribila urgie
O, doamne, ce mai cavalcadă
lasă-ne să crăpăm și fără năsălie
pe fond de canonadă

Dar creanga tu nu frînge nainte să adoarmă
buza ca o zdreanță
gura ce-n gerul rugilor se sfarmă
nutrind speranță

E grea iubirea grea în vremi de baionete
cerule tu păzește
Și linia aceea din întinsul palmei
cumva se răscolește

Cum să mai spui iubire ești a mea
cînd ființa-i rătăcită năîngă fără grai
Acum la început de luptă grea
tu lingă mine stai

N-AIBI TEAMĂ DE SCHIMBARE

Întîi la fund te-aruncă și sus te scoate iară
te face bucățele apoi la loc te drege
Tu fii ascultător n-aibi teamă de schimbare
tu ești supusul ei și n-ai altcum alege

Ce-i copt ca să ducă ea zvîrle la gunoi
pe cel ce-a-nfrînt durerea ea pune pe picioare
N-aibi teamă de schimbare dă orizonturi noi
Te primește așteaptă să treacă gerul mare

Ca să se nască iară o nouă frumusețe
e sufletul silit să-ndure nopți de groază
N-aibi teamă. Și cosașul răzbește prin finețe
cîntînd femeia-n urmă în brazde finu-așază.

SONET DESPRE SECETĂ

De-ar mai ploua un pic pe zăpușala asta.
Parcă aud un tunet colo în depărtare!
Graiului meu sînt ploile extrem de necesare.
Altfel îmbătrinește și îi îngheață coasta.

(La coasă iese omul cînd roua umezește!
Sau ai uitat? Zadarnică-asudare
să pologști trifoiul uscat prea mult la soare.)
Înviorează-l, ploaie, și îl întinerește!

În arșița cumplită simt verbul meu cum pierе,
în uscăciune hribul nu-i chip că să răsară,
dumbrăvile acumа sînt arse și prăfoase.

Prin cîrciumi se adună bărbații și, bînd bere,
recoltele ei plîng cu vorbe de ocară.
Doară de hribi și versuri; zău, nimănui nu-i pasă.

JANKO SILAN

(1914)

Într-o epocă de exod general al poezilor spre citadelele moderne și viața trepidantă a acestora, Janko Silan, membru al grupării scriitorilor catolici, a exprimat mai ales dorința recluderii în liniștea vieții rustice.

A publicat volumele de versuri *Bufnițele* (1936), *Scară spre cer* (1939), *Cît nu voi fi acasă* (1943), *Cinstece din Ždiar* (1947), *Sărmanul suflet pe pămînt* (1948), *Triptic* (1966).

ÎNTOARCE-TE ACASĂ, INIMĂ...

E toamnă...

Întoarce-te acasă, inimă.

A amurgit,

hambarul este încă pustiit.

Hambarul e un cîntec

care cheamă, cheamă

în fiecare zi de parcă-i un descîntec:

Ei, hai, potfește de te schimbă,

fără teamă.

Și eu tot caut, — mă zbucium fără seamă —
un loc unde să-mi fie cald.
Pe mine nimeni nu mă cheamă,
doar cei ce singuri zbucium au și ard.

Ascult. Și nicidecum nu-mi plac.
Dar cum să-mi fiu pe plac?
S-alerg nu pot,
se zbate sufletul netot,
inima stă și geme.
E moartea, cum se zice, o scăpare.
Cum s-o cunosc,
cînd vine să mă cheme?

LARG INIMA...

Larg inima-mi spre voi deschid:
tu, lume, varsă-n traista mea prea plinul tău drăcesc.
Poftiți necaz, mîhniri și pătimiri amare,
sînt tot numai o rană, dar rănile desfid,
eu la hulubă trag mai tare
decît un cal nemțesc.

Și glasul meu ar vrea plăcut să sune,
domol și mîngios.
Fără de teamă, orișice soldat
poftește, hai de-mi pune,
împlintă baioneta-aici, pînă la os.
N-am să mă frîng și n-am să cad.

Poetul îndrăgi nesăbuiŃa,
povară grea aburcă în circa-i nebunească,
încearcă cu sfială să vorbească.
Dar nu în graiul bicelor tăioase
ce cată să sfişie şi să-nşele.
Cuvîntul lui e coborît din nebuloase
pe pajişte , de stele.

PAVOL HOROV

(1914 – 1975)

Pavol Horov a debutat sub semnul poeziei suprarealiste, rămânând în evoluția sa ulterioară, la periferia acestui curent. Formele libere de versificație stau alături de cele clasice, fixe (sonetul), limpezimile tradiționale alături de concentrarea ermetică a metaforei. Moartea este o temă constantă a poeziei sale, fie că este vorba de catastrofele colective, de hecatombele războaielor, fie de caducitatea destinului individual.

A publicat volumele de versuri *Apele subterane trădătoare* (1941), *Niobe, mama noastră* (1942), *Reîntoarceri* (1944), *Defilare* (1947), *Amiaza mea* (1952), *Soarele deasupra noastră* (1954), *Balada visului* (1960), *Cer înalt de vară* (1960), *Corăbii din Genova* (1966), *Rtul scufundat* (1972), *Ultimele* (1977).

A tradus din literatura polonă (Staff, Jastrun, Przyboś, Iwaszkiewicz), bulgară (Bagreanina, Vapțarov), turcă (Nazim Hikmet) etc.

POST SCRIPTUM

Eu sînt bătrînul vasilisc
Reptilă lunecînd în cuibul de lăstuni

La vatra unde dorm oamenii buni
Departe de campanii departe și de risc

Eu sint contrabandistul rău famat
De-otrăvuri ca alcoolul mult mai rele
În cupele candorii neghină și durere
Să torn sub pelerina nopții mă abat

Eu sint celebru incendiator
Eu mă strecoș prin umbre din care trag foloase
Vin foc să dau visării voastre unsuroase
Liniștea să v-o pun sub lama de topor

Eu sint bănuțul umilinței sfinte
Obolul suferinței și cîntec vesperal
Șuvoi subpămîntean al morții-ascuns pumnal
Ce mîntuire-aduce în umbră de morminte

În umbră de agavă ce-n geruri stă să moară
De dor mistuitor de țara sa solară

FUNIGEI

Am vrut să-ți spun că te iubesc,
dar în ziua aceea toate vorbele mele
au cărunțit
întocmai precum părul tău corbiu.

Cînd dimineța am ieșit să hoinărim
o lacrimă sclipea pe arcu genelor,
sau poate era doar un rece strop de rouă?

Atîta nostalgie risipea văzduhul
și-n glasul tău atunci s-a strecurat
un gînd din miezuri dezgropat:
— Ce-o fi cu noi și ce ne mai așteaptă?

Ah, cum ne prăduiește timpul!

Privește! Tăiată și pustie e pădurea noastră,
din mii de răni țîșnește singele șuvoi.

Năuce, rațele bat aripi și iute își iau zborul
și țipă, jalnic țipă după ajutor,
vrînd parcă să întoarne cerul lunii mai,
deși presimt ce tu știi mult mai bine:
că nu e cu putință să te-ntorci.

Cînd singele pe răni s-a închegat,
din funigiei toamnei noastre împletim
cunună albă;

Soarele, cu dinți acum, în zborul său zîmbește
ca sora inimoasă ce veghează patul
în care delirează ultima mea iubire.

Iar vorbele ce-au cărunțit subit,
neputincioase ca o libelulă surprinsă-n vijelie,
au amuțit.

Și vorba nerostită fu la despărțire.

CORĂBII DIN GENOVA

Acum ca și-altădată,
pe-ntinsul mării
rătăcesc corăbii.
Pinze sclipesc în sinilia zare,
umflate pinze-n vînt
ca bluzele holtînd pe sînii dalbelor femei,
pe care, delirînd, noi le-am iubit
pe țărml undelor etern nepotolite.

În vis,
în vis acum eu le mai legăn,
doar în vis.
(Columb, hoinarul, cel trădat, repudiat,
îndepărtat de lingă tronul regilor
primit a fost la masa muzelor:
acolo, poate, rănil-e și va vindeca.)

Pe marea ispitită de furtună,
nemărginita mare,
corăbii zboară, zboară.
Dar mai nainte de-a pieri detot la orizont,
le prindem în mărgica ochiului,
bile de sticlă zgribulite-ntr-o gropiță
sau în căușul unei palme de copil,
în pumnul strîns al versului
unde poetul, hoinarul, le-nchide ca să le aibă
pentru alte jocuri
și pentru alte temerare aventuri.
(Sau numai pentru-a ține minte
suplețea valului care mai face răni

nainte de-a se mîstui în irizări de spume
precum stropul de rouă în raza soarelui?)

Matrozul, dormitînd în coș, sus pe catarg,
strigă buimac, subit trezit din somn:
— Pămînt!

Dar, Doamne, unde e pămîntul?

Căci marea,
 mereu necunoscuta mare
furtuni stirnește-n tine.
Ce e iubirea?

 Dor?
 Sau așteptare?
Lacrimi de minie-nghețate pe-o rană,
în care a pătruns bob de nisip să se prefacă-n perlă,
sau vînt tînguitor suflînd cenușa-n vatră
după ce flacăra s-a stins,
 pierind în neștiut
ca valul cel cu spume dantelate...?

Privesc înfiorarea apelor și-astept.

Căci așteptăm
paharul de cristal umplut cu apă dulce,
o adiere-n pusta de secetă sleită,
o burniță de ploaie în zăpușala verii
un vesel gungurit ascuns la sinul mamei,
o șoaptă pătimașă scornită de-o femeie,
și pauza ce vine cînd flăcări ne cuprind,
arzînd cu ea-mpreună în vîlvătăi de raze

după lung drum cînd marea-n noi vîiește
doar ca-ntr-o scoică slabe rezonanțe...

Pină la urmă răminem totuși singuri:
necruțătorul timp ne toarnă ceară în urechi,
ca pe-un atlas ne-nchide cartea lumii deodată
de-amăgitoare taine despuiată.

•

Dar alții,
alți temerari, alți căpitani ancore-acum ridică
și c-un sărut fugar în altă cursă pleacă
de Genova departe, de strîmtele-i străduțe,
ducînd în largul vastelor oceane
corăbii noi.

Și viața reicepe
pe valuri tumultuoase,
îmbietor dantelate
cu vise perlate.

PREDESTINARE

Cînd se dezbracă doamna, cu iubire,
arome dulci de mai ca roza risipește.
Ea zămislește viață, suprema fericire,
cînd voluptuoasă-n brațe poposește.

Cînd roza de vestminte se dezbracă
în juru-i răscolește un iz de cimitir,
petalele zburînd cu vijelia pleacă,
doar cioturile goale ridică spre nadir.

JÚLIUS LENKO

(1914)

Július Lenko a debutat înaintea celui de al doilea război mondial cu versuri care l-au adus în albia suprarealismului pe cale de a se constitui. Poetul e un senzualist hedonic, ca V. Reisel sau J. Rak, ce se mișcă într-un univers incantatoriu. Derutele, indignările sau revoltele, care apar uneori în opera sa, sînt totuși ceva trecător, stingîndu-se la o singură privire a Speranței.

A publicat volumele de versuri *În noi și dincolo de noi* (1941) *Munții deznădejdiei* (1946), *Stelele răutăcioasei* (1947), *Poem de amintire* (1948), *Piatra fertilă* (1951), *Salve pentru luptători* (1952), *Epoca* (1953), *Mă-nchin pămîntului* (1958), *De pe masa ta* (1962), *Îmbrățișare* (1970), *Sărbătoarea pangliciilor* (1974).

A tradus din Novalis, Hölderlin, Heine, Rilke, Trakl și alții.

HARFA MEA

De cum condeiu-ani ridicat
o Doamne tu îmi știi de-alean
de cum condeiu-am ridicat
s-a și stîrnit un uragan

În suflet groaznic mi-a răcnit
dă-mi înapoi ce eu ți-am dat
și buza-n sînge mi-a minjit
și harfa mea el a strimbat

De-a mai vibrat vreodată iară
la ea balauri au cîntat

De-aceea versu-mi fiecare
e-o plită-ncinsă pe cărbune
o cupă de vieți amare
la buzele-mi crăpate pune

Și sufletu-mi e zburătoare
peste întinderi mlăștinoase
un căutător ce pierderi are
un pas mînat doar de vîntoase

Dar s-o schimba și rinduiala
și va găsi acel ce caută
hodină pasărea măiastră
iar inima în jar mocnită
pe cer cu foc va scrijeli
că viața merita trăită...

RUDOLF FABRY

(1915 – 1982)

Rudolf Fabry a fost unul dintre inițiatorii suprarealismului în poezia slovacă, menținându-se cu mai multă consecvență decât alți supra-realiști în termenii programatici ai mișcării. Meritul său constă, mai ales, în demitizarea limbajului poetic tradițional prin utilizarea unui lexic voit nepoetic, șocant. Fantezia sa este atrasă, în special, de momentele de derută, catastrofice — războiul mondial, pericolul cataclismului atomic.

Ca om de legătură între partidele comuniste, el a fost arestat în 1938 de autoritățile românești și deținut timp de un an întreg la Văcărești și Doftana, dar memoria poetului a reținut, din aceste peripeții, doar aspectele hazlii pe care le relatea cu plăcere în cercul cunoștințelor.

A publicat volumele de versuri *Brațe retezate* (1935), *Ceas cu apă, ceas cu nisip* (1938), *Eu sint altul* (1946), *Buchete pentru această viață* (1953), *Fiecare revine cîndva* (1964), *Adiere deasupra cuiburilor morții* (1968), *Invitație în cer* (1972), *Stîncă nepietroasă, stîncă nestîncioasă* (1973), *Pe culme trandafirul singerează* (1977).

PRIMA ÎNTÎLNIRE CU FÉNEO

Din grotele primare
cînd peste spații doar bezna stăpînea

pe sub coloanele de alabastru alb din Evul Vechi
 prin codri și câmpii
 pe unde nai și tobe răsunau
 și unde Pan cu pîntecul frumos lăsa cu pîntecul la gură nimfe
 prin ale Romei nemiloase-amenințări
 prin spuza de cenușă a templului oracular din Delfi
 prin templele ce se-nălțară-n Evul Mijlociu
 cu gotice urechi urcate pînă la zenit spre închinare
 cu fastul bolților rotundului baroc
 prin urlete de gloată în şuier ascuțit de ghilotină
 și peste tronuri de-mpărați setoși de singe
 prin roșile globule ale timpului mereu același
 lui Féneo îi facem drum pînă-n tarlaua zilelor de-acum
 aicea unde gloanțe zboară-n roiuri bizîind ca niște muște
 aicea unde tunuri furioase spre ceruri își infoaie creasta
 aici îl vom chema pe Féneo
 care cînd vine cînd apoi se-ndepărtează
 pierind în spațiul veșniciei și-n veșnicia spațiului etern
 acolo unde ceasul morții-și unge-aripa neagră cu ceara
 nostalgiei
 și unde nisipul se treeră parcă neuniform în clepsidră

Aici e Féneo

pe ne-așteptate ochiului se-arată
 privește mut și fix un loc din colțul odăiței mele
 și punctul crește crește întrecînd închipuirea
 și punctu-acela e pămîntul cerul cu totul universul tot
 sau și mai mult
 mii de zece ori a cîte zece mii de universuri
 dar voi pe Féneo voi încă nu zăriți

De e să spun cîte ceva și despre mine
 sint doar o tobă tăbăcită din pielea propriei urechi
 de-aceea eu pe mine nu m-aud voi însă m-auziți

sînt stîncă ceea care spune basme norilor
sus căţărăţi ce n-au un chip anume
sînt clopot fără de clopotniţă
şi o clopotniţă stingheră în loc făr' de verdeaţă
sînt inimă de clopot şi clopotar întruna
pe-acest pămînt umblat de fiinţe ce cîndva
obîrşie-şi găseau în foc dumnezeiesc
şi îşi ţinteau privirea în piatra tainelor albastră
ca-ndrăgostiţii care numără-n săruturi vîrtejele de stele

E un fel de prăgătire a actului de fecundare
ar spune-o somitate în medicină sau biologie
eu spun se mestecă din punga cu bob de mac a nopţii

Eu deci nu văd pe Féneo ca voi
ba n-am văzut nici miile de universuri
ce Féneo mi-a-nvolburat în gînd
şi n-am văzut nici constelaţia
în care boţul nostru de pămînt se-nvîrte făcînd triluri
dar despre mîngia asta umflată de sînge vom mai vorbi
... —

Era-ntr-o noapte era-ntr-o primăvară
cînd trandafirii-şi desfăceau bobocii
cînd pin' să iasă zorii mai era destul
cînd sînge curge-n spume în loc de ape limpezi

În noaptea-aceasta tu dispari
nu vei mai fi
tu pentru lume lumea pentru tine

Tu străvezie te vei face ca galbena aripă-a morţii
vei fi uşoară ca ecoul unui glas ce cheamă-n ajutor

sub pelerina nopții cu lacrimi de argint
Eu ceasurile agoniei tale voi spori
clipele ce-ți fu dat să suferi s-or îndulci pe buze
noi amîndoi ne-om spune șoapte-ncet încet

Apoi eu am să mă ridic
dar pe tine picioarele nu te vor ajuta

Vei rămîne parte din pămînt
vei fi pămînt — mort și mare
vei fi totul ce tu poțtești
floare de gheață sau hăituit vînat
tot ce în lume poartă un nume ce-amintește albia cu lacrimi

Dar mai așteaptă
vei mai trăi să vezi vechi nebunii
totul s-o prăbuși ca un castel ce-i măcinat la temelie
Și aerul s-o risipi ca turma speriată de elani
din tine va rămîne amintirea
umbre de frunze în livada cu vișini a iubirii

Vor șuiera bicele neveșniciei
pe chipul despicat în două

O jumătate va rămîne neatinsă
pe locul unde eu te-am cunoscut
cealaltă jumătate va colora-n scintei ceruri întregi

Doar chipul ce vei lua cu tine în necunoscut
chipul cel mai frumos pentru că numai eu l-am cunoscut
va deveni vestit precum năframa Veronicăi

Se va vorbi mereu numai de ea
de chipu-acela ce eu am născocit
viclean bătrîn și slujitor al nopții
eu cavalier modest al tinerelor muze ale poeziei

NU CRED!

Nu-i cred
pe trîncăii cu spume la gură
că lumea-n cataclism va pieri.

Nu-i cred
cîtă vreme omul în sînge s-o naște,
cît floarea lîngă stup va rodi
cît zorile răsărind vor găsi
ciocîrlîi pe cîmpii.

Nu cred
că-n lume fi-va vreodată ca-n rai,
nici oameni-roboți că s-or face din aur,
că binele nu va mai avea la 'a lui rădăcină
bobul cel negru al marelui rău,
că vor fi începuturi de-a pururi, fără să aibă sfîrșit.
Căci nu e măr fără polen
și ochi fără de lacrimi.

Dar tocmai de-aceea i-am spus Dumnezeuului morții,
aceluia puternic, cocoțat pe columna gloriei,
că și-a cioplit chip frumos, dar, păcat, făr' de cap.
El însă, în loc să-și termine opera,
m-a luat la rost umanizat de-atîta minie

— Cum de-ai avut îndrăzneala la ea să te uiți?

O să te coste viața!

Și de nu m-aș fi refugiat sub scutul de cirpă al poeziei,
aș fi fost demult mort, mort de-a binelea și irevocabil,
iar versurile ce-avurăți norocu-a va citi,
ar fi pierit îngropate în pieptul meu neînsuflețit.

PAVEL BUNČÁK

(1915)

Poet, prozator, eseist și critic literar, Pavel Bunčák a fost multă vreme profesor de literatură universală și polonă la Universitatea din Bratislava. A debutat sub semnul suprarerealismului, iar preferințele lui s-au îndreptat constant spre literatura franceză modernă.

A publicat volumele de versuri *Să nu adormi, aprinde lumina* (1941), *Cu tine și singur* (1946), *E interzis să mori* (1948), *Cu pană de porumbel* (1954), *În simplu grai* (1962), *E-adevărat, e vis* (1966), *Singurătate orgolioasă* (1971), *Om dormind cu floare* (1978).

În 1973, i-a apărut romanul *Tinerețe păcătoasă*, operă de ficțiune cu numeroase elemente autobiografice.

A tradus *Poemele în proză* de Baudelaire, volumul lui Tristan Tzara, *Terre sur terre* (1948), precum și un volum antologic de poeți polonezi (Antoni Slonimski, Jarosław Iwaszkiewicz, Julian Tuwim, Władysław Broniewski etc.)

A scris eseuri critice despre Baudelaire, W. Broniewski, A. Sládkovič, Š. Krčméry și alții.

SPERANȚĂ

I

Suflet învelit în corp
corp învelit în splendoare
cine să mai desfacă pachet din pachet
cine să taie fără să ucidă
ochi și degete și gură
porțile toate
prin care se varsă
în tine prin tine
vorbele

Sufletul îngropat
simburele tău simburele pământului
străbate
în zbaterea
pașilor lacrimilor și a îmbrățișărilor
în umbre de castele și ruine
peste morminte uitate.

Suflet de nea troienit
înflorit
ca un măr ca un izvor
ca o stincă ca un lemn aromat
pe cruce urcat
Zadarnic nu-i niciodată
cuvintul ce nu-mbătrânește.

II

Din albul și umbrele trandafirului
modelez cu vârful degetului

ochii și gura
Pentru cine de ce
De bucurie

În fine la orizont apar
vorbele de care mă tem
e timpul de plecare
ziua se umple de noapte
noaptea se umple de vise
și cine are dreptul
să-și facă din vis un castel
spre care duce drumul
pornit din strălucirea ochiului negru
E ca o adiere

Să scînteieze nerostitul cuvînt
pe boltă pe limbă
în nopțile lungi
ca tăcerea în toiul poemului
pe care-l scriu
pentru cine de ce
de bucurie
că ești o floare
că ești femeie

BALADĂ

Pe altar răsturnată,
pină la glezne astrucată.
Nu. nu ești tu.

În jur e horă mare de albe vrăjitoare,
mănuși pe brațe trase, roșioare,
li s-a uscat descintecul pe buze,

Altarul dintr-odat' s-a preschimbato în masă,
pe masă alb lințoliu se așază.
Iar tu anafură ești, trupul ce se frînge
ce singerează, singerează singe...

Dar iată-le, aruncă-afar' în boare
mănușile lor roșii, lucitoare,
în ochii mei izbind, izbind.

Cînd două-au mai rămas, la asfințit,
masa s-a preschimbato în catafalc cernit
și-au mai rămas doar niște brațe, poate,
— tu nici că știi — vrăjite, deocheate.

La sini o neagră promoroacă se îngină,
Zvirliți pe ea tot albul ce vă cade la-ndemîină!
Trei nopți la rînd ca trandafirul gheața se desface,
zvirliți pe ea, atitea cîte-aveți, cojoace!

Au isprăvit cumva drăcescul carnaval,
e gol acuma patul de spital.
Nu, nu ești tu.

Și nava plină ochi cu promoroacă
plutește precum luna, femeia sau lebăda-n răstoacă,
sau soarele sub pavilion pirat.
Nu, nu ești tu.
Dar cine știe cîte lacrimi s-au vărsat?

JÁN RAK

(1915 — 1969)

Un filon ludic, vitalist străbate poezia lui Ján Rak, poet înscris inițial printre animatorii avangardei suprarealiste. A publicat volumele de versuri *Nu mai sînt bilete* (1941), *Nu abandonați speranțele* (1946), *În valea soarelui* (1946), *Furtuna singelui* (1948), *Cîntecul brațelor pașnice* (1949), *Țara mea* (1953) *Exterior* (1962) și *Întîlnire extraordinară* (1967).

MEDITAȚIE PRIMĂVARA

Ci înțelegeți, oare, graiul privirilor bolnave de dorință?
Ci înțelegeți febra care arde al tinereții sîn?

Anii sfiiciunii
Anii fetelor
Sînt precum paisprezece nori
Plutind însingurați pe bolta de azur

Cînd ies
Ca niște zîne sînt
Pe cap au coronite din floare de cireș

Din cînd în cînd le bate inima mai tare
Și simt în piept o apăsare
De zbuciumări bizare

Mîine e luni
Zi tristă
Potecile la margine de-orăș se scaldă-n soare
Potecile de margine
Sînt pline
De cîntec
De fiori
De flori

RĂTĂCITOR TOAMNA

Amețit
De vuietul împietritelor turme
Bronzul topit al adierilor triste
În zare arunc
Se desfac ca un pilc de cocori
Rănit adînc și-n locul cel mai vulnerabil
De cuțitul copilăriei,
Al copilăriei mele cea plină de-o galbenă foame
Legată de zborul funigeilor
Prin niște sîni ca o furtună
Stîrnită-n coama tufelor de-alun

Singurătatea nu-i decît un zbor neîncheiat de surde zburătoare

Uneori
E-așa de greu să semeni
cu ceilalți

O rîndunică
Ultima
S-a așezat pe-o sîrmă de telegraf
E mică
Atît, de micuță
O mărgică-n ochi de viperă
Mai să n-o recunoști
Printre atîtea nostalgice cîntări
'Nainte de a pieri în văzduh
Și ultimul zbor
Ochii s-au prefăcut în fîntîni
Pline de veștede frunze
Și n-au mai curs lacrimi
Și n-au mai fost albastre culori
Nici stele
Unii din locuitori
Stăteau la ospete
Fără pahare
Fără femei
Fără trupuri
Absolut întimplător
Sperau
Că li se va împlini totul
Că apele din Styx vor vui
Că și Caron va-nțelege ofilitele frunze
Că cerul va rămîne singurul ochi întristat
Că va fi asemeni femeii
Că morții se vor scula
Și nu le va curge firicel de sînge
Din gură
Din piept
Din palmă
Morții sînt precum zeii
Se-aseamănă cu tăurile-alpine
Să nu vă rugați pentru ei

Siluate învăluite în neguri
Oricum îi revedeți
An de an
Cînd se scutură creanga

GRĂDINA ILUZIONISTULUI

Vreți să salvați
Lumea aceasta
Mîncată de molimi?

Dați atunci la o parte
Perdeaua zilelor negre
Îndată sori noi s-or ivi pe al cerului arc
Primăvara va veni în toate culorile curcubeului
Dacă v-apasă ceva acesta e prezentul cenușiu
Dar soarta lui e să piară într-o bună noapte
Fiindcă de pe acum se luminează deasupra recifilor de coral
A sosit dimineața libertății totale
Secundarul timpului va-ncremeni lingă ultima crimă
Nu vor mai fi nici canibali
Nici dintre-acei ce gîndul liber pîrjolesc cu anateme
Atunci deodată ochii tuturor oamenilor se vor limpezi
Pe străzi va năvăli-n șuvoaie bucuria
Odată cu ea și un cîntec zguduitor ca un cutremur
Semnal va fi
Că pentru totdeauna
A fost înmormîntat
Războiul
Și ura
Între oameni

Se va-ntrona o altă eră
Ce călăuză va avea mișcarea stelelor
Sălbăticiunea se va-mprieteni cu omul într-atita
Că toate, dar absolut toate cruzimile vor înceta
Ca și lupta
Ce se dă în întreaga natură
Aceasta este *Evanghelia* vieții ce va să vie
E pe aproape ea vă stă la îndemână
Răsuciți doar cheia
Ca un copil
De îndată vi se va deschide minunata carte
E-așa de simplu
Și-atit de-atrăgător
În revărsatul zorilor
Voi fi lângă voi
Și mă voi bucura
Aflindu-vă-n priviri nețărmurirea
Și gândul bun
Fiindcă-n acele clipe
Veți semăna
Oamenilor

ȘTEFAN ŽÁRY

(1918)

Membru marcant al grupului suprarealist, Ștefan Žáry își găsește afinități deosebite în literaturile romanice, franceză, spaniolă, italiană. Rezultat al unei asidue frecventări a Peninsulei italice, motivele italiene — peisaj și cultură — apar adesea în versurile sale. Poetul e un descriptivist, un pictor colorist, atras de peisajul natural și exotic.

Volume de versuri : *Inimi pe mozaic* (1938), *Zodiac* (1941), *Amprenta amforelor pline* (Roma, 1944), *Epoca stigmatizată* (1944), *Păianjenul călător* (1946), *Bună ziua, domnule Villon* (1947), *Pământul făgăduinței* (1947), *Sabie și lauri* (1948), *Drum* (1952), *Ce parfum* (1954), *Vizita* (1955), *După mine alții* (1957), *Povestiri și legende* (1957), *Icarus veșnic viu* (1960), *Corabia miraculoasă și lucidă* (1961), *Foc bengal* (1961), *Curaj spre ziuă* (1962), *Romanță despre Esmeralda și alte poezii* (1962), *De douăsprezece ori femeia* (1964), *Muza asediază Troia* (1965), *Pelerinaj la pasărea Colibri* (1966).

A publicat câteva volume de proză (*Aerul Apeninilor*, 1947, *Jos la sud*, 1955, *Anabaza azurului*, 1972) și foarte multe traduceri de poezie (Rimbaud, Nicolás Guillén, Pablo Neruda, Federico García Lorca, Pier Paolo Passolini, Giuseppe Ungaretti).

VÎNĂTORUL

Hoinărește prin rogoz,
prin rogoz și trestie,
fără pușcă, fără soț,
zice-n dinți o zicere.
Dimineața-n ierbi anină
ceață,
în răzpăr.
Vinătorului așază
vălătuci
în păr.

Pușcă nu poartă, ciudatul,
nici cartușe la centură,
dichisite.
Ce tot umblă vinătorul
prin rogoz și trestie?
N-o căuta ce-i fură scrise
de ursite?

Păsările-n somn trezește,
se foiesc în cuibul cald,
nu se tem cînd omul face
tărăboi.
Scot căpșorul dintre pene
și în ritm de pas alene
gunguresc un cîntec de-aur
la oboi.

Ape tulburi, mocirloase
și pătate și mîloase,

adîncimile-și ascund
minunate.
Cum ciudatul vînător,
înnegrit de negru nor,
gîndurile își îngroapă
neaflate.

Dar, deodată, mai ușor
parcă simte că se mișcă,
ca un mic zeu-creator
dobîndește
cutezanță.
Și lumina de-ntuneric alegînd,
și pămîntul de oceane despărțînd,
arcuiește peste lume curcubee
de speranță.

IMACULATĂ

Vale,
vilcea;
de te-or afla,
ozonul tot ți-l vor seca,
toată prospețimea ți-o vor fura.

Acum sintem aici numai noi doi.
Umblăm în vîrfurile picioarelor,
ne bucurăm ochii,
respirăm adînc, adînc.
Răsfirăm pinzele de păianjen,

ascultăm cum cad
conuri de brad —
curge timpul din văleat în văleat.

Am să te păstrez
doar pentru mine,
tăcută,
imaculată,
în rama amintirii așezată
în vraja fugară a clipei.

SALCIA PLETOASĂ

Ca o insectă
căznește soarele
în părul revărsat al salciei.
Apoi,
pe geana zării cade
cu pîntecul umflat.

Salcia are pletele verzi,
în ape limpezi le clătește —
așteaptă
să se înalțe
o statuie,
pios s-o-nvăluiască.

Am cunoscut o doamnă,
avea brațe umbroase —
după o iușire grea, năbușitoare,

am adormit, zdrobit, cu capul pe-a ei gleznă.

E salcia o ploaie deasă,
împietrită
nainte
de a fi atins pământul.

NEGUȚĂTORUL DE PARFUMURI

Luna mai a sosit ca un neguțător etiopian călare,
pe la porți a-nceput să destupe flacoane cu parfumuri rare.

Valuri de-arome se-nalță din pline flacoane,
năvălesc în ferestre, în uși și sus în balcoane.

Acolo-n balcoane frumoasele doamne așteaptă,
le dă inima ghes, le-ndeamnă în șoaptă

cu nesaț să-l miroase, să-l frece pe pîtec și moațe,
iubirii nebune, celui mai tare narcotic, să cadă în brațe.

Se urcă pe șea negustorul străin și se-ntoarnă,
frumoaselor doamne ulei aromat în cosițe le toarnă.

Asudă, trăznitul, își scutură fruntea de negrele plete,
răsplata-i prieste: săruturi focoase primește cu sete.

Cînd seara se lasă, cînd pînă și-n ochi lumina-amurgește,
dă pinteni și calu-n galop la drum se pornește.

Plecă, dar parfumul ce-aduse cu sine-n flacoane
rămase, umplînd glastrele toate-n pervaz și balcoane.

VLADIMÍR REISEL

(1919)

Vladimír Reisel a făcut studii universitare la Praga și la Bratislava. A lucrat un timp în diplomatie, la Paris, apoi în diverse redacții și edituri. Este poet de cultură și orientare franceză. Citește cu entuziasm poezia franceză și cehă modernă, aderă la poetica suprarealistă, semnând versuri și articole programatice în volumele colective ale grupului literar, făcând propagandă asiduă în favoarea unui nou limbaj poetic și al dicteului automat. E un poet prolific, autor al unei poezii de acomodare neproblematică la datele vieții.

Volume de versuri: *Văd toate zilele și nopțile* (1939), *Orașul ireal* (1943), *Oglindă și dincolo de oglindă* (1946), *Lumea fără stăpîni* (1951), *Acasă* (1953), *Iubiții iubiți* (1954), *Păsări bune* (1954), *Cîntecele lumii* (1955), *Îți mulțumesc* (1957), *Mare fără reflux* (1960), *Poeme despre vis* (1962), *Iubire de la ultima privire* (1963), *Veneră întunecată* (1967), *Ochi și mesteceni* (1972), *La noi* (1977). Ca traducător, a înclinat spre poezii și prozatorii moderni: Guillaume Apollinaire, Elza Triolet, Jaques Prévert, L. Aragon, Blas de Otero și alții. A scris și o monografie structuralistă despre poezia lui L. Novomeský (1946).

INCENDIU

Soarele răsare și apune
Morții nu cîrtesc

Cad groaznice comete inocente
Ei nu s-or mai scula
Ca să-și blesteme
Zilele și nopțile
Ei nu s-or mai întoarce
La caldele cămine luminate
Cu razele incendiare ale fricii
Acum aici cad stropii mari de ploaie
Și-n stropi durere e și suferință
Prin beznele eterne
Străbate raza urii

Ai vrea s-auzi glas omenesc
Dar moartea îți răspunde

Moartea
Moartea cu masca-ndreptățirii
Moartea cu chipul ei desfigurat
Tu nu ești vinovat
Cu arma ta stelară
Azvîrlit în tranșee
Gîndul tău fuge la cei de departe
Ei plîng acum
Rapid se dilată amurgul
Amurgul spaimelor ce-or mai veni
Acesta ți-e destinul?
Acesta ți-e norocul?

Ungher nenorocit al furiei care irumpe
În vaierul atîtor nevăzute gloanțe
Cine mai poate vorbi de onoare
De onoare
Aici în mocirla atîtor tragedii
Aici pe cîmpul ochilor întorși
Spre sine zăvorîți
Așteptînd mîntuirea
Cine să se așeze cu fața spre furtună
Cu fața spre copiii care plîng

Se-agită

Strigă

Mor

Pe buze le îngheață dorințe de prisos

Dar voi ce veți rămîne și-n viață

Le veți spune celor de-acasă

Că nimicul este începutul și sfîrșitul tuturor celor
ce sînt

Că frumusețea nu-și mai are loc în goana ce stîrni
nebun măcel.

Că lacrima

Nu naște

Nimic alta

Decît un nou măcel

Că-i bine

Să se vorbească

Cu voce

Mai răspicată decît gongul

Să se rostească

Adevărul curat ca apa de izvor

Ca cerul dimineții

Dezvelit
În ceas de tihnă

Rostiți-l în numele nostru
Spuneți-l
Cerului
Pământului
Și apelor
De nedreptăți vorbiți-le și de trădare
De ce-ar fi trebuit noroc să fie
Și n-a mai fost nicicînd
De dor și de fior

Soarele răsare și apune
Și morții nu cîrtesc

Dorm liniștiți
Cu fața la cer
Ospătîndu-se
Din felia mare a păcii invizibile

COMORI

Sînt oameni care stau cu spatele la viață
și fug, proteste fug, de universul lor,
de flacăra ce pilpîie într-înșii șugubeață,
în timp ce-atîta soare peste ierbi se-așterne
pe plaiuri și pe pajiștea cu flori.

Eu n-am fost dintr-aceștia, eu nu iubesc ghețarii de la poli,
în juru-mi n-am văzut nicicind decât comori,
sfioasele priviri le socoteam mărgele de topaz,
mă hărțuiam în taină cu-al sufletului glas
pe care-l auzeam cînd de departe, cînd de-aproape,
glas de fierar sau de oier pe firul unei ape,
țipăt de păsări cînd se amurgește,
cînd stea cu stea, de aur, pe ceruri se ivește.

Sînt oameni care stau cu spatele la viață
și fug, proteste fug de universul lor,
de flacăra ce pilpîie într-însii șugubeață,
în timp ce-atîta soare peste ierbi se-așterne
pe plaiuri și pe pajiștea cu flori.

Eu nu sînt dintr-aceștia, eu știu ce e iubirea,
deși mai-mai să-mi aflu-n ea beleaua și pierea,
deși capcane mi-a întins nenumărate,
deși cuprins am fost de patimi desfrîinate,
m-am aruncat orbește ca omul cel flămînd.
Dar a trecut furtuna, e cerul iarăși blind,
purtat de vînt prielnic pe marea de coral
argonautul trage, în sfîrșit, la mal.
Sînt oameni care stau cu spatele la viață
și fug, proteste fug de universul lor,
de flacăra ce pilpîie într-însii șugubeață
în timp ce-atîta soare peste ierbi s-așterne
pe plaiuri și pe pajiștea cu flori.

Eu nu sînt dintr-aceia, eu știu ce e iubirea,
un foc de vreasc în vatră mi-aduce fericirea,
îmi place arcul tare ce stă mereu întins
și palma bătucită și gîndul cel aprins

și recile smaralde din apa de izvor,
iubesc în rouă spectrul întruna schimbător,
pelinul, lăcrimioara cu floarea colilie,
arome de măslini și iasomie,
garoafe, imortele și tot ce este floare —
paletă fabuloasă, șir nesfârșit de mare.

Sint oameni care stau cu spatele la viață
și fug, proteste fug de universul lor,
de flacăra ce pîlpie într-înșii șugubeață
în timp ce-atîta soare peste ierbi se-așterne
pe plaiuri și pe pajiștea cu flori.

Eu nu sint dintr-aceia, eu știu ce e iubirea,
cînd văd o mască hîtră eu nu mă pierd cu firea,
eu chipul mi-l arăt curat și fără fard,
iubesc plimbări campestre, mă plimb și pe trotuar,
iubesc zgîrie-norii, castele de nisipuri surpătoare,
iubesc întinsul mării și buburuza-n floare,
hățișuri de nuiele uscate și ghimpoase,
gorunul aplecat pe-o rină de vintoase,
iubesc și-acele clipe de neagră nostalgie
ce-mi taie răsufierea și-apoi din nou mă-nvie.

Cu dragoste eu toate le-mbrățișez pe lume,
iubesc lumina care în oameni arde-anume,
puterile iubesc văzute și cele nevăzute,
tot ce de inimă și minte-au fost făcute.

MILAN KRAUS

(1924)

Milan Kraus, pe care criticul literar Miloš Tomčík îl numește „poet al motivelor simple“, este în adîncul ființei sale un sentimental nu suficient de disimulat, atribuind iubirii un rol de platoșă de care ar trebui să se spargă toate relele acestei lumi.

Opera poetică: *Aleea liniștii* (1944), *Gratitudine și iubire* (1952), *O frunză după scrisoare* (1955), *Urmă deteriorată* (1969), *Prietenie cu clipa* (1974). Colaborînd cu Vlado Dudáš, el a dat o excelentă versiune slovacă versurilor lui Marin Sorescu (*Vibrații*, 1977).

MISTERIOASA PĂDURE

E un șuier și-un vaer
Pădurea se-ndoaie vuieste și geme
Pădurarii pîdesc îndîrjiți
Furtuna-mbulzită în aer

E coada păunului răsfirată tivită
Foile goale nescrise

Și arbori atîția prin arbori
Ne zicem: pădurea e liniștită

Ca și cum nimic n-ar fi fost
Că și cum nici n-ar fi trebuit să fie
E doar ca și cum fără aceea ce-a fost
Dacă fără ce-a fost mai poate să fie

PEDEAPSĂ

Cînd cupa se umple, cînd balanța se-nclină-n tangaj,
traversează prin mine nave de mare tonaj.

Fără oprire plutesc — spațiul e nemărginit.
Toată povara oceanelor în cîrcă mi s-a suit.

Cînd cupa se umple și balanța se-nclină pe loc povîrnit.

VOJTECH MIHÁLIK

(1926)

Vojtech Mihálik este un poet care se menține constant, de la debutul său postbelic, în primul eșalon al valorilor poetice contemporane. Este un virtuos al versului, pare-se și ca urmare al unui exercițiu poetic neîntrerupt, premeditat — exercițiu pe care îl postulează și pentru alții — așa cum ne-o spune într-una din scrierile sale de îndrumare a tinerilor poeți. Cultivă în egală măsură și cu egal succes meditația pe teme existențiale, poezia de un erotism carnal nedisimulat, ironia și incantația melodică, formele fixe și versul liber. Poezia sa trădează îndeobște un temperament echilibrat, de o sensibilitate atent supra-vegheată.

A publicat volumele de versuri *Îngerii* (1947), *Cămașă de plebeu* (1950), *Inima cîntă* (1952), *Iubirea sub arme* (1953), *Nu voi muri în paie* (1955), *Cercurile lui Arhimede* (1960), *Iov revoltat* (1960), *Aguride* (1963), *Appassionata* (1964), *Fuga după Orfeu*, (1965), *Sonete pentru singurătatea ta* (1966), *Toamnă tristă* (1969), *Al treisprezecelea salon* (1975), *Ultima primă iubire* (1978).

Ca traducător, preferințele sale s-au îndreptat spre poezii clasici (Sofocle, Aristofan, Ovidiu, Petrarca, Molière). A mai tradus din J. Tuwim, Jeffers, Ferlinghetti și alții.

În ultimul deceniu s-a ocupat de promovarea unor tinere condeie, conducînd un cenaclu literar și publicînd antologii din producția acestuia. Sub redacția lui a apărut o amplă *Antologie a poeziei slovace din secolul al XX-lea* (1979).

FECIOARELE SE PIERD ÎN DOSUL PORȚILOR

Fecioarele se pierd în dosul porților,
sînt decise, dar privirea lor
aleargă încă pe străduța ce lăsară-n urmă,
fuge-napoi, se-mpiedecă și cade.
În spatele porții așteaptă
o mină fierbinte,
urcă fecioarele, urcă scările
spre cerul celor ce vor fi femei,
supliciu și dor,
le tremură umerii ca scara
din visul ce-l avură ieri,
urcau, se făcea, cumva răsturnat,
spre un loc incendiat.
Clipa de spaimă mai lungă-i ca ceasul ferice.
Și se opresc fecioarele în prag.
Se reazămă de Nu,
dar Nu-ul lor rămîne hoinar
în urma lor, jos, pe strada pomădată.
Clicăne cheia în ușă ca un vesel sărut.
Pantofii, ca niște pui speriați de pisică,
se strîng sub pat căutîndu-și sprijin unul într-altul.
Fecioarele își atîrnă pe scaun ciorapii
catifelati și drepti ca niște cozi
din păr desprinse.
Se dezbracă de bluză, de fustă și de teamă,
se-apleacă-apoi spre brațele străine
să soarbă din durerea unui cîntec.
Cînd mărul cade de pe ram,
ia cu el vîrsta pomului și tot ce are acesta mai înțelept.

Pe scări în jos coboară-acum femei.
Ar vrea să păsească în stradă trufașe și mîndre.

genunchii însă,
genunchii le trădează,
vuieste strada, tren expres,
se mișcă luna în zig-zag,
nu, nu e luna,
e privirea lor
trecută peste pragul maturei căințe,
e gândul lor
de groază zgâlțit, de ris.
Și cât le mai lipsește-al nostru braț
și cât le mai spăimintă!
De la fereastră noi privim, prădalnici,
cum merg atât de adâncite-n mersul lor
vedem doar părul lor catifelat și drept
precum ciorapii
uitați pe scaun,
cu atîta umilință atîrnînd
în spatele
fumului de țigară și-al nostru.

DEȘTEPTARE

- La cine te gîndești, fetițo?
— adeseori la dumneta.
— Maică-ta știe
— Da.
— Și cîți ani ai?
— Vreo doisprezece.
— Nu vrei să mă săruți?
— Neni.
— De ce nu vrei?
— Sînt încă mică.
— Nu-i nimeni pe aici.

— Nu mă iubești?

— Nu, zău.

— Atunci sărută-mă.

— Ba te ador.

— Neni.

În românește de *Virgil Teodorescu*

E-A TREIA SĂPTĂMÎNĂ

E-a treia săptămînă, mi se pare,
de cînd promiți în fiecare zi
și dulce m-amăgești din depărtare
și eu aștept surpriza c-o să vii.

M-am pregătit sute de ore-n van,
Sute de chinuri m-au pîndit avan.
Cînd vei sosi tîrziu cu dragostea
Cu muntele-l voi fi trecut deja.

În românește de *Maria Condruț* și *Laurențiu Cernet*

MI-A GHICIT O ȚIGĂNCUȘĂ

Mi-a ghicit o țigăncușă,
mi-a ghicit în cafeaua neagră,
în palma neagră, în sufletul negru.

„Calea parcă-i un cîmp sub soarele ce scapătă,
o arătură neagră, lungă,

pe ea — trei bivoli.
Suflă vînt, bate ploaie,
de la pădure vine ger năprasnic.
Mata aştepţi ceva
la marginea arăturii,
eşti ud learcă,
priveşti la cei trei bivoli
şi numai pleopa-ţi zimbeşte
ca şi cum ai şti totul.
Ce poa' să-nsemne asta?"

Nu ştiu, nu ştiu, ȕigăncuşo,
zău că nu ştiu, am însă o presimţire,
o presimţire neagră,
neagră ca ochii tăi,
ca zimbetul ce trece peste pleopă,
ca însingurarea,
ca ogorul sub soarele ce scapătă,
ca bivoli aceia trei.

În româneşte de *Maria Condruţ* şi *Laurenţiu Cerne*

BALADĂ

despre chinul zadarnic de a te izbăvi de ultima primă iubire

De-ar trebui să socotesc cînstit,
ce e cu lumea asta şi cu mine,
să ştiu ce-i focul ce m-a amăgit,
spre mine-atunci mi s-ar aţine
o suliţă de adevăr; şi-n fine,
pe creştetu-mi matur şi sărăcit

ar răpăi o ploaie de suspine.
Dar cum să fiu de tine izbăvit?

Fără de seamă, gingașă cumplit
și nestatornică, aripă fără sine,
în urmă-ți lumea-n floare; și-a lucit
albină aurită-n ochi la tine.
Și nu știu ce-i sub bolta frunții line,
ce-ascunzi ca pe un bob ce-a încolțit
în glie. Să-mi spui și mie vrei ce gând îți vine?
Dar cum să fiu de tine izbăvit?

Învățătură:

Vai ție, o, femeie! de-a dorit
din dragoste să aibă pentru sine
doar partea-avantajoasă; din iubit
în prieten te preschimbă: ce rușine...
Dar cum să fiu de tine izbăvit?

În românește de *Maria Condruț și Laurențiu Cerneț.*

BALADĂ

despre trimiterea la dracu a ultimei prime iubiri

Tu ți-ai făcut din frumusețe casă
și cîți ți se închină la picioare
pîn' or afla că ești necredincioasă!
Astfel de frumusețe prea rău doare.
Pe mincinos cu fapta-l prinzi că-i grăitoare,
de după zimbet strîmbătură-apare,
deși conștiința-i fir de praf nu are.
Ia-o din loc, du-te la dracu!

Un deget n-ai mișcat măcar, dar lasă...
Vedeai cum chinul poa' să mă doboare —
c-am luptat singur ție nici nu-ți pasă,
Însă-am învins, tot singur, fiindcă-s tare.
Ție îți plac mai mult aceia care
și se supun și vor doar împăcare
și-s mulțumiți cu gîtu-n jug — oroare!
Ia-o din loc, du-te la dracu!

Cînd stînd la chef, vreunul la o masă
te va chema, găsește om cu stare,
bogat să fie, cu cămara grasă
și să-i guite în șopron un porc de-al mare
ce-ți va dubla măsura-n cingătoare
Tristețea ți-o vor stinge anii care
tîrziu la tine-n gînd or să mă care.
Ia-o din loc, du-te la dracu!

Învățătură :

Cel ce se joacă-n dragoste, ce are?
Singur va plînge-n zile fără soare.
Dacă te-amesteci într-o-ncăierare
să nu strigi: Încotro găsesc scăpare?
Ia-o din loc, du-te la dracu!

În românește de *Maria Condruș* și *Laurențiu Cerneș*

MIROSLAV VÁLEK

(1927)

Personalitate dintre cele mai interesante ale poeziei slovace de astăzi, Miroslav Válek compune o poezie a civilizației urbane („Eu sînt orașul și-n mine milioane aleargă maraton“.), a acelei civilizații în care s-a strîns tot binele și răul lumii de acum. Atitudinea interogativă stă la temelia versurilor lui Válek, înconjurați fiind de fapte — nu de orice fel, ci grave și contradictorii — care nu vor să-și dezvăluie tot înțelesul. De aci, incertitudinea din neliniștita sa poezie. Mărturia sa despre istoria contemporană este marcată de îndoieli. Trăim într-o lume reificată, în care tronează Dumnezeu-Tranzistorul, Dumnezeu-Electronul. Omenirea a ajuns parcă în pragul apocalipsului, se lasă un fel de noapte, în care săbiile sînt pregătite să reteze capete, se vor săvîrși silnicii și crime oribile, vor fi războaie și molimi, trădări și mîrșăvii de tot felul — dar ce este sau ce va fi, va însemna pedeapsă și purificare, alegerea grîului de neghină sau o tragică, perpetuă răbufnire a primatelor? (*Odă la Dumnezeuul fiarelor, Amărăciune*).

Nefericirea de a fi trecători în existență este exprimată uneori într-o manieră drastică, ca în poemul *Din Jurnalul absolut II*. În momentele de maximă depresiune, întrebărilor celui ce se simte ca într-un codru bătut de vijelii îi urmează afirmații de un negativism deconcertant („Lumea mă strînge, mă sugrumă-n ham. / Ne-nlăturarea morții o proclam.“ *Poezie elementară*). M. Válek nu este poetul soluțiilor con-

solatoare ; e mai de grabă necruțător. Atunci cînd proclamă inevitabilitatea morții, versul său vrea să fie nu atît un verdict, cît un semnal de alarmă în ceasul suprem. El este profund convins că omul are resursele necesare, mîntuitoare pentru a redresa corabia în derivă. Ne-o spune, de exemplu, în poezia *Cuvîntul* — un fel de cod de etică, un decalog însumînd poruncile vremii, ale omului de azi care mai speră încă în restaurarea solidarității universale. Iubirea, nu numai cea erotică, ci aceea a-tot-înfrățitoare este sigur unica alternativă a elementelor agresive de disoluție.

Miroslav Válek este un tip de poet eruptiv, dar nu pletoric și grandilocvent ; îi place să se miște pe spații largi și să retrăiască drama umană cuprinsă între atipozii geografice ca și ai istoriei. Poemele sale captează și amplifică zgomotele paradoxale, venite de pretutindeni, ale civilizației moderne.

A publicat volumele de versuri : *Atingeri*, (1959), *Gravitație*, (1961), *Neliniște*, (1963), *Iubire în piele de găină*, (1965), *Cele patru cărți ale neliniștii*, (1971), *Cuvîntul*, (1976), *Din apă*, (1977).

A tradus din Rilke, Verlaine, Ritsos. A scris și versuri pentru copii.

POEZIE ELEMENTARĂ

Sînt unde ? Îmi pare uneori că zbor.
Atunci cînd sînt cel mai puțin ușor.

Eu din lumină m-am ales cu șoc :
și mii de lucruri spulberate-n scoc,

și măcinată-i piatra de amnar.
Pe limbă doar știutul gust amar :

iubire, parcă, sau ceva sărat.
Eu te iubesc, dar și-asta am uitat.

Praf cade, întipărește-n humă
însîngerate fețe, lumi pustii, de lună.

Îmi rezem fruntea-ncet de ram,
cu degetul șterg apoi urma de pe geam.

Ceva ca focul și ceva de fum.
Sînt unde? Unde sînt? Spre ce mă-ndrum?

Vuiesc în mine mările perfide,
s-au prăbușit în mine mii de Atlantide.

Mi-atîrnă tot pămîntul de picioare:
un bob de pulbere rătăcitoare.

Lumea mă strînge, mă sugrumă-n ham.
Ne-nlăturarea morții o proclam.

CUVÎNTUL

Cu cît mai multe știi,
cu-atît mai puțin rece să fii.
Doară-te soarta străină
mai mult decît ce ție-ți fu sortit.

N-o pune obiect de tombolă.
Tu asta să știi:
trăiește pentru ca alții să aibă parte
de noroc.
De-ți pare că ia prea multă lumină,
tu stinge-o!
N-ai dreptul la selene personale.
Să nu minți
nici în dragoste
nici în poeme.

Nu osteni să iubești
pe cei ce s-au întors din infernul
singurătății,
căci ei știu cel puțin tot atât
cît și tine.

AMĂRĂCIUNE

Tare-aș fi vrut să fiu un Faraon cu ochiul de agat.
Tare-aș fi vrut ca să mă țin departe, să păstrez
distanța necesară de toate cîte sint.
E jocul însă mult prea complicat și nu poți ști nicicînd
de ești acel ce caută sau cel ce e căutat.
Ingeniozitatea-ascunzătorii, distanțele, ba chiar și timpul
înseamnă-atîta de puțin
că poate doară jocul întîmplării sau neatenția de moment
a soartei
ar da putere lucrurilor din minte să se șteargă.
Dar ce a fost, durează, e în noi,
sîntem părtași fără de tăgadă la potopul lumii.

Și improbabilul devine cîteodată fapt de netăgăduit. Îți
amintești
În aerul înfierbîntat, mocnit, în vilvătaia crinilor,
cînd bine-ascunși să nu ne vadă nimeni,
noi am zărit-o, răsuflarea lucrurilor, orbitor arzînd,
tu mina ai întins atunci și-ai spus: „Simt petele din soare”

I

Fugi, Caius Iulius Cezar,
voi număra pîn' la o mie și-oricum te voi găsi.
Te zăresc, dulce Cleopatră.
Un corb ți s-a înfipt în păr și pînă azi
și-ntinde-aripile pe boltă — sprîncene încruntate
și dedesubt tăcere — o tăcere atîta de perfidă, mohorită
încît să crezi te face în ochii cei albaștrii-ai tunetului
și să implori, chiar și-n genunchi, înaltul cer
să fie.
Planeta?
O glumă oarecare
a vreunui Dumnezeu tot oarecare!
Hai, du-te, caută!
E mereu ceva ascuns
în spatele ceva-ului.

Sapă sub plopul sub care, olog,
demonul copacului blestemă, acolo
unde freatică ape adorm pe brațul nisipului,
unde oasele craniene își păzesc cu strășnicie tainele,
iar viermii, rușinoși, în pielea goală,
leagă mîinile cadavrelor pe piept.

Au bubuit din miez bolovanii de piatră,
muget de turme stîrnite,

văzduhul parcă ascultă, cu capul umflat, ploaia,
iarba parcă se-ascunde de cine știe ce glas:
dinlăuntru a vorbit animalul.

Hai, viră-te în lucruri și spune ce-ai văzut.

Iubirea ai văzut cum se opune cauzei,
cum neagă legătura dintre sex și făt,
cum își așterne așternuturi vezi,
cum se îmbracă-n purpuri nupțiala-i cavalcadă,
cum se ascunde,
cum linge luna de pe cer cu limbă de cline,
cum prin orișice tufă însingerate cuiburi își clădește!
Își sint complice
și ne aruncă-n față orișice greșală,
ca o oglindă.

Să nu regreti.

Viața e ca o lampă-ntr-o odaie-ntunecoasă:
lumină doar un pic zvirlită puținel din altă parte,
dar ce vedem mereu e-aceeași față.

Nu spune ce presimți.

Eu cred

că un cuvânt rostit va înclina-ntr-o parte universul.
Sustin

infinitatea sexului
precum și moartea că-i asexuată.

Spre noi vorbește moartea cu voce de soprană,
ea doarme în urechea muzicii,
ascultă vocea noastră groasă, răgușită și o apucă
un complex de inferioritate.

Și totuși, zi de zi coboară și se roagă
voie să i se dea
să făurească armonia sufletelor noastre,
ceva ce stă-ntre da și nu,
o legătură trainică între ce-a fost și ce este acum.
Moartea ce-atîta îndrăgește acalmia
încît atunci cînd respirăm o trec fiorii,
moartea ce simte răsucirea fătului în pîntec ca pe o reumatică
întepătură în genunchi,
ce-și rimelează-n colțul ochilor furtună, sosește,
Hai, bea din călcătura-albinei, învață din înțelepciunea
fluturului,
Cel care, zburînd, răsfoiește cartea eternității
atît de incredibil de iute că uită
înainte de a afla.

O, de-acuma tu știi
unde apa-i din lacrimă scursă,
de ce în gena seminței se — întipărește toporul
și cum se trage zăvorul
în urma gloriei trupului! .

Unde e capul Minotaurului?
Unde e delicatul și iubitorul?
Unde pruncii lui Irod?
Unde lespedea sub care picotește cutremurul?
Unde-s bărbații ce au pășit în foc ca bărbați
și au ieșit din el doar ca o fluturare?
Poate în viitor. Nu știu.

Trecutul ce-i și ce e viitorul?
Nu deslușesc
vuietul apei curgînd de apa curgînd.

Sint totodată cauză și efect
așa cum fluturele este viitoarea sa omidă
iară omida fluture în viitor.

Dar iubirea? Ura?

Uritul și frumosul?

Cumplit mai seamănă-ntre ele, cumplit,
de cînd e ea, de cînd e moartea moarte,
tot astfel vine, astfel ea întreabă:

Ce-i omul?

Da, omul!

O umbra a eflorescentelor solare

și-a rimelor

și cirje pentru lutul paralic!

Și totuși —

există doar o moarte? Oare nu sint mii?

Renunță. Nu gîndi. Și nu te chinui.

E prea posibil că se-nfăptuiește ce a fost gîndit,
ce n-a fost pe deplin rostit revine,
ce-a fost uitat se-ntoarce.

II

Nainte de Crăciun,

în anul cel de grație

o mie nouă sute șasezeci și patru

călătoria cu trenul doar capul lui Holofern,

fusese-atita de măestru retezat

că oameni cumsecade se adunaseră buluc ca să-l privească.

Era pe la amiaz

și printre ei se mai găsea și-un brici

pe care și-l treceau din ochi în ochi.

Cam la același ceas zăcea și Ramses II
sub caldarimul de beton al Străzii Plopilor,
dat fiindcă-a lui nevastă se-ndrăgostise de șofer;
la început acesta nu voise. Pe urmă a sunat.
Toți dracii! Cum s-a întâmplat?
El n-are nici o vină.
Mergea
și-n ochi claxoane negre-ți claxonau.

Uneori mi se pare că și pământul e cap
despărțit de un trup colosal, aruncat
în ceva ce i se spune-n linii generale univers.

Deci, cuțitele la gât,
singe, silnicii.
Sînt toate crimele mișele
doar imitații
ale unui gest primordial?

ri infamia și trădarea,
Șăzboiul,
molime
și-mbrățișeri sub zodie lunară,
acele legăminte ce rostirăm sub pulpana nopții
în argintarea stelelor felină,
iubirea-aceea și minciuna-aceea —
acestea toate-au existat?

Ne mină inerția-ntruna
să revenim la sine, s-o luăm de la-nceput,
să făptuim ce-a fost și mai-nainte?

O, înainte!
Mi te reamintesc ca într-un cerc de foc,
mi te-nfigeai în creier în culoare roșie
și-n clăia ta de păr mă inecam ca-n fum!
Palmele țineai deasupra lui,
vrăji și descîntece făceai,
degetele tale aveau zilele numărate
de foc,
tu, îmblinzitoare de șerpi!
În brațele tale a ars Pompeiul, s-a stins într-o clipită Hiroșima,
mîinile tale,
străvezii în chinul albelor iradierii,
păstrau plămada și în ceasul morții.

Ai fost întotdeauna pîinea lumii cea de toate zilele!

Asta s-a întîmplat,
așa fusese scris,
acum o știi.
De ce atunci îngădui să calc desculț în umbra ta?
Sînt un cuțit,
în preajma ta
cu fulgerul mă-ncrucîșez.

Alege dar fulgerul!
Jupuie-mi sînt brațele pînă la cot de pielea ta,
te caut ca pe un animal,
cu dinții te desfac,
te simt pe limbă ca pe o leșie.
Miel nebun!
Cu copitele întoarse spre cer jertfită vei fi!
Salvează-te! Hai, fugi!

O, înainte!
De cîte mii de ani singerezi?
De pe cîte podele în taină singe ai şters?
Dacă ai vedea
catapeteasma că-i crăpată tu ai tăinui-o,
dacă ai vrea,
cerbi şi lupi ai respinge.

Eşti apa.
Sînt setea.

Se-apropie noaptea,
cerului barbă neagră îi creşte,
luminile amurgului scilipsesc ca nişte dinţi de armăsar.

Se-aude cum sub piele se strecoară un ac.

III

În staţia troleibuzului cu numărul optsprezece
se scoteau din cimitir oseminate.
Era în treisprezece iulie, ziua judecăţii de apoi.
Soarele ardea atîta de portocaliu
şi te lovea în cap cu-atîta cîinoşie
că din morminte se vedeau ieşind bizare dansatoare,
studente-n medicină turnate parcă-n bronz,
în coloane de galbene flăcări ieşeau
studente de la înalte şcoli de balet
cu muzica adunată în pulpe
de pînă şi lemnul dăduse uitării
surzenia sa absolută.
În ochii bărbaţilor năvăleau hoarde de vuiete.

Semințe semănau semănătoarele,
cu degetul gol
gidilau lutul la încheietură,
morfoleau piine în gură
și zîmbeau hieratic.

În stația troleibuzului cu numărul optsprezece,
în curtea cimitirului
o bătrinică la niște rămășițe pămîntești cu privirea căta,
în stația troleibuzului cu numărul optsprezece,
o bătrinică
cu fața în poala cernită mulcom plîngea.

Era soare, era un soare portocaliu.
Era prea mult soare pentru o astfel de zi.

Și nu mai văzu
nici gaura de la tîmplă,
nici degetul cel mic,
de parcă nici nu fusese aici îngropat,
nici propria mină așezată pe ochi
n-o mai văzu.

Și soarele era atîta de portocaliu
și te lovea în cap cu-atîta ciînoșie!
Groparul, de ocazie, se tolănise-n iarbă,
bea rom din cel mai ieftin și cînta.

.....

Cîte sînt lucrurile pe care nu le-am văzut,
pe care nu le vom vedea

și dinaintea cărora sîntem doar niște orbi
ce se-nvîrtesc descumpăniți în intersecții?

Se scurge timpul, trec pe lângă noi
iubirile și întîmplările întîmplătoare

prilejurile și prietenii.

Doar uneori capota lucitoare a fericirii ne agață
și-atunci, căzînd pe caldarim, zărim portretul nostru cu
surpriză,

un chip îngrozitor,

parcă fotografia ar fi fost făcută prin pupila unui diavol.

Se scurge timpul,

ploaia cadentează-n picuri insomnia,

acasă ne întoarcem grabnic, ieșim

din viață ca din niște pantaloni

care-au făcut genunchi atît de mari

de parcă mii de ani am tot ingenuncheat

pe treptele pieptișe de tainice golgote,

sîntem grăbiți,

stîngem lumina,

în raza lunii bromovale înghițim

și ne înveselește

slugarnica bolboroseală-a gazului din sobă.

Deci, adio.

Într-o corolă albastră cazi,

doar degetele galbene mai strălucesc,

pistilurile doar se mai înalță deasupra norului cu-arome indigo.

Acolo lacrima în ochiul lacrimii plînge,

acolo răsucești cu dinții albe comutatoare,

acolo chipu-ți șters se-aprinde,

acolo unde lutul îndurează lemnul

și șuieră înveninate limbi prin oase cavernoase,

acolo — puțin nicăieri, puțin în veșnicie —

vei fi singur.

Zidiții au ingenuncheat.

De la înmormîntare se întoarce doar fanfara.

Un cal printre troiene. Oameni ca funingini.

Cu chipul negru noaptea cade pe alămuri.

Și-n irizări se mișcă-apoi văzduhul.

Unde-i femeia-aceea prăduită?

Femeia aceea-ndoliată care umblă

ca roua cea curată pe cărării de ape

în urma carelor ce duc mereu sicrie,

atît de străvezie

că seamănă mai mult cu ne-apa,

din rouă, rouă-aproape și aproape mai nimic.

Ea poartă-adînc în sine bici șfichiuitor,

cu pas mărunt ce iarba-abia prefiră

desculță traversează eternitatea toată

pe deget răsucind-o ca pe-o cheie,

încuie lumea, ceul îl descuie

și în singurătatea vieții ei pe Dumunezeu acuză:

O, Doamne, tu nu te-ai sculat din morți.

O, Doamne, tu nu mai ești.

O, Doamne, care ai fost vreodată?!

Și iarăși un sunet de trimbiți luminile în stradă frînge.

Vreun jaz dement. Sfinți beți

stau pe răsturnați.

Tăcere.

Nu dormi, mamă?

E întuneric. Vîntul

își suflă în palme.

În noaptea asta, trup gol și-nsîngerat,
am țîșnit limbă de foc și-am zburat:
printre stele Dumnezeu era doar un chip desenat.
Știu: certitudini.
Mi-agăț în cuier pălăria cea neagră.
(Nu că nu vei fi, ci că ești.)

N-o ridica.
Pune palma.
Sub pălărie —
beznă.

Iubirea cu apele-i curate ne hrănește.
Tu fii mereu cu mine.
Mai mult decît pe sine, să mă iubești pe mine.

Deci să trăim. Și în picioare să ne ținem,
să semănăm cu marea,
refluxurile să nu le socotim.

Știu: teama.
Nerăbdătorii
numără pîn' la o mie.

Tu simți cum crește-n tine un altul.
Fugi —

DOAR AȘA

Doar așa,
de parcă te-aș întîlni întîmplător,

de parcă te-aş întâlni pe stradă sub un puhoi de ploaie,
de parcă te-aş putea lua cu mine, pe nava mea,
doar așa
zic: „Te iubesc!“
Și tu îmi zici: „Ah! Sînteți toți la fel!“

Cită-njosire!
Poate ar fi chiar luna lui august.
Eu, rușinat,
cu urechile roșii
ca pătlăgelele,
aș învărti cheia pe deget
și ți-aș spune: „Haide, să mergem“
Doar așa,
la-ntîmplare,
într-o doară.
Asta s-ar petrece parcă
miercuri pe la trei și jumătate în fața prăvăliei,
lîngă scara de serviciu
unde se vînd suveniruri
și baloane.
Tu mi-ai șopti:
„Nu zău, dar unde?“
Și eu te-aș întreba: „Ce ai?
Spune-mi, pentru Dumnezeu, ce ai?“
„Ah, nimic“, ai răspunde tu,
„ai spus-o așa de grăbit
și-așa — ntr-o doară...“

Unde ești?
Mi-e teamă mereu
că te voi întâlni noaptea
în zăpușeala verii
cînd luna moartă stă-n fereastră

ca un ins căzut în somn hipnotic
și cînd eu cu groază aștept
să presimt iar
plînsul.

Cînd sorb din ceai
sau macin cafea,
sau cînd mă tem,
cînd pun haina pe mine,
îmi umblă neîncetat prin cap
al tău: „Dar unde?“
Ei, cine știe unde!
Acolo unde eu să-ți fiu aproape
ca un copac de alt copac,
unde m-aș destăinui ție
așa cum apa altei ape i se destăinuie,
doar așa,
ca din întîmplare.

Ca atunci cînd plouă.

O CLIPĂ ÎNAINTE DE A ADORMI

O pasăre-am zărit cu pene împurpurate
Ochii-mi sînt plini de disonanțe minunate
În noaptea ce-i desface aripile multicolore
sînt totdeauna singur
mă zbat
și plîng
O clipă
mă văd cu tine printre trandafiri

acolo învăț să te știu pe de rost
îmi umplu plămînii de tine
pină ce-mi spui
Băiete ajunge

Eu știu că nu e frumos

Dar oriunde m-ai atinge
locul acela
se preface în cîntec
Ajunge Gata Destul
Sînt muzica ta
o melodie care nu-mi iese din cap
n-ai decît să mă fluieri
cu gîndul aiurea
Tu mă fluieri
cu gîndul în altă parte
mie nu-mi iese din cap
Lasă-mă să ațipesc
lasă-mă să ațipesc
fantezie pasăre împurpurată

ÎNDOITORII DE FIER-BETON

Pe strada Vuk Karadžić,
pe colț,
doi inși ostenesc
între îndoirea fierului-beton.
E treabă oarecum de poet.
Fierul, precum versul,

nu vrea să se lase cu una-cu două.
Dar încetu-cu-ncetu,
un vers și încă unul,
și a ieșit o poezie pe cînste.
Deasupra tuturor acelor versuri,
la etajul al treilea,
se instalează
o poantă
cu ochi albaștri.
Plimbă mîna pe cei patru pereți
și se gîndește cit sînt de solizi
și de cită putere e nevoie
ca să zidești un asemenea zid.

De-aș avea mai multă putere,
m-aș apuca și eu să-ndoiesc fierul-beton.

MĂRUL

Mărul pe care l-am pus pe buza scrinului
a căzut.
Ea s-a rezemat de ușă
și-a scos un țipăt,
din priviri:
Nu, pentru Dumnezeu!
Numai că eu ajunsesem la capătul răbdării.
M-am ridicat,
am ridicat
mărul prăfuit,
mărul încă verde,
și l-am pus pe masă.
Ea nu-nceta să mă implore,

s-a apropiat de masă
plingînd.
Mă privea, ștergea mărul,
plingînd.
Atunci i-am spus:
Lasă mărul pe masă și du-te!

Lucrurile s-au petrecut așa cum am presupus.
N-are importanță că în altă ordine!
A deschis ușa.
Eu am îngălbenit și i-am spus:
Rămii!
Dar ea și-a luat ce-avea de luat
și-a plecat.

Mărul pe care l-am pus pe buza scrinului
a căzut.

POATE

Poate că e omăt o pulbere purtată pe aripă de vînt
poate că e dorința copilului sub geană licărind
poate că mai tîrziu va fi altfel în casă pe colină
poate că flăcăiandrul să cînte n-o putea la mandolină
poate că mîndră n-ai să fii spre tine de-o veni în pripă
poate că lingă trupul femeii va adormi o clipă
poate că inima-ți el va fura sau și-o va da pe-a sa
poate că-n nopți cu stele el lacrimi va vărsa
poate că fără suflet acolo mai bine va pătrunde
poate că va striga dar nimeni n-o răspunde

Poate că va-nțelege careva sau poate n-o-nțelege
poate-și va pierde urma nimic nu s-o alege

poate că e cumplit și poate suferința năvalnic e șuvoi
poate că la răspintii va-ntoarce capul înapoi
poate s-or stinge atele, poate că-s ochi de-opal
pierduți de cineva la crucea de pe deal

Zadarnic și-i mai caută zadarnic brațul frînge
nu se-ntristează nimeni și nimeni nu-i va plînge
Nu i-a știut doar nimeni și daruri nu primeau
deși tăcînd amarnic atîtea ei spuneau
mîhnire nu stîrnesc — copiii-s mari colindă pe ale lumii unde
și nimeni nu întreabă și nimeni nu răspunde

Poate că e omăt o pulbere purtată pe cine știe unde.

ROBINSON

(Fragment)

Într-un timp foarte îndepărtat al memoriei mele
cînd pentru unii nu eram decît un băiețandru naiv
(cărora cei mari nici nu le găsesc un nume potrivit)
eu străpungeam ghețarii Antarctidei,
cu căciula sub cap dormeam în deșertul alb.
În vremea aceea invidiam pe orice Robinson.

Seara,
cînd ai mei se culcau,
eu o ștergeam de-acasă
și teleleu cutreieram prin porturi.

Căutam corăbii să mă poarte în furtuni,
căutam să ies în calea vântului,
căutam o insulă pustie
și verde, mereu verde.

Și unde mă duceam, erai mereu cu mine.

Dar mai târziu
cînd toate-acestea au devenit copilărie,
apoi și mai târziu
cînd flămurile verii au coborît în bernă
departe, într-o circiumioară m-așezam,
cearcăne la ochi aveam cît oala
din care sorbeam grog.
De patru ani tot beam întruna.
Și beam nepotolit, cu sete,
ca dintr-o fîntînă, ca din ocean.
Beam nave și pește,
stînci colțuroase ce se iveau din ape
și insule întregi,
orașe mirosind a smirnă, ambră și tămîie,
sorbeam văzduh
și magicul alcool ce arde în priviri,
spații nemărginite,
disperarea care frige
fără-a se domoli vreodată.
Și-a trebuit s-o iau de la-nceput,
de-acolo unde omul se-nalță pe picioare,
de-acolo unde piatra
ca o fecioară albă
în noapte scinteiază,
unde, ca omul beat,
pe burtă te tirăști,
zărind în piatră și nisip,

la raza de neon sau luminare,
o urmă, una singură,
de om.

Era acolo.
Doar o clipită am zărit-o, dintr-o parte.
Dar a fugit ușor
ca un picior de antilopă.
Apoi n-am mai simțit decît o piclă deasă.
O pasăre imensă,
neagră,
s-a așezat în palmier
și soarele s-a stins.

Atunci pămîntul s-a cutremurat
ca o femeie prinsă-n chinul facerii.
Și numai sînge a țîșnit și numai moarte,
pămînt lingă pămînt s-a strins
și apă lingă apă,
o pasăre imensă,
neagră,
de napalm,
s-a așezat pe soare și l-a stins.

Și totuși, tu vei crește,
te vei ridica
și vei urca pe arc de curcubeu,
tu vei zbura,
chiar și desculț pe cioburile lumii vei umbla,
sori noi pe boltă aprinzînd.
O, naufragiat frumos, miraculos,
de vei cădea, iar te vei ridica

și din nimic,
poate numai din apă
precum sămînța,
pămîntu-n palme tu vei ridica
și te vei înălța
nevinovat și gol și anonim.

Un om printre alți oameni.

MILAN RÚFUS

(1928)

Poezia lui Milan Rúfus are ca punct de plecare forma refuzului discret al focului bengal declanșat în poezia anilor cincizeci. Atitudinea antitanică rămîne o constantă a liricii lui Rúfus și pe mai departe, după ce artificiile au dat semne de oboseală. Soarele, ne sugerează poetul, nu s-a fixat pentru totdeauna la zenit, bolta nu este mereu albastră și etern promițătoare, n-am intrat și într-un fel nici nu e chip să intrăm în pămîntul făgăduinței. În univers e mai curînd liniște sau ascunsă îndirjire, caznă și trudă în sudoarea frunții decît marșuri triumfale, forfotă și festivități. Omul nu este un uriaș din poveste și trufia de conchistador îi este, mai degrabă, păguboasă. Trăiește în umilință, scormonește pămîntul care nu este totdeauna nici roditor nici stabil sub picioarele sale, îl amenință mereu mari seisme, mai ales, în epoca noastră — cine știe ce-i poate rezerva viitorul? Omul muncește și speră — doar atît. Unicul sens al existenței, unica sursă de bucurie și unica înțelepciune rezidă în efortul trudnic, în sine, de a trăi. Adevărul existenței umane este cel modelat arhetipal în mitul lui Sisif, la care poetul trimite de mai multe ori în opera sa lirică și eseistică. Omul lui Milan Rúfus nu are certitudini și inflexibilități și se mulțumește cu fragilitatea, nesiguranța, gingășia, rugăciunea și lacrimile despovăritoare. Poetul — așa cum rezultă din mai multele sale „arte poetice“ — nu are calități profetice, el caută doar un adevăr ce mereu îi scapă, lui

ca și celorlalți (*Vers*). Poetul creează „blindețe pură“ și „minuni fragile“ (*Poetul*). Poezia e „o biată vrăbiuță prinsă-n palmă“ și „ceva mai mult decît nimicul“. (*Poezia*)

La un asemenea mod de a gîndi, supradimensionarea expresiei și a gesticii, locvacitatea și retorismul ar fi fost catastrofale. De aceea, poetul se simte în largul său într-un univers liric de cuvinte rostite în surdină, pășește desculț pe treptele templelor, nu clamează, ci se roagă, imploră cu umilință și evlavie, adesea în genunchi. Versul e gnomic, expresia laconică și eliptică, paralelismele insolite, pauzele tăcerile creează tensiuni cu semnificații difuze. Spre deosebire de M. Válek, care este un citadin, Růfus aparține mediului rural prin lexic, imagini, simboluri, peisaj, eresuri. Țăranul apăsînd coarnele plugului în pămîntul clisos este figura centrală, investit însă cu semnificația globală a destinului uman. Růfus închină truditorilor pămîntului un întreg ciclu de versuri.

A publicat volumele de versuri *Cînd ne vom maturiza* (1956), *Clopote* (1968), *Triptic* (1969), *Leagăn* (1972), *Masa săracilor* (1972) *Poezii* (1972), *Copilul desenează un curcubeu* (1974), *Carte cu povești* (1975), *Muzica formelor* (1977), *Muntele* (1978), *Serile de sîmbătă* (1979).

A publicat volumele de eseuri literare și filosofice *Omul, timpul, creația* (1968), *Patru epistole către oameni* (1969), *Despre literatură* (1974).

POEZIA

O, poezie, cit de ne-nsemnat
e-acel ceva prin care-ntreci nimicul!
Pe cine sperii tu? Și-a rîs în pumni divinul
ce-amestecă a tale dulci parfumuri.

De tine cine' se teme? Poetul, pasăre ce cîntă.
Doar el se înspăimîntă de scufița ta.
Nici gînd să se atingă de grăunțe — atît se îngrozește

de mîneca ta goală, ah, tu, infirmă, ciungă,
pornită să zgudui lumea. Puțină din puțin
și totuși singulară, poezie!

O biată vrăbiuță strînsă-n pumn. Neputincioasă
și cu sufletul la gură.

ÎN ȚARA NIMĂNUI

Mă doare poezia, frate. Ait de mult mă doare!
Tăcere de galere răsună-n ea și doare.
Și timpul, timpul, greierul din ornic...

Afară plouă cu tristeți ca pe-un acoperiș de gol hambar,
plouă pe vorbele goale, părăsite întru voia Domnului.

Și te retragi mereu în țara nimănu.
Cauți liniște, o liniște unde dogit nu sună
cuvîntul, cîrja aceea găunoasă
în care omul caută reazăm.

AȘA

Așa plecăm. În fiecare zi. Sute, sute.
E speriat poetul, zadarnică-i chemarea.
Și matricea ce după noi rămîne
se umple iar, cu timpul. Gropiță

lăsată de un pic de trup...
Totul se-acoperă
de neinvinsa iarbă,
de bucate.

Și altul va umbla pîn' la genunchi
băgat în roada la care îți stă gîndul
chiar și acolo jos.
Și-un alt grumaz
ca arcul se va-ncorda și va țîșni...

Ah, zămenirea, mărunță ploaie, bură
bătînd cadența în fereastra unei case goale
în care locuiește
nimeni!

Și foamea doar ne face să uităm.
Cînd nu-i prea mare.
Foamea. Și nici prea mică.
Flămînzind am luat plinea și am mîncat.
Flămînzi ne-am iubit.

NE CHEAMĂ

Mai știi? Ții minte?
Ia-ți lucrurile tale și te du.
Tu lasă tot.
Sari peste trupul celui ce-a căzut
și, în genunchi,
scrișnînd mergi, mergi...

O, Doamne, mi-este frică.
Demult prea grei am devenit
să mai sărim obstacole oricît de mici.
Și mult prea mari ca să sărim
peste noi înșine. Și glas nu mai există
pe nume să ne cheme.

Foamea aceea care să ne scoată-n cîmp.
Superioară, pură.

RESPECT, TEAMĂ?

Să te înclini... Doamne, respectul, teama
sînt, oare, schele fără de care
nu mai e chip să plămădești
măcar un șoricel, o vidră, sau măcar un om?

Cu-acestea ai lipit aripa lui Ikar?
Castelul din cărți de joc, pe ele stă?
Ne dau tircoale frica și cu moartea
precum se dă lupoaica la stîna de oi nevinovate?
Aceea ce ne ține,
oare, nu e în noi? Atunci, dacă se rupe cercul
ne desfacem ca un butoi uscat și putrezit
în care nu mai este strop de vin,
strop de spaimă,
strop de viață?

LIBERTATE

E totul dinaintea ta. Și tu.
Securea bine-nfiptă în butuc.
Și apă în fântină.

Defenestrat
înainte de a fi ajuns stăpîn,
la pensie înainte de-a trăi,
tu mîi trenulețe de jucărie
cu-atîta grijă
să nu se întîmple, Doamne ferește, cumva
vreo catastrofă feroviară.

Tu știi demult că jocul trebuie s-accepti.
E mult prea grav.

Dar adevărul? Unde-i? Te joacă
și trăiește și nu mai întreba, dragul meu Don Quijote.
Stai, nu fugi. Te joacă,
altfel se va produce o mare catastrofă.

ÎNȚELEPCIUNE

Lasă, să nu exagerăm, doar moartea-i înțeleaptă.
Și e atît de pură
că răsufierea ei nu aburește
oglindea-n care adevărul își piaptănă mătreața.
Se privește și parcă nu,
cu ochi indiferent.

Cel ce trăiește
aburește.

În răsuflarea sa, în calde neguri se topește.
Și cade, cade...
N-ai lumină?

Ai, dar...

Singe, lacrimi și sudoare
îți picură neconținut pe felinar,
nebunul meu cel înțelept.

OMUL

Cu coșul pescuiești, dar coșu-i ciuruit și curge.
Pescar trăznit, om înțelept.

Să pescui apă vrei, dar apei tu îi semeni.
Nainte de plecare în puținul ce-l mai ai după venire.

Spre unde, care țel, tu n-ai știut nicicând.
Te spovedeai pământului și el te asculta.

Cum asculta și vorbele-ți de ciudă și de hulă
când plugul, ca o daltă, lovind scotea scînteii.

Tu ai trăit și-atît. Și lucrurile tale, ca niște monumente,
înseamnă-atît: a fost. Ridicol? Mare?

MUNTENII

Sus, Doamne, sus de tot tu masa ne-ai întins.
Pînă la ea

noi asudăm cu sînge, sarea din noi se stoarce și se scurge
Sarea ce-ades n-avem de unde căpăta.

Ne-ai înălțat, Hristoase.

Au înălțat, da, omul. Sus l-au cățărat.

Atît cam cît e crucea de care n-o să scape.

Lemn e destul și pentru ea

și pentru copăițele celor ce vin.

Pămînt sever, ținutul meu

atît de crud și-atît de apropiat!

Cămașă aspră de pieptul meu lipită, năclăită
în asudări, de veacuri.

Eu n-am s-o mai dezbrac.

Voi merge tot cu ea. Și-n jos, culcat.

De dedesupt să scormonesc,

să scot roadele tale.

MOARTEA

Din față doar e moartea-ngrozitoare.

Din urmă, deodată,

sînt toate de-o minunată nevinovăție.

O mască. După miezul nopții,
ostenit, o poți face căuș. La carnaval.
Să bei sau tîmpla să ți-o răcorești.

Doar găurile de ochi trebuie să le-astupi.
Cu palma.
Acesta-i cel din urmă lucru derutant.

OMUL

Nu mai crede nimic, nici măcar
că ar putea să creadă că diferența dintre viață și moarte
e doar de meserie.

Că viața modelează moale-n lut
în timp ce moartea-i cioplitor.

Și totuși,
totuși e doar meserie.
A doi nevăzători ce din plictis prea mare
precum o vadră umplu întîmplarea
că există.

BĂRBATUL ÎN CÎMP

Zi de zi, zi de zi îl dăscălește.
Întru acestea, incovoiat pămîntului explică.

Că-ntre pământ și piatră
trece linia vieții. Linia
săpată-n palmele bărbaților.
Acea pe care tocmai o trage cu fierul plugului.

Cu brazda el ocrotește glia.
Să nu se rătăcească
vreo piatră
din cele ce în noi azvîrle zilnic moartea.

Fiindcă bărbatul nu-i un vîntură-lume,
frunză de plop, semințele
n-aruncă la voia întîmplării,
în ape, în vînt,
în pietre.

FEMEIA ÎN CÎMP

Soră a pînii calde, mamă a ei.
Piciorul ei nu-i chip să stea, să hodinească.

Picioarele ei atîta duc
că zecile de vieți pe care le aduc
își pot zidi pe ele
biserica
și moară.

Înaintează-n cîmp, ducînd merindea
ca și alt'dată.

Ea însăși este foamea
și mîncarea-n oale.

Acolo unde piciorul pune și se-ntoarce
se strînge glia și moale toarce,
simțînd-o și prin iarbă.

CĂUTARE

Greu
precum tușa lui Van Gogh
e pasul primăverii-n munții noștri.

Un pictor roșcovan,
purtînd pe cap scufița ierbii de mai an,
colindă-nfrigurat
poeni acoperite și acum cu pielea de găină.

C-o pensulă stufcasă probează-ntîi nuanța.
Dar fără rezultat.
Din mers el zgîrie și șterge.

Apoi, mai jos,
schîțează peisajul în creion.

ÎN FIECARE ZI

În fiecare zi, urmînd porunca sorții,
tu urci, bătrîne om.

Urcînd, pe frunte ți-a ieșit un nou raș amar.
După-acest semn te-am și recunoscut
așa cum recunoaștem sfinții din icoane.

Tu ai strigat la vite
și le-ai ocărit.
Glasul tău era ca focul,
ca flacăra în care fierul se înmoaie,
și-apoi, supus, întoarce brazda.

Ai strigat.
Sub viață și la ea.
O, cît ai mai strigat!

Și munții, munții mari, jur-împrejur,
strigarea ta și-o aruncau cu-atîta ușurință
de parcă ar fi fost doar puf de pădăie.

Ce mai pe urmă se așază-n iarbă
și firicel de rădăcină scoate.

SLOVACIE, CU BINE

A fiert-o Domnul în ceaun,
ca un cioban, sub boltele înalte.

Și ani o mie vreascuri pus-a-n foc,
ce-a strîns din necuprinșii codrii.

Și ani o mie au tot clocotit
deasupra sa sudori și lacrimi.

Până și piatra parcă s-a mai îndulcit
cîte un pic în colțuri.

Mult a mai fiert la carnea tare de stăncuță.
Ca niște dinți ce au rămas în ea,

sclicește-adînc în lut osul de om.
Colț alb ce-n piatră macină sălbatic.

Apoi el a cărat agoniseala în hambar.
Și a avut ovăz, cartof bolovănos,

un fel de măr ridicol pentru sfinții săi,
cei cu manta de stele găurite ca de niște molii.

*

În peștera memoriei nicicînd lumina nu se stinge.
De pe tavane cade pulbere stelară.
Până și moartea iese de aici cu părul aurit,
întinerită dintr-odată ca o fetișcană.
Aș zice chiar frumoasă.

Acolo pămîntul e orgă
cu vuiet profund, în surdină.

Ogoarele, scoarțe aliniat,
sclipesc ca niște clape.
Un cintec măreț peste codrii străbate.
Peste codrii și ape.

Vă fie noaptea bună, morții mei!

VILIAM TURČÁNY

(1928)

Viliam Turčány a absolvit Facultatea de filosofie din Bratislava, specialitatea slovacă și franceză. Din 1952 este cercetător al Institutului de literatură al Academiei Slovace de Științe.

Este istoric și critic literar, poet și traducător de poezie. S-a remarcat ca excelent specialist în etapele mai vechi ale evoluției poetice europene și naționale. A publicat monografiile *La minunata grădină a lui Ján Hollý* (1972), *Laurii lui Petrarca* (1974), *Rima în poezia slovacă* (1975).

A tradus din Dante, Michelangelo, Ovidiu (*Metamorfoze*), P. Ronsard.

Critica literară l-a numit „*poeta doctus*“ pentru rolul evident pe care îl au lecturile literare în structurarea operei, manifestate, mai ales, în cultivarea formelor fixe. Opera poetică: *Piraie în țară* (1957), *În curs* (1965), *La ancoră* (1972), *Și podul sînt eu* (1977).

ULTIMUL CÎNTEC DE RUGĂ AL TRUBADURULUI RĂTĂCITOR

Că rod în mine boale?
De ce să mă prefac?

Spre podgorii, de vale,
un semn doar să mai fac,

să mai închin o cupă
și-o lacrimă-oi mai stoarce
eu, călător pe ducă,
ce nu se mai întoarce.

O, Doamne, fie-ți milă,
că ți-am greșit nespus,
primește-mă, nu-n silă
mă ia la tine sus.

Pe călător îl iartă
ce n-ar fi vrut vreodat,
dar să se tot despartă
ursita l-a mînat.

CÎNTEC NOU

Voi, ape zăpăuce, ce m-ați tot dus cu voi,
secat-ați și în albi crescute-au' nalte creste,
în depărtări pierit-ați ca-n vis, ca-ntr-o poveste
ce-a fost a vieții mele purtată de șuvoi.

Mereu bătut de valuri, mînjit tot de noroi,
speranța eu pierdut-am că am să scap din clește,
că va veni o zi — așa cum astăzi este —
cînd muntele din vise s-o ridica în noi.

Voi, ape furioase, atîta v-am iubit,
de voi eu m-am ferit, cu groază v-am privit
și-atîta am sperat un munte că apre

de pe a cărui creastă o creangă de măslin
s-aducă porumbelul, vestind norocul plin:
o casă-n loc de navă, pămînt în loc de mare.

VIETȚII

Știu, știu,
că am fost rău, dar alții au tras ponoasele.
Am fost bun, dar laurii au nimerit pe capul altora.
Fiți cu ochii pe el, şușoteau, e-o potaie,
făcuseră din mine sperietoare de paie.
Știu, viață, că ești o mare podoabă,
înalți steagurile numai unde vrei tu,
de ris faci numai pe cine vrei tu,
pot să-ți dau ordine cîte poftesc,
să te rog, să mă milogesc,
să mă-ntărit
pină mi s-o fce negru-n fața ochilor
și urît,
geaba aș amenința,
geaba m-aș sforța
să chem într-ajutor mila.
Nu m-aș alege cu nimic,
chiar cu nimic.

Cam așa stau lucrurile, de.
Dar viața parcă nu e totuși o figură zbanghie

căzută din mitologie,
cînd e neclintită,
schimbă, pe ici pe colo, fața pămîntului.
Nimic de zis, e ceva necesar.

CĂCI M-AM SIMȚIT

Căci m-am simțit și eu un trubadur zevzec,
așa, puțin cam într-o dungă.
Cu zidu-am vrut prin cap să trec,
prin zid cu profeția-mi ciungă.
Distinșilor poeți (făptură sint abjectă)
eu astfel le-aș fi luat o pîine de la gură.
Nu-i rima ce urmează prea perfectă,
dar m-ajută
să protestez energic, deși fără de hulă.

Eu n-am trăit numai sub boltă de azur,
iarna și-a-nfipt cu sete colții-n mine,
atîtea zile grase au bîntuit în jur,
dar pentru mine-flăminzite-au fost jivine.
Nu ți-aș clinti din păr niciunul dintre fire
și tu mă-ntrebi cui folosește
să mă prefac că-s rău din fire.
De-aceea eu exprim energice proteste.

De ce și cum? Îmi zic că-s mătăuz,
deși aș fi putut să stau pe scaunul cel din față.
Tu, muză, vars-o lacrimă peste acest ursuz,
pe-acest profet cu pliscul ca de cață.
Cu lacrima ia-mi greul din spinare

și spune că e vorba doar de-un test.
Eu îți voi da, cuminte, ascultare...
Și de aceea fac aicea un protest.
N-oi dobîndi în nici un fel cunună
pedeapsa fără vină că nicicînd nu contest.
Păcătuiesc, deși nu știu să am vreo vină...
Și de aceea fac aicea un protest.

-

PAVEL KOYŠ

(1932)

[[Pavel Koyš poetizează cotidianul într-o manieră ludică și aparent simplă, apelînd la un limbaj neconvențional, saturat de elemente ale civilizației tehnice contemporane.

A publicat volumele de versuri *Stele pe pămînt* (1959), *Te aștept, iubire* (1963), *Inima* (1965), *Desghețarea soarelui* (1966), *Fidelitate cumplită* (1968), *Cîți pași sînt pînă la zîmbet* (1970), *Există un astfel de om* (1972), *Cîntarea Slovaciei* (1973), *Eterna vară* (1973), *La ce-i servește omului casa* (1974), *Declarație de dragoste* (1975), *Forturi* (1977), *Pretutindeni* (1978), *Rouă* (1980).

LA CE SERVEȘTE RADIOUL

La ce servește,
mulți n-o știu,
deși rumegă zilnic radiojurnale și știri
despre infarct ca maladie modernă,
despre naufragiați ce n-au fost încă găsiți,
despre maxima barometrică care înaintează spre sud.

Știrile să trăiască.

O știre bună

potrivește potențimetrul minții
mai dihai decît un vers.

Noaptea

doarme scăldată în rouă.

Urcat în copac,

un brotac

cîrle de sperie

puișorii prin cuiburi.

Te foiești,

de nesomn oasele întinzi și troznești.

Luna e un pic mușcată.

În clipa aceea,

aparatul meu ce poartă nume de cantată

îmi face cu ochiul său magic,

își aprinde literele verzi,

e luminat ca o fereastră în plină zi.

Hilversum, Cairo, Sofia, Monaco,

Roma, Marseille, Kiev, Beograd,

noaptea cîntă la fel,

tandru, minunat.

Nu-i rău deloc să stai

cu aparatul la un pahar de taifas, noaptea.

Îți torni un vin ușor

de șansonete,

poți să te-mbeți cu suc de portocale solare

aduse direct din golful Napoli,

poți să auzi nostalgia nisipului din deșertul Saharei,

plescăit de gondole pe canale-n Veneția,

cîntece din Grecia — cu măslina,

cazacioc

ce te pune pe foc precum vodca,

și dacă nu te îmbeți,

la crăpat de ziuă, de-l apuci,

îți mai pui o melodie dalmatină, în papuci,

și-ți clătești ochii cu ape albastre de Adriatica.
Iată dar la ce e bun radioul noaptea
cînd ferestrele sînt închise pe dinăuntru:
ca să-ți pună-n lumină senzația
că oriunde, pe toată fața pămîntului,
muzica e mereu, neobosită, cu tine.
Ziua lăsați-o în pace, că nu e tic, nu e obișnuință,
muzica ne-ascultă noaptea,
atunci vorbește ea toate limbile,
se-nțelege cu orice ființă.

LA CE SERVEȘTE TRISTEȚEA

La ce-i servește omului tristețea
cînd moara inimii se mișcă și se zbate
în ritm de dans și ochiul gilgie de veselie.
Demult romanii-au spus vorbă de rezonanță
că viața nu-i romanță
și de la regula aceasta nici cînd nu se abate.
A fi mîhnit e ca și cum ai plînge pe troiene,
deși tristețea nu-i prea albă niciodată.
Tristețea-i mohorită, așa, cu de la sine putere,
e-o cenușie tăcere,
e galbenă gelozie și, de regulă, crudă.
Sînt și tristeți secrete:
de pildă, una dintre ele,
de culoare trandafirie,
este aceea care se iscă de la un om înșurat, cu bretele.
Tristețea cea neagră e știută de cine n-ai crede;
dar cea mai neagră dintre toate
și mai poznașă
este tristețea zisă sinucigașă.

Pe urmă vine tristețea banală, cotidiană,
aceea neînchipuit de simplă.
Ne curge prin vine, pulsează-n artere,
chioară ca o gaură-n uluci
sub nuci.
Genul acesta de tristețe e viața,
miroase
a rășinoase
a pădure de brad,
familiar.
Cu ajutorul ei adulmecăm mireasma primăverii,
revărsarea aceea de soare
care aprinde în noi focul așteptărilor ucigătoare.
Fără tristețe
în bieteale noastre uluci și ostrețe
frumosul acela n-ar mai sosi,
ce-l așteptăm în pridvoare.

LA CE SERVEȘTE OGLINDA

La ce servește oglinda?
La pieptănat?
La croitor?
La rujat?
Oglinda e bună să te privești în ea
și puțin să te-ntristezi.
Să te privești în ochi:
o tentativă zilnică de a afla ceva despre tine,
o tentativă disperată să-ți spui ceva.
Cînd te privești în alții, gata să te îneci,
te agăți de oglindă.
Dar oglinda e mai firavă decît paiul,
e lunecoasă și fragilă ca o poighiță de gheață,
oglindea aceea bolnăvicioasă.

LÝDIA VADKERTI-GAVORNIKOVÁ

(1932)

Nevoia de conciliere a contrariilor lumii este etosul care animă poezia de pură esență feminină a Lýdiei Vadkerti-Gavorníková. Mai mult decît ne-am putea aștepta de la o poetesă, întînim, în versurile ei, discursuri cerebrale pe teme existențiale.

A publicat volumele de versuri *Întîmpinarea* (1965), *Identitate* (1970), *Roata de tors* (1972), *Piatră și ploscă* (1974), *Cîntecul nisipului* (1977), *Durată* (1979).

IUBIRE ȘI NEIUBIRE

Iubire-Neiubire
sau două mîini îngemănate
pe-același trup

Una pe ușa afară de scoate
cealaltă te-mbie la plinul stup
Una te-alintă
cealaltă e gheară

Una e blind porumbel
cealaltă e fiară
Una-ți clădește-adăpost
cealaltă ți-l sfarmă
Una-i prea rece, mulcomă
cealaltă foc și alarmă

Încearcă numai să le-mpreuni
ca la-nchinare
S-or potoli și-or face
pas de-mpăcare

Cînd una va plînge
lacrima să-ți șteargă cealaltă
Cînd una cupa va umple
cealaltă să soarbă ce stă să se verse
Cînd una-n disperare se va zbate
cealaltă reînvie speranțe neșterse
Cînd rănită de una inima va singera
o sări cealaltă tărie să-i dea

Și-astfel Iubire-Neiubire
ne-nvinse luptă voinicește
se-ntrec
fiecare alte culori
aștern pe-aceeași pînză

Cu apă și singe
cu miere și sare
cu zgură și var

zugrăvesc
negru pământ
albe zăpezi
albastru cer

Tu doar să le amesteci
cum numai tu o știi.

JÁN ONDRUŠ

(1932)

Ján Ondruš a publicat volumele de versuri *Luna nebună* (1965), *Stare de minie* (1968), *Gest cu floare* (1968), *Chiag* (1970), *Piper bărbătesc* (1972). A tradus versuri din Vasko Popa.

E un elegiac care își caută, întotdeauna solitar, sursele lirismului în zonele insolite ale lumii și cuvîntului. O nevoie presantă de sațietate existențială îl face să revină mereu la motivul pămîntului și al fîntîinii.

FÎNTÎNA

Fîntîna e grea, fîntîna n-o poți smulge,
stă prinsă-n rădăcini ca un stejar.

Apă înverzită, stătută,
apă fără-nceput din sine născută.

Lăsară scara peste ghizd, coborită,
le era frică,
strigară de jos,

priviră în sus, zăriră stelele.

De trei ori fundul fântinii răscoliră,
găsiră un lanț,
găsiră o oală albastră,
găsiră un ac.

Pescuiră un măr.

Scoaseră o minge
din care apa țîșnea ca dintr-o portocală.

Scoaseră un ceas
ca dintr-o pălărie de scamator.
Apoi ieșiră descumpăniți.
Fântîna nu se clintea, tare cum era
și de vîrstă înaintată.

La urmă de tot au scos
bolovanul ce se așezase pe vină,
o cască,

au înfipt furca în ea și au ieșit
purtînd-o ca pe un trofeu.

În urma lor apa se ridica neînchipuită,
apă fără-nceput din sine născută.

MIKULÁŠ KOVÁČ

(1934)

Mikuláš Kováč e poetul notației discrete a faptului material, în maniera „concretismului“. A publicat volumele de versuri *Pământul sub picioare* (1960), *În apărarea jocului de cuburi* (1963), *Dimensiuni* (1964), *O lebedă albastră* (1966), *Bordei* (1977), *Scriș pe zăpadă* (1978).

ARHEOLOG

Încovoiat ca un copil
gata să se dea de-a berbeleacul
tot scormonește cu o lopățiță
și aruncă țărina-ntr-o parte

Dezgropă oase de regi și putregaiuri de tron
bogate diademe paftale statui
blesteme din ceruri coborîte pravile și cîntări
pe guri pecetluite

Se mișcă sigur săpătorul
pe ale timpului dimensiuni fără sfârșit

Și-n timp ce scurmă inimile iluminatelor orașe se frîng
zeii se aruncă sub roțile trenurilor
muzeele ard și primele iubiri
prind iute rugină

În timp ce scurmă
mormintele celor uciși la douăzeci de ani
îci și colo
urmînd legea vechilor Maya
cad spre miezul de foc al Pămîntului
greu ca sitarii loviți de glonț

DERIVĂ

Aruncate în ape sărate
roase ca niște oase
ferfenițite
rogojini la ușa unor bătrîni

continentele
se-ndepărtează încet Nimeni pe țărm
în astfel de netimp Nimeni
nu flutură batista

Invizibil crește piatra
Insesizabil dar sigur

mor mările Dar singele viitor
coboritor din singele nostru
va zări steaua în ieslea nebuloaselor de azi
Căci și iubirea
e lungă ca o rugăciune și scurtă
precum îi este numele

Țara mea e deget virit într-o mânășă E parte
din totalitate Puritatea ierbii O colonie
de nuferi pe eleșteu Și-atît de minunată
cum este brațul tăietorului de lemne
cu mîneca sfișiată Continentul pe care stăm
se-apropie de celelalte E legea
suprafețelor rotunde ale destinelor noastre
Numai un bătrîn pescar veteran al tuturor războaielor
rob al inimii sale și stăpîn pe știința vieții
stă pe un morman de oase
de pește și se teme
Sînt țărmurile-adesea cuiburi de iubire
dar mai adesea cîmpuri de bătaie

JOZEF MIHALKOVIČ

(1935)

Jozef Mihalkovič face parte din grupul poezilor „concretiști“ fiind cel mai reprezentativ dintre ei. O vigoare deosebită dobîndește discursul poetic printr-un aranjament special al universului obiectual așezat într-o ordine a elocvenței. Firește, numai suprafața senzorială este menținută la nivelul empiricului, dincolo de ea sau deasupra ei se ȳnalță, ca deasupra unui tablou, un fluid de ȳnțelesuri complexe. Lucrurile și faptele sînt lăsate să vorbească și ochiul este acela care face transmisia către receptor. Jozef Mihalkovič este ȳnsă și poetul obiectelor plăsmuite ȳn jocul vesel al fanteziei mirifice.

A publicat volumele de versuri *Regret* (1962), *Locuri de iernat* (1965), *Unde vă grăbiți* (1975), *O stare aproximativă* (1978).

DESPRE CIMENT

ȳncepe-așa: cu răbufnirea lămpii de petrol.
ȳn sac atȳrnă grea merindea-acum.
Copilul doarme-n scutec, mototol.
Abandonăm zăvorul și pornim la drum.

Ajungi și haina o dai jos.
Apare salopeta, bolta, praful scai.
(Eram copii! La ceasul dimineții cel frumos
mama minuni făcea din mazăre și ai.)

El, omul, piatra știe să-nfierbinte,
spre erele primare, strigînd, se îndrepta;
el știe-nfipt să stea și pîinea s-o frămînte,
nevoia mîinii știe de-a scurma.

Pămîntul cerne-n palmă și-i dă foc,
pămîntul exploziv, pămîntul roditor;
se-aprinde-apoi și el cînd plinu-i la soroc.
Și macină, se macină spre-adîncuri, la izvor.

Acas' pereți măsoară, se-apucă de mîncat.
Sorb ciorba și asudă. Se foiesc.
Văzduhul e în ape platinat decantat.
Bărbați șezînd cimentu-n ei strunesc.

FAMILIE

Taica fu jos lemne să despice,
pe braț singele i se scurge pospai.
Mama aprinde focul, apoi zice:
Oi pune de ceai.

Cu coada ochiului cătăm
și trîncănim de ce mai fu prin clasă.

Minuscule oceane desenăm
din ceai vărsat pe masă.

Își ia și taica ceașca lui,
o ține șui, în dește apucată
și soarbe, soarbe, soarbe
cu buza în mustață îngropată.

ACESTE ZILE

Aceste zile pline de-nțeleș, de-nsîngerări.
Prin galeriile văzduhului, sus, cavernoase
se-aruncă vijelii.
și huruie neobosite compresoare.
Facă-se voia ta, omule.
Pe pământ.

GHEMOTOC DE HÎRTIE

Un ghemotoc de hîrtie în întuneric,
fără scrișniri,
se desface jos, pe podea,
dintr-o palmă pe care o ține minte.
Pașii de afară,
neidentificabili prin niciun gingurit mai pe-nțeleș
în neaua bătucită,
erau de presupus fără prea multă vorbă.
Dar visul meu de copil
se mistuie
altundeva.

PEISAJ CU UN COPAC

Peisaj cu un copac
care-i dă adîncime.
Să ieşim în stradă.
Să ne îmbrăcăm în haine
de rigoare,
treacă de la mine şi-un zîmbet,
n-o să se-ntîmple nimic.
Să tragem o flegmă
şi-n odaie să revenim.

E întuneric, noapte
(curaj! zi ceva de soi!)
parc-ar fi cristal...
Există şi-un fel anume de a apuca.
Cuţitul în lămîie răzbeşte
cum îl lasă puterile
acolo adunate.

În casă, în noaptea torturată de lumini,
plăcerea petelor negre
face pereţii felii străvezii,
plăcerea că sursa,
pînă a se da de gol,
urcă pieptiş.

Şi din zi,
din schimbăcioasă zi
am să fac
noapte de schimb.
Am să mă ajut
cu un muc de luminare.

În fiecare seară copacii din odaie
se înegresc puțin.
Iar dimineața
odăile în odăi,
printre copaci, se privesc.

REGRET

O, lume, atît mă lingusești,
dar care-i prețul,
cite smuciri din pacea
inimii, cite zvicniri
din artere, din cugetul
preocupat de relația
cu existența și cu nimicul.

O, lume, atît mă ameninți,
atîta te-nversunezi
și de atîtea ori
din depărtare semne-mi faci.
Mă dăscălești, mă pui la punct,
mă strici
și-apoi mă lași așa.

Mă visez aproape palpabil.
Și singerez pe dinafară.

JÁN BUZÁSSY

(1935)

Clădită din interogații, tentative de a extrage din lucruri sensuri ontologice, poezia lui Ján Buzássy ancorează în cele din urmă în certitudinile formelor primordiale de existență : omul și brazda roditoare a pământului, omul și natura. Poetul are ochi de pictor, alcătuind din câteva elemente de decor și din câteva linii simple tablouri pulsînd de viață și de înțelesuri.

A publicat volumele de versuri *Jocul cuțitelor* (1965), *Școala cinismului* (1966), *Nausica* (1970), *Frumosul călăuzește piatra* (1972), *Poveste* (1975), *Anul* (1976), *Fonolit* (1976), *Sufletul liliacului* (1978) .

A tradus din Th. Eliot, Oskar Davičo, Bunin, Pușkin.

ARĂTURĂ ADÎNCĂ

De-abia și-a așternut primele flori,
zorit pământul că s-a și trezit.
În cizme, voinicește, pe la cîntători,
să zgirie ogorul omul a pornit,

să tragă sfoară pînă-n hău de ape.
El taie brazde, parcă vine taie
suflării ce așteaptă să se-adape;
trudind pămîntul, circa încovoiaie.

În zdrențe, țoale parcă date de pomană,
și însetat de parc-ar sta să moară,
pămîntul bea din propria sa rană.

Se-nvîrte-n cer, un an se tot rotește
și de înțepenește fierul cînd se ară,
el lumea, gîfîind, din loc urnește.

OSTROV

Înfiorat văzduhul pe ape-nfiorate.
Podoabe de nuiete din maluri se revarsă;
frunza se scaldă leneș în curgeri și se zbate
și rădăcina crește de-aceeași foame arsă.

Din colțul său de liniști și tremurate șoapte
incendiat fazanul c-un țipăt se îmbie.
Doar vîntul mai animă brațul de ape moarte
și pe nisipul neted cu umed deget scrie.

Pe mal vezi un jurnal de bord demult pierdut,
din cînd în cînd îl mai atinge valul abătut,

dar soarele îl zvîntă cu sulile-i grele

din ultima-i sclipire în asfințitu-i chip.

Stă colo o șalupă militară răsturnată în nisip.

Rugina croșetează în trupul ei dantele.

ĽUBOMÍR FELDEK

(1936)

Scriitor de mari disponibilități, autor de versuri, piese de teatru, literatură pentru copii, eseuri literare, Ľubomír Feldek se distinge, mai ales, printr-o anumită francheță șocantă a expresiei. Caracteristică pentru el este și inspirația savantă (*Paracelsus*, *Lui Ovidiu*).

A publicat volumele de versuri *Singura patrie sărată* (1961), *Cercul de cretă* (1970), *Paracelsus* (1973), *Doi la o masă* (1976).

S-au bucurat de succes piesele de teatru *Metafora* și *O mătușă ca ptinea caldă*. Cartea sa de eseuri *Din vorbă în vorbă* (1977) este consacrată unor probleme teoretice și practice ale traducerii literare.

PĂLĂRII DUMINICALE

pe la nămiezi bărbații răsăriți
precum bureții după ploaie
sub arborele fremătînd de voie bună
și-ndeasă-n creștet pălării duminicale

piațeta veselă se legăna
de undeva bărbați ea tot cernea

pe la chindie hop și ele
femeile la strîns
în locuri bune dinainte cunoscute
s-adune toți bureții după ploaie

piațeta veselă se legăna
pe undeva bărbați ea tot pierdea

OMAGIU LUI PARACELsus

Zăpadă
zăpadă de dor nările
zăpadă
cu miros tare de ger
îmi spun mereu că iarna
a fost doar umbră-n circa primăverii

dac-aș putea s-abandonez o clipă poezia
și-n deal să iscodesc eu aș fi mers
l-aș fi găsit aci pe Paracels
probîndu-și palingenezia

în mîna lui a renăscut o moartă floare
eu numai vorba știu s-o-ntorc cînd moare

dar am s-o las pe anul care vine cu teme
din cafenea dac-oi ieși la vreme
pe urma unui spiriduș cu negre gene
ce se hrănește cu parfum de ghiocei.

EPIGRAMĂ DEDICATĂ CONCETĂȚENILOR MEI ALFABETIZAȚI

De analfabetism noi am scăpat
e demn de-apreciat.
Acest gen de sinucidere nu ne mai paște. Clar.
Primejdia-i acum în altă parte.
Se naște din convingerea
că azi
oricine știe să scrie.

JÁN STACHO

(1936)

După o definiție a vieții, pe care o dă Ján Stacho, aceasta ar fi „ochi pîndind clipa cînd se întîlnește focul cu apa pentru ca zilele să fie doar zile și adînci ca o roată de pline“. Zile umplute cu muncă și iubire, cu împăcare. El scrie poezii despre coacerea pîinii, despre nopți petrecute cu Marion, despre sudori și cosași. Deasupra omului, ființă nu mai puțin fragilă ca o pasăre, stă însă mereu sabia lui Damocles, atîrnată de aceia care îl cheamă spre alte rosturi, străine lui. Din notația concretă, din detalii autorul realizează compoziții de atmosferă sobră și solemnă.

A publicat volumele de versuri *Călătorie de nuntă* (1961), *Un trup curat cu două brațe* (1964), *Înflăcărări* (1967), *Apocrife* (1969), *O zi trăită* (1968).

A tradus din Galczynski, Saint John Perse, Pablo Neruda și alții.

ȘTREANGUL DEASUPRA PĂMÎNTULUI

Au alungat de pe ram
pasărea,

iar pe locul încălzit de micile ei gheare
au legat funia
zdravăn,
trăgind de ea
mai jos și mai jos
pentru a face pământul fericit.

În spate baionete.
S-a urcat pe scaun
și lucrurile s-au petrecut așa:
Omul s-a prefăcut în statuie,
fiindcă mult de tot înainte,
atîrnînd deasupra pământului,
cu ambele picioare,
și-a încheiat mișcarea.

Formele s-au frînt,
împotrivindu-se vîntului pieziș.

Cu repezi zvicniri din cap,
pe tîpsia lunii
înșurubată în arătătorul
ce ținea spre cineva din cer,
arunca
zîmbete furioase
pentru Salomeea.
Împroșca bale
pe argintul bătut.
Și s-au grăbit,
înainte de a-l culca la pământ,
să-i apese bănuții pe pleoape.

Era o spaimă de părul lui
înțepoșat cu ură către cer,
în înalt trona
stejarul
și-n umbra lui trăiau oamenii, jos.

Cu mult mai jos.
Virîți pînă la glezne în groapa cu var.

Încotro?
Unde-ai pornit, bătrîne, așa fără de griji
doar cu sumanu-n pripă zvirlit peste grumaz
pe-un animal ce are picioarele de lemn?

El a răspuns,
s-a lăsat din nou sărutat
din cap pînă-n picioare
de ea.

Dovada e la git.
Funia
e din generația părului recoltat la Auschwitz,
impletită-i din tonuri înalte
coborite de cine știe unde.

Dar încotro?

Un fir cu plumb la cap
ce cade
prin jărăgaie

și-adîncimi stelare
vertical

spre Dumnezeu.

Cineva
ce s-ascundea,
cu ambii ochi, deodată,
privi spre stea.
Privi încrîncenat.
Astfel înțepeni lațul de la ștreang.

Așa și el,
vertical sub creanga de stejar,
vrînd parcă floare să fie și să uimească,
floare în stejar,
și-ascunde mîinile la spate,
înfrățite, împreunate
între ștreang.
O, fiule, Absolon, tu,
fiul meu!

Pămîntul s-a cutremurat
vizibil.

În clipa aceea, luna,
o, luna!
ferindu-se de cineva, se-ascunse.
Umbra lui abia de tresări o leacă-acolo
cînd pămîntul fu stropit cu praf de-acela arzător,

cu praf de pușcă,
presărat sub pașii lui ireversibili
spre steaua noastră-n curs de înghețare.

Și-l preamăreau pre dînsul,
cela ce înc-o treaptă cucerea
spre cer.

Se frămîntau sub tine, veșnic pelerin,
picioarele de lemn,
călciind pe pulberea incendiară.

Pămîntul trăgea greu,
pînă la glezne se-nfunda
în stingerea terestră.

O pasăre-și luă zborul
și-n chip de cruce-ncremeni.
Bătrîne om,
ți-e zborul retezat.

Cum s-opintea,
să scape pămîntului,
nu mai simțea aripile trăgîndu-l
spre înălțimi.

Căci n-ai să zbori, bătrîne.

Urme doar,
gest încremenit

spre ceruri a urcare.
Cinci degete-peceti
în pulberi arzătoare.
Doar urme
gravitînd spre-n jos.
Dar de pe ram,
pe funie lunecînd,
căldura ce pasărea lăasă
n-o coborî nicicînd.

Nu, urmele de spînzurat
nu vor pătrunde-n sînge.

Dacă pasărea aceea iubitoare
inima sa vie
în pulberea mortală
nu-și va așeza,
loc cald pămîntul nicicînd n-o mai avea.

PE CÎMP

Șapte erau,
șapte coseau,
numai unul sta.
Ca să fie
bucurie
prea puțini erau,
iar tristețea
ajungea
unul de-o simțea,

Pe o piatră arde focul,
lemnul ars trosnește...
— Te-ai tăiat și singerezi,
bată-te norocul!
'Cum? Cu lama?
Da' de unde! Dragostea,
ea-i cu pacostea!...

Șapte griul sunător
aruncă-n hambare.
Bobul roșu de măceș
singerează-n soare.

Șapte păuni infoiază
cozi ca niște spini.
Precum luna trupul varsă
singe-n mărăcini.

JÁN ŠIMONVIČ

(1939)

Poet al erosului candid și al copilăriei în care „nu sînt prăpăstii, nici șesuri cenușii“, Ján Šimonovič a publicat volumele de versuri *Piramida* (1964), *Luna plăsmuitoare de tablouri* (1969), *Fuga din iulie, despre inimi* (1970), *Visul, abisul din mine* (1971), *Păsările pier în înălțimi* (1972), *Copiii* (1973), *Un strigăt în surdină* (1974), *Orașul* (1976).

De asemenea, este autor al volumului de eseuri *Proză despre poezie* (1972) și a numeroase traduceri din Rafael Alberti, García Lorca, Jimenez, Esenin, Enzensberger.

IUBITA MEA E-AȘA DEPARTE

Iubita mea e-așa departe,
cale de două ploi se ține
și nu știu cum s-o strîng mai bine
în mica inimă din mine.
Eh, inimă ce tot suspină,
ca o morișcă ce tot toarce,

ca o dumbravă unde totul tace
în clipa-n care somnul de geană se anină.

Singurătatea în stomac simțită
e ca o gheară ce mă răscolește,
se scurg evenimentele orbește,
eu stau adînc băgat în apa rece.
Căci totul în virtej pe lingă mine trece,
cum apa umbre albastre vâlurește,
cum apa umbre — albastre vâlurește,
ca viața care cînd îmi dă, cînd ia haină,
mă schimbă-ntruna și mă răsucește.

CĂUTAREA OMULUI

Pe-o parte-i ocolesc,
pe alta cresc în mine,
oamenii.
E noapte și sînt singur
și totul din odaie mă alungă
și nu știu ce s-aleg.
Lumina tremură de mă-ngheață pînă la os.
De parcă n-ar fi voie să mă mișc.

Apare o bătrînă
în prag normal, dar din vînt plămădită.
Dar cui să spun povestea
că sînt ridicol și în felul cum mi se-mplinește visul.

ȘTEFAN STRÁŽAY

(1940)

Expresia sa e simplă, descărcată oarecum de ornamente metaforice, mizînd în special pe efectele confesiunii directe. Enunțul e fragmentat, împrumutînd poemului o aură de mister. Intimitate, delicatețe și discreție — așa s-ar putea exprima impresia pe care ne-o lasă versurile lui Ștefan Strážay: „Poezia lui Strážay reprezintă un fragment de lume, aranjat ca natură moartă“ (Ján Števček).

A publicat volumele de versuri *Lucrurilor de pe masă* (1966), *Răsărit de soare, dar nesigur* (1971), *Sărbători* (1974), *Igram* (1975) *Podhorany* (1977), *Absint* (1979).

NELINIȘTE

De neliniștea aceea
care nu-ți dă pace nici în somn
să nu te temi:
nu vine dinafară,

e-n tine, tandră,
ea te vrea,
și de-ai iubi-o,
ar fi ca pîinea caldă.

E doar a ta
și dintre toate
cel mai puțin te-ar părăsi.

ARINUL

Sînt atîtea bolți albastre
și atîtea zăpezi de mai
care n-au fost și poate
nici nu vor fi vreodată
încît se face frig.

Și dintr-acelea ce au fost
sînt atîtea că nu lipsește mult
și se vor duce
pentru totdeauna.

POVESTE

Dimineața ridic storul
și în odaie năvălește puzderie
de zgomote și de lumină.
Zăpadă a căzut să te crucești.
E ca într-o poveste. Zic:
Zăpada a căzut

fiindcă ne-am iubit.
Ea-mi zice: Curios ar fi
dacă după toate astea
nu ne-am mai întâlni.

Povestea nu se termină-aici.
În ea se spune cum a fost,
că după, nu s-au prea mai văzut.

LUMEA SE SCHIMBĂ

Lumea se schimbă, îi pălește chipul.
Se amărăște. Noaptea este din ce în ce mai puțin
întuneric,

iarna zăpadă. Tot mai des se repetă
serile de duminică. Tramvaie
mereu pline. Nu-i chip să traversezi.
Mereu aceleași ceaiuri și-aceleași ciocolate
în vitrine. Verile sînt scurte. În bazine
apa-i murdară. Timpul curge —
vară, toamnă și tot așa. Alarmă,
spaimă pentru-nceput, dar apoi
vine deodată revelația liniștitoare: lumea rămîne
la fel, eu sînt
la fel, eu sînt
acela ce mă schimb.

CASA

Cînd omul își face casă,
cînd zidurile se ridică,

Il cuprinde teama, un pic, că va muri.
Pentru toate găsește loc,
ca-n visul cel mai adevărat.
Aici va sta masa, pe masă
plinea și cuțitul.
Aici va dormi copilul,
în colțul de colo va plînge femeia
cînd se va-nbolnăvi. Dar,
poate, și altădată.
Ne despărțim. Copiii
sînt încă mici. Să isprăvim
și să rămînem împreună.

.

MARIÁN KOVÁČIK

(1940)

Poet care imprimă poeziei sale o anumită simplitate monumentală, Marián Kováčik se simte în largul său pe spațiile largi ale poemului odic și incantatoriu. Este autor al volumelor de versuri *Coordonate* (1963), *Hidrometru* (1969), *Anotimpul albastru* (1973), al unor traduceri din Jan Kochanowski și Rojdenstvenski.

ADOLESCENT

El pleacă-ncet Puțin dezamăgit
La despărțiri nu spune bun rămas
Urzica de pe șanțuri de pripas
îi știe noaptea pasul rătăcit

Să cadă-n lăstărișuri ostenit
la mal pe riu îi spune-n șoaptă-un glas
Și zimbetul pe buze la popas
ceru un vers flămînd cel flămînzit

Pe fruntea tristă boare s-așternea
cînd prin arini izvorul şușotea
Dar poate-i numai un urît plictis

El vorba o lăsă așa să fie
Ce va urma O știe sau n-o știe
Și-așteaptă mult un vis o zi un vis.

ȘTEFAN MORAVČIK

(1943)

O mare abilitate în mînuirea materialului lingvistic, din care știe să scoată efecte neașteptate, de regulă, ludice, caracterizează opera poetică a lui Ștefan Moravčik. Poetul e un sceptic care vrea să supraviețuiască, ca atîția alți poeți, prin jocul fermecător și sculptor al fanteziei. Expresia lui e trunchiată, rostul poemului și frumusețea lui rezidă într-un lexic ce abundă în cuvinte inventate cu încărcătură semantică echivocă, în succesiuni eufonice aliterative. Jocul acesta verbal este profund și serios, căci naște bucuria unor mari descoperiri nu numai strict estetice.

A publicat : *Festivitățile berbecușilor*, (1969), *Despre marea senzualitate a mioarelor albe*, (1970), *Foamea de cireșe*, (1979) și *Amoroua* (1981).

GHILIMELE JOS

E moartea precum desfrunzirea unui pom
ca să se poată-ntoarce sub braț de vînt
cînd primăvara vine

Car mare încărcat cu miere și cu neguri
hrană pentru furnici

Trezesc adesea roase erezii
și desfrinata crimă pe trunchiuri se răsfiră

Codanele dau daruri de ocheade

Apa își amintește cum peștele sclipește
de solzi clisoși dezbracă bezna densă

Și primul bob înțeapă în călcii
eterica prințesă

PRINCIPIUL VOLUPTĂȚII

Arome de ovăz urcă în mine
cînd bat poteci romboidal crăpate.
E vara numai miez, cărnoasă:
miroase-a zumzet de bondar.
Cu basma roșie, o fată
se leagănă în față-mi ca vraja,
inima-mi desfată.
Fecioarelor, frumoaselor
le-a aurit pronia pînă și călcîiele...
Un bob zăbavă, vîntule, zăbavă,
nu vreau să-mi plece, să-mi piară
în cămașa-i de ceară.

PROFUNZIME

Profunzime?
Cu ochi de aur ride
salcia de mine

Ți-am țișnit din ochi, iacă!
Ca o lacrimă
m-am rostogolit afară, dintr-o cracă.

FRANTIŠEK LIPKA

(1946)

Autor al volumelor de versuri *Hăituiala* (1971), *Lacul* (1976), *Pământ pe limbă* (1978), *Orfeu pe bicicletă* (1980), František Lipka are intuiția unei trăiri false, a unui univers dezintegrat și derutant: ființa umană nu-i poate găsi înțelesul și nu-i poate restabili integritatea. Acest mesaj ne este transmis prin intermediul unor notații fugare, laconice, concrete, descriptive, aparent incongruente, reproduse, de regulă, în propoziții simple enunțiative, care evoluează spre un enunț final revelator.

AGORA

Vocile sparg aerul
cad plăci de sticlă
fiecare ton e ca un ac
stăm în pîntecul pianului

musca se rostogolește pe hîrtie
bate neputincioasă din picioare

oratorul ridică un deget
capul îi înnoată
în ploaie de lame

încăperea se dilată
troznesc oasele zidurilor
toate își schimbă forma
și chipul
urechea se mărește
ca să recepționeze o altă voce
dar degeaba e mereu prea mică
să-l pedepsim pe orelist.

și deodată e prea departe
de la un scaun la altul
și doar umbrele culcate la pământ
își mai string mâinile.

MASĂ DUMINICALĂ

Pe masă sînt linguri
cuțite farfurii furculițe
toate într-o ordine exemplară
la masă stau
marile singurătăți
de la locul său fiecare
privește din craniu

la masă stau
tatăl mama fiica fiul
oaspeți de preț

în propria lor casă
își întâlnesc privirile
peste farfuriile pline și
de bucurie
dau drumul la aragaz.

ȘCOALĂ

Băncile sînt pline
de capete-nsetate și tăcere
adevărul e o zeiță
cu țife albe
ce par niște fantome

profesorul e sever
îi dezvelește numai pe bucăți
trupul diafan
pereții se despică
cunoașterea naște o nebunie
mai rea decît alcoolul

la ora a doua
toate capetele plutesc
printre bucățile trupului ei
și printre veștmintele-i zdrențuite.

MICHAL CHUDA

(1947)

În inflexiunile versurilor lui Michal Chuda răsună nostalgia copilăriei și a locurilor natale, aceleași ca în poezia lui Pavol Horov (Slovacia răsăriteană). A publicat volumele de versuri *Liturghie în câmp* (1970), *Albirea albiturilor* (1976), *Nopti albe* (1977), *Apa vie* (1978).

PRIVEȘTE UMILINȚA

Privește umilința acestui sfânt pământ...
Acesta este lutul
din care m-am născut...
cunună de spini împletită pe cap,
lacrimi, lacrimi curg...

Privește umilința
lutului din care am purces...

SEARA PE RÎU

A lunecat pe apă
albastra serii răsufare.
Neştiută părul îşi piaptăna
lin pe adincuri de piatră,
tristele sălcii în plete îi picură
lacrimi.

Şi ea, copilă, suspină
cu luna în păr revărsată,
cu buzele-n tremur şopteşte
rădăcinilor tainele sale.
(Údavă, — Údavă,
blîndă, bôlnavă,
s-a dus în apele-ţi, dura,
copilul cu ochii ca mura...))

Satul amuţeşte
ca floarea ce se ofileşte,
îşi culcă fruntea stropită de rouă
la cap de ogor.

Ştejarul, schilodit, solitar,
se mistuie în funigiei serii.
I-au clădit berzele-n cap
cuşmă de vreascuri să-i fie de iarnă.

Pe malurile — Údavei
salcîmii înfriguraţi se furişează
ca umbrele,
ca luna,
în ariniş.

VIERA ŠEBESTOVÁ

(1951)

În volumele sale de versuri *Diagrame* (1975) și *Palme* (1978), Viera Šebestová ni se înfățișează ca o poetă a impresiei fruste. Din notații întâmplătoare se naște o poezie de bună dispoziție, pestriță ca un caleidoscop.

DUMINECA PE CHEIUL DUNĂRII

Pe cheiul surizător,
băieți fluierind
și fete în maxi
azvîrlu în apă pietricele de ris
(bildibic).

Un puștan aleargă după o rază de soare
și face ca o sirenă de vapor
Pădurea și-a întins aripile

O flașnetă,
glasuri răgușite la chioșcuri,
o fată cu lozuri și ocheade cu mult înțeles.

Lunaparc!
Megafonul și-aduce aminte
de șlagăre de acum doi ani.
Omul cu șarpele,
tren pentru stația Basm,
copil în călușari,
pe autodrom pubertatea
e apucată de streche,
scrînciobul te urcă pînă la cer.
(Să stai o clipă pe un nor,
să cînti o polcă zburătoarelor,
praf gravitația s-o faci!)
Să sari ca un hopa-mitică
în vuiet duminical.
Șansele toate să ți le joci
pe-o singură țintă.
Viața e scurtă
și bucuria, cea netrăită, multă.

Fluviul poartă pe spate petale.
Pe cineva iubirea greu încearcă.
Mă iubește? Nu mă iubește?
Ostașul a rămas cu trandafirul pe peron.
Bate orologiul din turn.

Seara cu roșie velă
pe Dunăre pleacă la vale,
după ea o pălărie și goale pahare.
Din toată dumineca s-au ales doar zdrențe.

Întinericul s-a făcut caer.

Îndrăgostiții au atârnat pe nevăzute sirme licurici,
între buze strivesc vorbe sfioase.

Înima Duminecii să bată-ncetase.

JANA KANTOROVÁ

(1951)

Actul poetic este, la Jana Kantorová, un proces laborios, realizat în forme compoziționale gândite, preméditate, exprimînd adesea tensiuni intelectuale, rezultate din tatonarea misterului existenței. A publicat volumele de versuri *Sete* (1976) și *Extaz* (1977).

VULNERABILITATE

Iubirea e un soi de *kitsch*,
ceva de modă veche.
Azvîrle-o!
Calc-o în picioare, fă-o zob!
Hai,
ce mai stai,
fericirea e în cioburi!

Și cite cioburi nu-mpodobesc aleile!
De fapt,
sîntem și-acuma niște vietăți desculțe.

NUMAI APE

Cu flăcări, temerarul, în mine tot izbește
și-ntreg palatul meu de gheață,
lovit astfel, de grabă se topește.
În apă mă mai țin doar într-un fir de ață.
Din ger în lăcăraie mă trezește
minuța ta, o, viață, circotașă viață!

Dar să mă țin deasupra. Să nu stau de pomană.
E hămesită apa la bulboană.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	XXIV
CONSTANTIN-CHIRIL	
Prolog (<i>Fragmente</i>)	2
FLORIÁN FRANTA	
Lui Nicolae Olahul.....	4
JÁN SILVÁN	
Deșertăciune	6
PETER BENICKÝ	
Cel ce-avere are	10
La oameni bogați	11
ŠTEFAN PILÁRIK	
Sors Pilarikiana (<i>Fragmente</i>)	12
DANIEL SINAPIUS-HORČIČKA	
Moartea	20
JAKUB KRIVÁNSKY	
Scurtă cronică despre o văduvioară.....	22
HUGOLIN GAVLOVIČ	
Vai	25

ȘTEFAN KORBEȚ	
Cugetare întru pomenirea cumplitelui cutremur de la Komárno anul 1763 (<i>Fragmente</i>)	27
BOHUSLAV TABLIC	
Adevărul	30
JÁN HOLLÝ	
Eternitate	33
JÁN KOLLÁR	
Fiica Slaviei (Prolog).....	36
Sonete	37
SAMO CHALUPKA	
Să birui	40
ANDREJ· SLÁDKOVIČ	
Marina (<i>Fragmente</i>)	45
JANKO KRÁLĚ	
Fecioara fermecată în Váh și Janko cel ciudat (<i>Fragmente</i>)	49
Viziune (<i>Fragment</i>)	54
Profetul	54
JÁN BOTTO	
Moartea lui Jánošík (<i>Fragmente</i>).....	57
SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ	
Deșteaptă-te, popor!	64
Troheu și iamb	66
Romanță	66
Destinului	67
Carieră sigură	68
Fraților români	68
PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV	
(Căzută-i frunza... vom cădea și noi)	70
(Întimplă-se orice)	71
Doar cîțiva pași	72
(De ce nu sînt furtună, vijelie).....	73
(Vă-mbrățișez, voi munți și codri).....	77
LUDMILA PODJAVORINSKÁ	
E toamnă iar	79

JANKO JESENSKÝ

Bucurie	83
Umbra	83
Iubirea este... ..	84
Cîntecul sclavilor	85
De ce răsună iar...?	86

IVAN KRASKO

Cîntec	88
Se-ntunecă... ..	89
O, inimă... ..	89
Sihastrul	90
Zadarnică rugă	91
Suflau pe ape	92
Cu-atîta nerăbdare	92
Doar ție	93
Tu i-ai zărit	93
Florile alpine se-ofilesc	94
În noaptea neagră	95
Ochii n-am să-ți mai privesc.	95
Iehova	96

IVAN GALL

Măștile	98
Noapte de demult	99
Iubita mea	99
Noapte	100
Cînd frunzele cad.....	100

VLADIMIR ROY

Mi-adie iasomia	102
Tristețe	103
Mîngiere	105

MARTIN RÁZUS

Mereu la fund	106
Flăcări roșii	107
Ultima iubire	108

ŠTEFAN KRČMÉR

Mormînt necunoscut	110
--------------------------	-----

Mors regina	111
Pământ	112
Oceanul vieții	113
Mister	114
VALENTIN BENIAK	
Sofia (<i>Fragmente</i>)	116
Halucinație	117
JÁN SMREK	
Mesaj	121
Salomeea	123
Să nu mă spînzurați	125
Baccardi	127
EMIL BOLESLAV LUKÁČ	
E stea pământul?	132
Odă pentru ultima și cea dintîi (<i>Fragmente</i>)	133
LACO NOVOMESKÝ	
Cimitir la marginea orașului	144
Ce vei fi	147
Mică pînză autumnală	148
În loc de epilog	148
Înțelepciune	149
ANDREJ PLÁVKA	
Baladă	150
Să nu te temi	151
Dorurile apei	152
Sorb iară	153
MAŠA HALAMOVÁ	
Hoinară	154
Desculță prin iară	155
JÁN KOSTRA	
Tristețea	156
E grea iubirea	157
N-aibi teamă de schimbare	158
Sonet despre secetă	159

JANKO SILAN	
Întoarce-te acasă, inimă.....	160
Larg inima	161
PAVOL HOROV	
Post scriptum	163
Funigei	164
Corăbii din Genova.....	166
Predestinare	168
JÚLIUS LENKO	
Harfa mea	169
RUDOLF FABRY	
Prima întâlnire cu Féneo.....	171
Nu cred!	175
PAVEL BUNČÁK	
Speranță	178
Baladă	179
JÁN RAK	
Meditație primăvara	181
Rătăcitor toamna	182
Grădina iluzionistului	184
ŠTEFAN ŽÁRY	
Vinătorul	187
Imaculată	188
Salcia pletoasă	189
Neguțătorul de parfumuri.....	190
VLADIMIR REISEL	
Incendiu	193
Comori	195
MILAN KRAUS	
Misterioasa pădure	198
Pedeapsă	199
VOJTECH MIHÁLIK	
Fecioarele se pierd în dosul porților.....	201
Deșteptare	202
E-a treia săptămână.....	203

Mi-a ghicit o țigăncușă.....	203
Baladă — despre chinul zadarnic de a te izbăvi de ultima primă iubire	204
Baladă — despre trimiterea la dracu a ultimei prime iubiri	205
MIROSLAV VÁLEK	
Poezie elementară.....	208
Cuvîntul	209
Amărăciune	210
Doar așa	221
O clipă înainte de a adormi.....	223
Îndoiitorii de fier-beton.....	224
Mărul	225
Poate	226
Robinson (<i>Fragment</i>)	227
MILAN RÚFUS	
Poezia	232
În țara nimănui	233
Așa	233
Ne cheamă	234
Respect, teamă?	235
Libertate	236
Înțelepciune	236
Omul	237
Muntenii	238
Moartea	238
Omul	239
Bărbatul în cîmp	239
Femeia în cîmp.....	240
Căutare	241
În fiecare zi	241
Slovacie, cu bine	242
VILIAM TURČÁNY	
Ultimul cîntec de rugă al trubadurului rătăcitor.....	245
Cîntec nou	246
Vieții	247
Căci m-am simțit.....	248

PAVEL KOYŠ	
La ce servește radioul	250
La ce servește tristețea	252
La ce servește oglinda	253
LÝDIA VADKERTI-GAVORNIKOVÁ	
Iubire și ne iubire	254
JÁN ONDRUŠ	
Fintina	257
MIKULÁŠ KOVÁČ	
Arheolog	259
Derivă	260
JOZEF MIHALKOVIČ	
Despre ciment	262
Familie	263
Acele zile	264
Ghemotoc de hirtie	264
Peisaj cu un copac	265
Regret	266
JÁN BUZÁSSY	
Arătură adâncă	267
Ostrov	268
ĽUBOMÍR FELDEK	
Pălării duminicale	270
Omagiu lui Paracelsus	271
Epigramă dedicată concetățenilor mei alfabetizați	272
JÁN STACHO	
Ștreangul deasupra pământului	273
Pe cîmp	278
JÁN ŠIMONVIČ	
Iubita mea e-așa departe	280
Căutarea omului	281
ŠTEFAN STRÁŽAY	
Neliniște	282
Arinul	283
Poveste	283

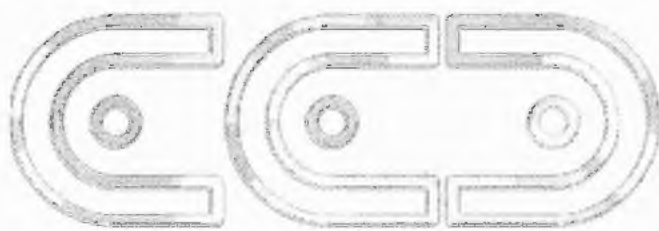
Lumea se schimbă.....	284
Casa	284
MARIÁN KOVÁČIK	
Adolescent	286
ŠTEFAN MORAVČIK	
Ghilimele jos	288
Principiul voluptății	289
Profunzime	290
FRANTIŠEK LIPKA	
Agora	291
Masă duminicală.....	292
Școală	293
MICHAL CHUDA	
Privește umilința	294
Seara pe râu	295
VIERA ŠEBESTOVÁ	
Dumineca pe cheiul Dunării.....	296
JANA KANTOROVÁ	
Vulnerabilitate	299
Numai ape	300

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : ELENA CALUGĂRU

Bun de tipar : 02.06.1987.
Coli ed. : 12,10. Coli tipar : 10,25 și 4 pag.

Tiparul executat sub comanda
nr: 1027 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

